Funktionella krav på bibliografiska poster
Slutrapport

av

IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records

Utgiven av Svensk Biblioteksförenings
kommitté för katalogisering
Översatt av
Miriam Säfström

http://www.ifla.org/VII/s13/wgfrbr/finalreport.htm

Funktionella krav på bibliografiska poster [Elektronisk resurs] : slutrapport / av IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records ; utgiven av Svensk biblioteksförenings kommitté för katalogisering ; översatt av Miriam Säfström. – Stockholm : Svensk biblioteksförening, 2006.

IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records
Godkänd av Standing Committee of the IFLA section on cataloguing

Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records ; International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme. - München : Saur, 1998. - (UBCIM publications ; N.S., Vol. 19)

© 1998 International Federation of Library Association and Institutions, The Hague och K.G. Saur Verlag, München

© 2006 Svensk Biblioteksförening. Kommittén för katalogisering
Publicerad med tillstånd av International Federation of Library Associations (IFLA)

Innehållsförteckning

FÖRORD TILL DEN SVENSKA UPPLAGAN **4**

1 INLEDNING **6**

1.1 BAKGRUND 6
1.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT 7
1.3 OMRÅDEN FÖR VIDARE FORSKNING 9

2 MÅL, AVGRÄNSNINGAR OCH METOD **11**

2.1 STUDIENS MÅL 11
2.2 AVGRÄNSNINGAR 11
2.3 METOD 12
2.4 STUDIENS BESTÅNDSDELAR 13

3 ENTITETER **15**

3.1 ÖVERSIKT 15
3.2 ENTITETERNA 19
3.3 SAMMANSATTA ENTITETER OCH DELAR 28

4 ATTRIBUT **30**

4.1 ENTITETERNAS ATTRIBUT 30
4.2 VERKATTRIBUT 32
4.3 UTTRYCKSATTRIBUT 33
4.4 MANIFESTATIONSATTRIBUT 36
4.5 EXEMPLARATTRIBUT 42
4.6 PERSONATTRIBUT 43
4.7 INSTITUTIONSATTRIBUT 44
4.8 KONCEPTATTRIBUT 45
4.9 OBJEKTATTRIBUT 45
4.10 HÄNDELSEATTRIBUT 45
4.11 PLATSATTRIBUT 45

5 RELATIONER **46**

5.1 BIBLIOGRAFISKA RELATIONER I MODELLEN 46
5.2 RELATIONER I ER-DIAGRAMMEN: GENERELL NIVÅ 47
5.3 ANDRA RELATIONER MELLAN ENTITETER I GRUPP 1 50

6 ANVÄNDARKRAV **65**

6.1 ATT KOPPLA ATTRIBUT OCH RELATIONER TILL ANVÄNDARKRAVEN 65
6.2 ATT BEDÖMA VÄRDE I FÖRHÅLLANDE TILL ANVÄNDARKRAVEN 65

7 GRUNDLÄGGANDE KRAV FÖR NATIONALBIBLIOGRAFISKA POSTER **79**

7.1 GRUNDLÄGGANDE FUNKTIONELL NIVÅ 79
7.2 GRUNDLÄGGANDE DATAKRAV 80
7.3 NATIONALBIBLIOGRAFISK POST PÅ GRUNDNIVÅ 94

INDEX **98**

Förord till den svenska upplagan

Det är svårt att överskatta den betydelse IFLA:s *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR) haft på biblioteksvärlden, trots sin långa startsträcka. Akronymen har givit upphov till ett eget verb; att ”frbrisera” [FÖR-BERR-isera] det vill säga att omvandla sin katalogstruktur eller åtminstone dess användargränsnitt i enlighet med rapportens entiteter och relationer.

Är då FRBR något helt nytt, en teori som tvingar oss att omvärdera allt vi vet om kataloger och hur de fungerar? Ja och nej. FRBR-modellen hämtar helt klart inspiration från den övergripande organisation av informationen som åstadkoms i kortkataloger och tryckta kataloger genom fileringsregler och regler för hur ”samlade verk”, original och översättningar med mera skulle arrangeras. FRBR innebär ändå ett nytt perspektiv på de data som vanligtvis ingår i bibliografiska poster och på relationerna mellan dem. FRBR-rapporten definierar för detta syfte primärentiteterna *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar*. Beteckningarna känns bekanta, liksom entiteterna i rapportens grupp två och tre (*person*, *institution*, *koncept*, *objekt*, *händelse* och *plats*). Vad som är nytt är de exakta definitionerna av dessa termer, tyngdpunkten på de bibliografiska ”entiteterna” och deras inbördes relationer, samt det starka användarperspektivet. Varje entitets egenskaper (attribut) kopplas i rapporten direkt till de användarkrav de stöder, och värderas därefter. Förutom att uttrycka bibliografisk teori på ett sätt som tilltalar både katalogisatörer och systemutvecklare sätter FRBR därmed fokus på katalogen som verktyg: strukturerad beskrivning av resurser är inget självändamål utan har ett högst verkligt, praktiskt värde. Men för dem som arbetar med bibliografiska data är det mesta i rapporten välbekant. Ett nytt perspektiv, javisst, men det är samma beskrivningsproblematik att tackla, samma användarbehov att möta. Något nytt, och ändå inte.

Sedan rapporten färdigställdes har den varit föremål för otaliga diskussioner. Det finns mängder att läsa om vidareutveckling och implementering. Flera större systemleverantörer har tagit till sig modellen, och det står klart att dess inverkan kommer att vara lika stor på katalogstandarder och praxis som på gränssnittsdesign.

Functional Requirements for Bibliographic Records föreligger nu på svenska. Rapporten är utan tvekan det enskilt mest inflytelserika verket inom den internationella diskussionen om katalogisering och kunskapsorganisation sedan ”Paris principles” 1961. Den har översatts till många språk. För att kunna delta i diskussionen på jämbördig fot och för att kunna använda den i svenska sammanhang behöver vi termer och definitioner på vårt eget språk. Svensk Biblioteksförenings kommitté för katalogisering hoppas att tillgången till en svensk version av rapporten kommer att sporra den svenska FRBR-diskussionen, vilken hittills varit mycket blygsam.

FRBR-rapporten är, trots den flexibilitet modellen rymmer, en regeltext. I översättningen har vi valt att inte förenkla, utan försöker hålla oss så nära originaltexten (med FRBR-terminologi ”uttrycket”) som möjligt. I de fall det synts nödvändigt att välja har exakthet prioriterats framför förenkling. Under den tid som gått sedan rapporten publicerades har mindre tryckfel upptäckts. I föreliggande version följer vi rapporten som den såg ut då den utgavs 1998. Anmärkningar om felaktigheter anges i fotnoter. Kommittén har dock enats om att inte översätta appendix A, då det sedan rapporten utgavs blivit obsolet.

Rapporten använder sig av entitets-relationsanalys för att gestalta de bibliografiska enheterna och kopplingarna mellan dem. I den svenska översättningen använder vi då vi talar om

metoden och de diagram som utformats i enlighet med den termerna ER-analys och ER-modell, som brukligt är i den IT-miljö varifrån metoden hämtats. I detta följer vi Liv Aasa Holm, vars utmärkta norska översättning förelegat sedan 2000.

Översättningen har bekostats med medel från Svensk Biblioteksförening. Samtliga kommittémedlemmar har diskuterat, tagit ställning till och godkänt översättningen, men det huvudsakliga översättningsarbetet har genomförts av Miriam Säfström. Övriga kommittémedlemmar framför ett varmt tack till Miriam Säfström för ett insiktsfullt och hängivet arbete.

Förutom kommitténs medlemmar har Göran Bäärnhielm (Kungliga Biblioteket, Handskriftsenheten) och Sara Meyerhöffer (Bibliotekstjänst) väsentligt bidragit med sin specialkompetens om katalogisering av kartografiskt material respektive musik.

Svensk Biblioteksförenings kommitté för katalogisering

Ordförande Gunilla Jonsson (Kungliga biblioteket)

Harriet Aagaard (Stockholms stadsbibliotek)
Anders Cato (Kungliga biblioteket)
Stina Degerstedt (adjungerad) (Kungliga biblioteket)
Agneta Holmenmark (adjungerad sekreterare) (Kungliga biblioteket)
Anders Lönn (Statens musikbibliotek)
Anders Noaksson (Bibliotekstjänst)
Åsa Präntare (Naturvårdsverkets bibliotek)
Anna Swärd Bergström (Umeå universitetsbibliotek)
Miriam Säfström (adjungerad) (Bibliotekstjänst)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

För nästan fyrtio år sedan inledde *International Federation of Library Associations and Institutions* (IFLA) en genomgripande omvärdering av katalogiseringsteori och –praktik på internationell nivå. Det första viktiga resultatet av detta arbete var den uppsättning katalogregler som fastslogs vid en konferens i Paris 1961 och därför kommit att kallas ”Parisprinciperna” (”Paris principles”). Ett annat viktigt arbete inleddes vid *International meeting of cataloguing experts* som hölls i Köpenhamn 1969. Då antogs en resolution om att etablera en internationell standard för bibliografiska beskrivningars form och innehåll. Den första standard som utvecklades i enlighet med detta var *International standard of bibliographic description for monographic publications* som kom 1971. Under åren som följt dessa inledande ansträngningar har Parisprinciperna och ISBD:erna kommit att utgöra den bibliografiska grunden för en mängd nya och reviderade nationella och internationella katalogkoder.

Under samma period har det emellertid skett dramatiska förändringar på det område inom vilket katalogprinciper och standarder verkar. Många viktiga faktorer har bidragit till detta. En är introduktionen och utvecklingen av automatiserade system för att skapa och hantera bibliografiska data. En annan faktor är utvecklingen av storskaliga databaser, med både nationell och internationell täckning. Dessa databaser innehåller poster som skapas och används av tusentals bibliotek som deltar i olika program för decentraliserad katalogisering. Utvecklingen av gemensamma katalogiseringsprogram har drivits på inte bara av de möjligheter ny teknologi ger utan också av ett behov att reducera kostnaderna genom att undvika dubblerat katalogiseringsarbete. Ekonomiska aspekter har också tvingat biblioteken att försöka förenkla processen och göra mer och mer av sin katalogisering på miniminivå för att ha en chans att hinna med i det ökande publikationsflödet. Å andra sidan har de krav som hänger samman med nya former av elektronisk publicering och förekomsten av resurser som är tillgängliga via nätet gjort att behovet att förändra katalogregler och praxis ökat. Lika viktigt är att kunna svara mer effektivt på ständigt ökande förväntningar och behov hos användarna.

Det var denna föränderliga miljö som utgjorde bakgrunden till *Stockholm seminar on bibliographic records* år 1990, sponsrat av *IFLA:s universal bibliographic control and international MARC (UBCIM) Programme* och *IFLA Division of bibliographic control*. Seminariets deltagare underströk bibliotekens ekonomiska verklighet och konstaterade att det fanns ett behov av att hålla katalogiseringskostnaderna nere, men betonade samtidigt vikten av att kunna svara mot användarbehoven och mer effektivt bemöta det breda kravutbud som ställs av olika materialtyper och de olika sammanhang i vilka bibliografiska poster används. Man konstaterade att den ständiga pressen att katalogisera på miniminivå krävde en noggrann granskning av förhållandet mellan posternas individuella dataelement och användarens behov. Det fastslogs även att själva genomförbarheten av decentraliserade katalogiseringsprojekt berodde på huruvida man kunde enas om en standard för den grundläggande katalogiseringsnivå som urskiljer postens ”kärnelement”.

Vid Stockholmsseminariet antogs nio resolutioner, av vilka en blev den direkta orsaken till denna studie. Denna resolution krävde att en studie som definierade de funktionella kraven på bibliografiska poster skulle beställas. Resolutionen utvecklade därefter direktiv som beskrev studiens syfte och omfattning så här:

> Syftet med denna studie är att i tydligt definierade termer beskriva de funktioner bibliografiska poster fyller med avseende på olika medier, olika användningsområden och olika användarbehov. Studien skall täcka hela spektrat funktioner den bibliografiska posten har. Den bibliografiska posten uppfattas här i sin vidaste betydelse, det vill säga som omfattande inte endast deskriptiva element, utan även sökelement (namn, titel, ämne etc.), andra ordnande element (klassifikation etc.) och anmärkningar.

Målet för studien var att skapa ett ramverk som utgjorde en tydlig, precist uttryckt och allmänt omfattad förståelse av vad den bibliografiska posten syftar att informera om, och vad vi väntar oss att posten skall kunna användas till då det gäller att tillfredsställa användarkraven.

Direktiven gav även studiegruppens medlemmar ett andra uppdrag: att rekommendera en funktionell basnivå och grundläggande datakrav för poster som skapas av nationalbibliografiska instanser. Syftet med att formulera rekommendationer för en nationalbibliografisk post på grundnivå var att tillfredsställa det behov av en grundläggande standard som konstaterats vid Stockholmsseminariet. Standardisering skulle göra det möjligt för nationalbibliografiska instanser att minska katalogiseringskostnaderna och innebära att även om man då det var nödvändigt skapade ofullständiga poster, skulle man vara säker på att alla poster tillmötesgick de viktiga användarbehoven.

Direktiven för studien godkändes av *Standing committee of the IFLA section on cataloguing* vid IFLA-konferensen i New Delhi september 1992. Medlemmar av studiegruppen tillsattes både från *Section on cataloguing* och från *Section on classification and indexing*.

Studiegruppen sammanfattade sina långdragna överläggningar i ett rapportutkast hösten 1995. De konsulter som knutits till studiegruppen ansvarade för utformandet av åtskilliga arbetsdokument samt det färdiga rapportutkastet. I maj 1996 skickades utkastet till medlemmarna i *IFLA Section on cataloguing* och de granskare av studien som anmält sig frivilligt för en sexmånaders internationell granskningsrunda. Rapportutkastet fanns också tillgängligt elektroniskt via *IFLA section on cataloguings* hemsida så att även andra (både individer och organisationer) skulle kunna granska och kommentera det. Som ett resultat av den halvårslånga granskningen fick studiegruppen fyrtio svar från sexton olika länder. De flesta kommentarerna rörde utkastets disposition, termernas definition, metoden som använts, samt slutsatser rörande kraven för olika typer av material. Granskarna rekommenderade även att rapporten skulle fyllas på med fler exempel för att klargöra vissa definitioner och koncept.

I februari 1997 träffades studiegruppen för att diskutera resultatet av den internationella granskningen och besluta hur rapporten skulle revideras. Därefter arbetade konsulterna in de slutliga förändringarna i rapporten. Olivia Madison, studiegruppens ordförande, presenterade slutrapporten för *Standing committee* för *IFLA section on cataloguing*, vid det 63:e *General conference of the international federation of library associations and institutions* som hölls 1997 i Köpenhamn, Danmark. IFLA:s *Standing committee* godkände studiegruppens slutrapport vid ett möte den 5 september 1997.

1.2 Tillvägagångssätt

I studiens direktiv ingick att utveckla ett ramverk som identifierar och tydligt definierar de entiteter som är av intresse för användare av bibliografiska data. Ramverket skall vidare definiera varje entitets olika attribut och de relationstyper som finns mellan entiteterna.

Avsikten var att skapa en begreppsmodell som kunde användas för att relatera specifika attribut och relationer (återspeglade i posten som olika dataelement) till de olika krav en användare har då han/hon använder sig av bibliografiska poster.

Studien gör inga antaganden *a priori* om den bibliografiska posten i sig, vare sig om dess innehåll eller struktur. Den har ett användarorienterat tillvägagångssätt i sin analys av vilka data som behövs i det att den strävar att systematiskt definiera vilken information användaren väntar sig hitta i den bibliografiska posten och hur denna information används.

Studien använder sig av en teknik för entitetsanalys som börjar med att urskilja de entiteter som är nyckelbegrepp för användare av bibliografiska data. Därefter definierar studien de egenskaper eller attribut som hänger samman med varje entitet och de relationer mellan entiteter som är av störst betydelse för användare då de formulerar bibliografiska sökfrågor, tolkar resultatet av dessa frågor och navigerar mellan de entiteter som beskrivs i de bibliografiska posterna. Den modell som utvecklas i studien är avsedd att vara omfattande men inte uttömmande vad beträffar vilka entiteter, attribut och relationer den definierar. Modellen är att betrakta som en begreppsmodell; den driver inte analysen så långt som skulle vara nödvändigt för att den skulle kunna fungera som fullt utvecklad datamodell.

I föreliggande sammanhang räknar studien med ett brett spektra användare av bibliografiska data. Detta omfattar inte bara biblioteksbesökare och –personal, utan också utgivare, distributörer, återförsäljare och sådana som tillhandahåller och använder informationstjänster utanför de traditionella biblioteksammanhangen. Studien räknar även med det stora antal användningsområden bibliografiska poster har: i samband med inköp och förvärv, katalogisering, inventering, utlån och fjärrlån, bevarande såväl som referensarbete och informationsåtervinning. Som ett resultat av detta kommer de attribut och och relationer som identifieras i studien att återspegla den breda användningen av bibliografisk information, och användarnas behov av såväl innehållsliga som formmässiga aspekter på det material som beskrivs.

Studien syftar även att behandla ett omfattande urval material, mediatyper och format. Man har använt sig av en mängd källor för att identifiera data som hänger samman med text, kartografiskt material, audiovisuellt, grafiskt och tredimensionellt material; med papper, film, magnetband och optiska medier; och med akustiska, elektriska, digitala och optiska upptagningstekniker.

De grundläggande element som utvecklats för studiens modell - entiteter, attribut och relationer - bygger på en logisk analys av de data som ingår i en typisk bibliografisk post. De huvudsakliga källor som använts för denna analys är *International Standard Bibliographic Descriptions (ISBDs)*, *Guidelines for Authority and Reference Entries (GARE)*, *Guidelines for Subject Authority and Reference Entries* (GSARE) och *UNIMARC Manual*. Kompletterande uppgifter hämtades från andra källor som *AITF Categories for the description of works of art*, utlåtanden från de experter som konsulterades allteftersom olika rapportutkast färdigställdes, från en omfattande granskning av publicerade användarundersökningar samt från de kommentarer som framkom i den internationella granskningen av utkastet.

Det är värt att notera att den modell som utvecklats för studien inte täcker det större urval attribut och relationer som normalt finns i auktoritetsposter. Modellen definierar de entiteter som är i fokus för auktoritetsposter - personer, institutioner, koncept etc. - och beskriver relationerna mellan dessa och de entiteter som beskrivs i själva den bibliografiska posten.

Modellen definierar även dessa entiteters attribut i den utsträckning sådana attribut återges i den bibliografiska posten. Den analyserar dock inte de ytterligare data som normalt förekommer i auktoritetsposter, eller analyserar relationerna mellan och inom dessa katalogsammanbindande entiteter. Samtidigt som man konstaterar att en fullt utvecklad begreppsmodell skulle kräva en fördjupad analys, uteslöt direktiven för denna studie, med sitt fokus på bibliografiska poster till skillnad från auktoritetsinformation, och studiens tidsmässiga begränsningar, en sådan fördjupad analys. Inte desto mindre fastslår studiegruppen behovet av att utvidga modellen så att den i framtiden även kommer att täcka auktoritetsinformation.

Rekommendationerna för en nationalbibliografisk post på grundnivå bygger på en uppskattning av det relativa värde attribut och relationer har för att tillfredställa de användarbehov som definierats i studien. Bedömningen grundar sig i huvudsak på studiegruppmedlemmarnas och konsulternas kunskap och erfarenheter. Dessa kompletterades med empiriska resultat hämtade från biblioteksvetenskaplig litteratur, samt bedömningar från åtskilliga experter utanför studiegruppen.

1.3 Områden för vidare forskning

Den modell som utvecklats för studien är ett första försök att etablera ett logiskt ramverk som kan stödja förståelse och vidare utveckling av konventioner för bibliografisk beskrivning. Den är menad att vara en grund för gemensam förståelse och vidare dialog, men kommer inte utgöra sista ordet i de frågor den behandlar. Vissa aspekter av modellen är värda en mer detaljerad analys och det finns dimensioner som skulle kunna utvidgas. För att uppfylla den andra uppgift som ingick i studiens direktiv använde studiegruppen modellen som ram för sina rekommendationer för en nationalbibliografisk post på grundnivå. Man hoppas dock att modellen skall bli en användbar utgångspunkt för kommande studier av intresse för alla som utformar katalogregler och system för skapande, hantering och användning av bibliografiska data.

Modellen skulle kunna utvidgas till att täcka den ytterligare information som normalt förekommer i auktoritetsposter. Särskilt behövs ytterligare analys av de entiteter som är i fokus för ämnesauktoriteter, tesauri och klassifikationssystem samt av relationerna mellan dessa entiteter.

Vissa aspekter av modellen förtjänar mer noggrann undersökning. Med hjälp av ytterligare expertutvärdering och användarundersökningar skulle fler attribut för olika materialtyper kunna identifieras och definieras. Särskilt begreppet ”serialitet” ställt mot de digitala resurstypernas dynamiska natur borde analyseras djupare.

Modellen som utvecklats för denna studie representerar, så långt det är möjligt, en allmängiltig syn på den bibliografiska världen; den är inte menad att hänga samman med något särskilt katalogiseringsformat eller implementation av de begrepp den innehåller. I vissa avseenden är modellen däremot godtycklig i det sätt på vilket den återspeglar vad som brukar benämnas ”praxis” (till exempel i de kriteria som används för att avgränsa ett *verk*). De som utvecklar nationella katalogregler kan finna det lämpligt att modifiera modellen så att den bättre återspeglar den praxis och de arbetsprinciper som gäller i deras egen kulturella kontext och bibliografiska tradition. Sådana övningar kan tänkas ge värdefulla inblickar i de logiska begrepp de nationella koderna återspeglar, och hjälpa dem som utvecklar koderna att uttrycka dessa begrepp tydligare och tillämpa dem mer konsekvent då regelsystemen utvecklas för att möta nya krav.

På internationell nivå skulle modellens koppling av enskilda attribut och relationer till de specifika sätt på vilka bibliografiska data används kunna utgöra ett användbart ramverk för att utvärdera standarder och rutiner för dataregistrering, med särskilt avseende på hur man skall kunna rationalisera arbetet med att normalisera bibliografiska data. Den skulle också kunna användas till att utforma undersökningar av mer ekonomiska sätt att samla in data. På samma sätt skulle rekommendationerna för en nationalbibliografisk post på grundnivå kunna tjäna som en användbar utgångspunkt för att återuppta *Standing committee för IFLA section on cataloguings* arbete med en kortfattad ISBD.

Modellens entitet-relationsanalys (ER-analys) skulle också kunna användas som begreppsligt ramverk för att granska de strukturer vi använder för att lagra, visa och utbyta bibliografiska data. Vidare studier skulle kunna undersöka praktiska implikationer av att strukturera om MARC-formaten så att de tydligare återger de hierarkiska och inbördes relationer som beskrivs i modellen. En sådan undersökning skulle kunna ge en ny infallsvinkel till den så kallade ”fler-versions”-frågan. Modellen skulle också kunna fördjupas för att skapa en fullt utvecklad datamodell. En sådan skulle kunna utgöra grunden för experimentdatabaser där man kunde bedöma effektiviteten och effekten av en databasstruktur kalkerad på modellen.

2 Mål, avgränsningar och metod

2.1 Studiens mål

Studien har två huvudsakliga mål. Det första är att tillhandahålla ett klart definierat, strukturerat ramverk för att relatera de data som förekommer i bibliografiska poster till behoven hos användarna av dessa poster. Det andra målet är att rekommendera en funktionell basnivå för poster som skapas av nationalbibliografiska instanser.

2.2 Avgränsningar

I detta sammanhang definieras en bibliografisk post som den ansamling data som hänger samman med entiteter som beskrivs bibliotekskataloger och nationalbibliografier. I denna dataansamling ingår deskriptiva dataelement som de som definieras i *International standard bibliographic descriptions* (ISBD:erna); dataelement som används som sökelement för personer, institutioner, titlar och ämnen som används som fileringsord eller kataloguppslag; andra dataelement som används för att ordna en samling poster, som klassifikationer; anmärkningar som abstract eller sammanfattning; samt data som hänger samman med enskilda exemplar i samlingen, som löpnummer och hyllsignaturer.

Data som hänger samman med personer, institutioner, titlar och ämnen studeras endast i den utsträckning de fungerar som sökelement eller kataloguppslag för poster som beskriver bibliografiska entiteter. Föreliggande studie analyserar inte de ytterligare data som hänger samman med personer, institutioner, verk och ämnen och vanligtvis förekommer endast i auktoritetsposter.

Studien syftar att behandla ett stort urval materialtyper. De data som ingår i studien hänför sig till text, musik, kartografiska, audiovisuella, grafiska och tredimensionella material; de täcker hela spektrat av fysiska media som beskrivs i bibliografiska poster (papper, film, magnetband, optiska lagringsformat etc.); de täcker alla format (böcker, lösblad, skivor, kassetter etc.); och de återspeglar alla sätt att registrera information (analog, akustisk, elektriskt, digitalt, optiskt etc.).

Studien förutsätter att data i bibliografiska poster skapade för nationalbibliografiska instanser och bibliotekskataloger används av ett brett urval användare; läsare, studenter, forskare, biblioteksspersonal, utgivare, distributionsagenter, återförsäljare, informationsmäklare, sådana som administrerar upphovsrättigheter, etc. Studien räknar också med ett brett urval användningsområden, både inom och utanför biblioteksmiljön, i vilka data från bibliografiska poster används; beståndsutveckling, förvärv, katalogisering, utveckling och produktion av sökhjälpmedel och bibliografier, inventering, bevarande, utlåning, fjärrlåneverksamhet, referensarbete och informationsåtervinning.

Även inom dessa användningsområden kan de bibliografiska posterna ha en mängd olika uppgifter, till exempel att fastställa vilka resurser som finns inom ett särskilt ämne eller av en viss person, eller inom en särskild delmängd (till exempel inom alla tillgängliga resurser, inom alla resurser från ett visst land, inom beståndet för ett visst bibliotek eller grupp av bibliotek etc.); att verifiera existensen och/eller tillgängligheten av ett visst dokument för att kunna anskaffa det, låna eller låna ut; att identifiera en eller flera källor från vilken/vilka ett dokument kan anskaffas och på vilka villkor det är tillgängligt; att fastställa huruvida en post redan finns för ett exemplar som skall införlivas i samlingen eller om en ny post behöver skapas; att spåra ett exemplar medan det rör sig inom systemet och till exempel genomgår

bindning eller bevarande behandling; att fastställa om ett exemplar kan lånas ut eller skickas som fjärrlån; att välja ett dokument eller en grupp dokument som passar en användares informationsbehov; att fastställa de fysiska kraven för att använda ett exemplar både med avseende på användarens förutsättningar och speciella krav på uppspelningapparatur, datakompatibilitet etc.

I detta sammanhang definieras de funktionella kraven på bibliografiska poster i relation till följande allmängiltiga krav en användare kan ställa då han/hon söker i och använder sig av nationalbibliografier och bibliotekskataloger:

- att använda data för att hitta material som motsvarar de sökkriteria användaren angivit (till exempel vid sökning av alla dokument inom ett visst ämne, eller av en inspelning som givits ut med en viss titel):

- att använda data för att identifiera en entitet (till exempel att försäkra sig om att det dokument som beskrivs i en post motsvarar det dokument användaren söker, eller att skilja mellan två texter eller inspelningar som har samma titel);

- att använda data för att välja en entitet som är anpassad till användarens behov (till exempel att välja en text på ett språk användaren förstår, eller välja en version av ett dataprogram som är kompatibel med den hårdvara och operativsystem användaren har tillgång till);

- att använda data för att anskaffa eller få tillgång till den entitet som beskrivs (till exempel att beställa en publikation, lämna in en låneansökan för en bok i bibliotekets samling, eller att via nätet få tillgång till ett elektroniskt dokument som lagras på en annan dator).

2.3 Metod

Den metod som används i studien är baserad på en teknik för entitet-relationsanalys (ER-analys) som vanligtvis används för att utveckla begreppsmodeller för relationsdatabaser. Studien är inte avsedd att utgöra ett underlag för bibliografisk databasdesign. Tekniken valdes ändå eftersom den ger en strukturerad infallsvinkel till analys av datakrav. Detta underlättar de definitions- och beskrivningsprocesser som ingår i studiens direktiv.

Det första steget i ER-analysen är att urskilja de nyckelbegrepp som är av intresse för informationsanvändare inom ett särskilt område. Dessa nyckelbegrepp eller entiteter definieras på så generell nivå som möjligt. Detta innebär att analysen till att börja med fokuserar inte på data i sig utan på de ”saker” data beskriver. Var och en av de entiteter som definierats för modellen fungerar som knytpunkt för olika grupper av data. Ett entitetsdiagram för ett personalsystem skulle till exempel troligen identifiera ”en anställd” som en entitet av intresse för användarna av ett sådant system.

På ett generellt plan visar ett entitetsdiagram också de relationer som normalt förekommer mellan en entitetstyp och en annan. Modellen för personalsystemet till exempel skulle troligen visa ett ömsesidigt förhållande mellan ”en anställd” och entiteten ”befattning”: en anställd ”innehar” en befattning, en befattning ”innehas av” en anställd.

Då den generella strukturen för modellen fastställts genom att de viktigaste entiteterna och relationerna mellan dessa kartlagts är nästa steg att identifiera varje entitets viktigaste egenskaper eller attribut. I exemplet med personalsystemet skulle de attribut som associeras

med en anställd kunna vara den anställdes namn, adress, personnummer, anställningsnummer etc.

Samma teknik som använts för att visa relationerna mellan entitetstyperna kan tillämpas på en mer detaljerad nivå för att visa de specifika relationer som finns mellan olika instanser av entiteterna. Till exempel skulle modellen för personalsystemet kunna visa att relationer kan förekomma mellan två individuella anställda (de kan till exempel vara gifta). Om sådana relationer har betydelse för informationsanvändare inom det område modellen beskriver, kommer de att ingå som en del av modellen.

Den ER-struktur som framträder ur analysen av entiteter, attribut och relationer har i studien använts som ram för att fastställa vikten av varje enskilt attribut eller relationsförhållande för att uppfylla de krav användare av bibliografiska data har. Varje attribut och relation kopplas till de fyra allmänna användarkrav som definierats för studien, och varje attribut och relation förses med uppgift om sitt relativa värde med särskild hänvisning till vilket krav som understöds och vilken entitet som är av intresse för användaren.

ER-strukturen och kopplingen av attribut och relationer till användarkrav används som utgångspunkt för studiens rekommendation av en funktionell basnivå för poster som skapas av nationalbibliografiska instanser. Rekommendationerna koncentrerar sig på de användarkrav det bedöms vara viktigast att en nationalbibliografisk post stöder. Med utgångspunkt från de relativa värden som tilldelats attribut och relationer som stöder dessa krav, identifierar rekommendationerna vilka specifika data basposten måste innehålla.

ER-analysens teknik och de konventioner för grafisk framställning som används i denna studie är i stora delar baserade på den metod som utvecklats av James Martin och beskrivs i hans bok *Strategic Data-Planning Methodologies* (Prentice-Hall, 1982). Graeme Simsions *Data Modeling Essentials* (Van Nostrand Reinhold, 1994), Richard Perkinsons *Data Analysis: the Key to Data Base Design* (QED Information Sciences, 1984) och Ramez Elmasri och Shamkant Navanthes *Fundamentals of Database Systems* (Benjamin/Cummings, 1989) användes också för att utforma studiens metod. Alla dessa fyra böcker rekommenderas till dem som är intresserade av ytterligare bakgrund och mer detaljerad information om ER-analys.

2.4 Studiens beståndsdelar

Tekniken med ER-analys och kopplingen av attribut och relationer till användarkrav utgör ramen för denna studies bedömning av datakrav för poster avsedda att uppfylla behoven hos användare av bibliografisk information. Det är även utgångspunkten för studiegruppens rekommendation av vilka grundläggande data som bör ingå i en nationalbibliografisk post. Resten av rapporten är indelad i två större delar. Den första presenterar ER-modellen; den andra presenterar studiegruppens rekommendation för en nationalbibliografisk post på grundnivå.

Rapportens första del består av fyra kapitel:

- Kapitel 3 identifierar de entiteter som används i modellen, betecknar, definierar och fördjupar sig i dem och deras avgränsningar.

- Kapitel 4 analyserar de attribut som hänger samman med var och en av modellens entiteter och definierar alla dessa attribut. Analysen fördjupas i Appendix A som innehåller en omfattande lista över individuella dataelement som hänger samman med varje attribut.

- Kapitel 5 beskriver de relationer som förekommer i modellen, definierar och fördjupar sig i relationerna både på generell nivå och mellan specifika instanser av entiteterna.

- Kapitel 6 kopplar de attribut och relationer som hänger samman med varje entitet till de fyra generella användarkrav den bibliografiska posten är tänkt att svara mot, och visar varje attribut eller relations betydelse för att uppfylla vart och ett av användarkraven.

Studiens andra del består av ett enda kapitel:

- Kapitel 7 använder kopplingarna från kapitel 6 som en referensram för studiegruppens rekommendationer för grundläggande datakrav för nationalbibliografiska poster.

Rapporten innehåller även ett appendix som relaterar de logiska attribut som definieras i kapitel 4 till de dataelement som ingår i ISBD:erna, *Guidelines for Authority and Reference Entries (GARE)* och UNIMARC.[1]

[1] Appendix A ingår inte i översättningen, då det vid den tid den svenska översättningen gjordes kunde betraktas som överspelat. Intresserade läsare hänvisas till http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf eller http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr3.htm#8. Ö.a.

3 Entiteter

3.1 Översikt

Entiteterna som definieras i denna studie utgör nyckelbegrepp för användare av bibliografiska data. Entiteterna fördelar sig över tre grupper. Den första gruppen omfattar de produkter av intellektuellt eller konstnärligt skapande som betecknas eller beskrivs i bibliografiska poster: *verk, uttryck, manifestation* och *exemplar*. Den andra gruppen består av de entiteter som ansvarar för det intellektuella eller konstnärliga innehållet i, den fysiska produktionen och distributionen av, eller som äger sådana produkter: *person* eller *institution*. Den tredje gruppen består av en kompletterande uppsättning entiteter som liksom entiteterna i den första och andra gruppen kan utgöra ämnet för intellektuellt eller konstnärligt skapande: *koncept, objekt, händelse* och *plats*.

Avsnitt 3.1.1 till 3.1.3 presenterar entiteterna i förenklad, schematisk form och visar de grundläggande relationerna mellan entitetstyperna.

Avsnitt 3.2.1 till 3.2.10 innehåller en mer detaljerad beskrivning av modellens entiteter.

Kapitel 5 (avsnitt 5.2.1 till 5.2.3) innehåller en mer detaljerad beskrivning av relationerna mellan de entiteter som avbildas i ER-diagrammen i avsnitt 3.1.1 till 3.1.3.

3.1.1 Grupp 1: verk, uttryck, manifestation, exemplar

Entiteterna i den första gruppen (vilka avbildas i figur 3.1) representerar olika typer av användarintresse för produkter av intellektuellt eller konstnärligt skapande. Begreppen *verk* (en avgränsad intellektuell eller konstnärliga skapelse) och *uttryck* (det intellektuella eller konstnärliga förverkligandet av ett *verk*) avspeglar intellektuellt eller konstnärligt innehåll. Begreppen *manifestation* (den fysiska gestaltningen av ett *uttryck* för ett *verk*) och *exemplar* (en enskild representation av en *manifestation*) avspeglar å andra sidan fysisk form.

De relationer som framställs i figuren visar att ett *verk* kan förverkligas i ett eller flera *uttryck* (därav den dubbla pilmarkeringen på linjen som kopplar *verk* till *uttryck*). Ett *uttryck* är å andra sidan förverkligandet av ett och endast ett *verk* (därav den enkla pilmarkeringen i linjens andra riktning). Ett *uttryck* kan gestaltas i en eller flera *manifestationer*; på motsvarande sätt kan en *manifestation* gestalta ett eller fler än ett *uttryck*. En *manifestation* kan representeras av ett eller fler än ett *exemplar*; men ett *exemplar* representerar en och endast en *manifestation*.

Figur 3.1: Entiteter i grupp 1 och deras grundläggande relationer

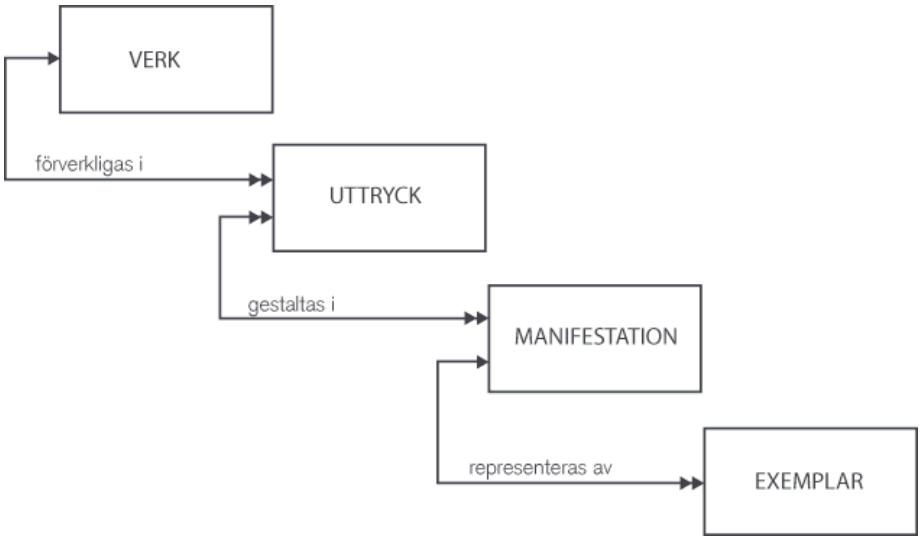

3.1.2 Grupp 2: person, institution

Entiteterna i den andra gruppen (inom fetad ram i figur 3.2) representerar de som ansvarar för det intellektuella eller konstnärliga innehållet i, den fysiska produktionen och distributionen av, eller som äger entiteterna från den första gruppen. Entiteterna i den andra gruppen är *person* (en individ) och *institution* (en organisation eller grupp av individer och/eller organisationer).

Figuren visar de typer av ansvarsrelationer som finns mellan entiteterna i den första och andra gruppen. Figuren visar att ett *verk* kan skapas av en eller fler än en *person* och/eller en eller fler än en *institution*. Å andra sidan kan en *person* eller *institution* skapa ett eller fler än ett *verk*. Ett *uttryck* kan förverkligas av en eller fler än en *person* och/eller *institution*; en *person* eller *institution* kan förverkliga ett eller fler än ett *uttryck*. En *manifestation* kan vara framställd av en eller fler än en *person* och/eller *institution*; en *person* eller *institution* kan framställa en eller fler än en *manifestation*. Ett *exemplar* kan ägas av en eller fler än en *person* och/eller *institution*; en *person* eller *institution* kan äga ett eller fler än ett *exemplar*.

Figur 3.2 Entiteter från grupp 2 och ansvarsrelationer

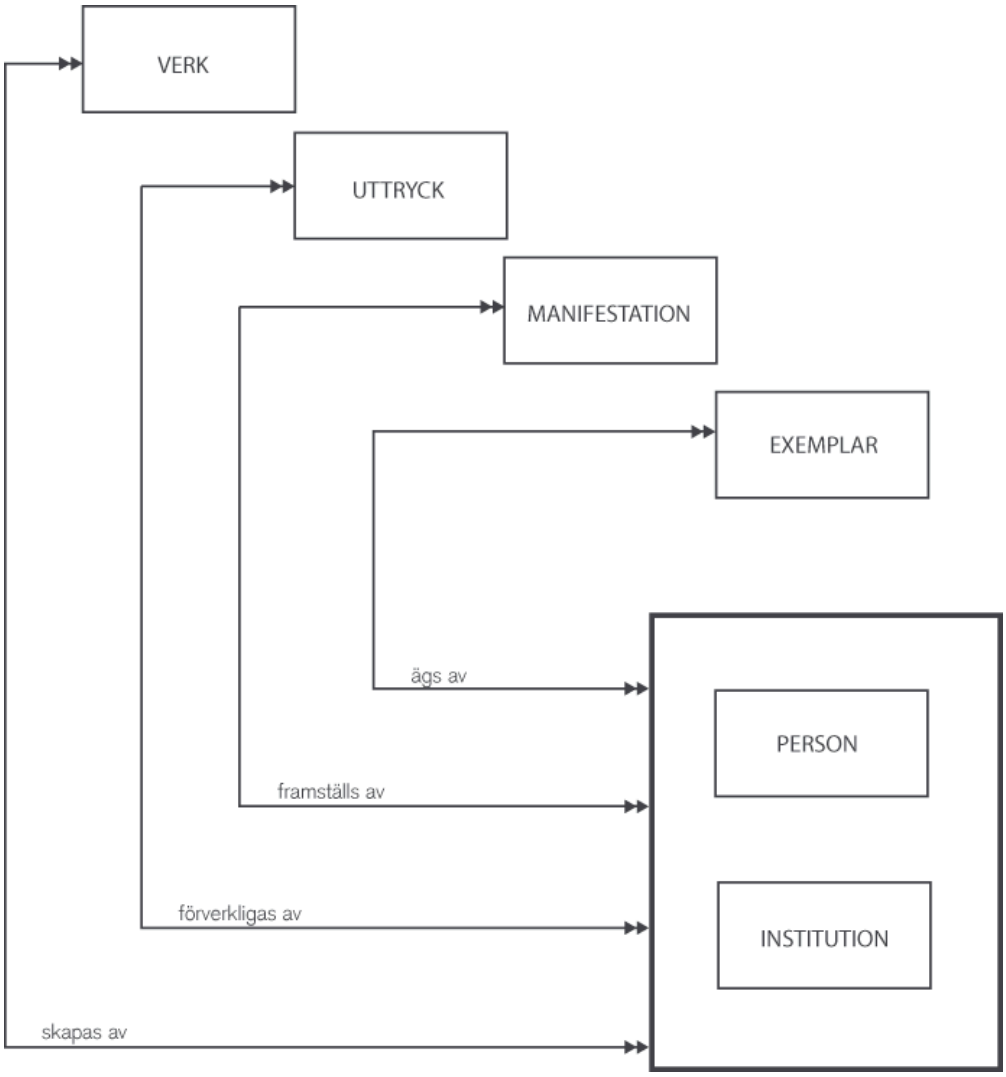

Figur 3.3 Entiteter från grupp 3 och ämnesrelationer

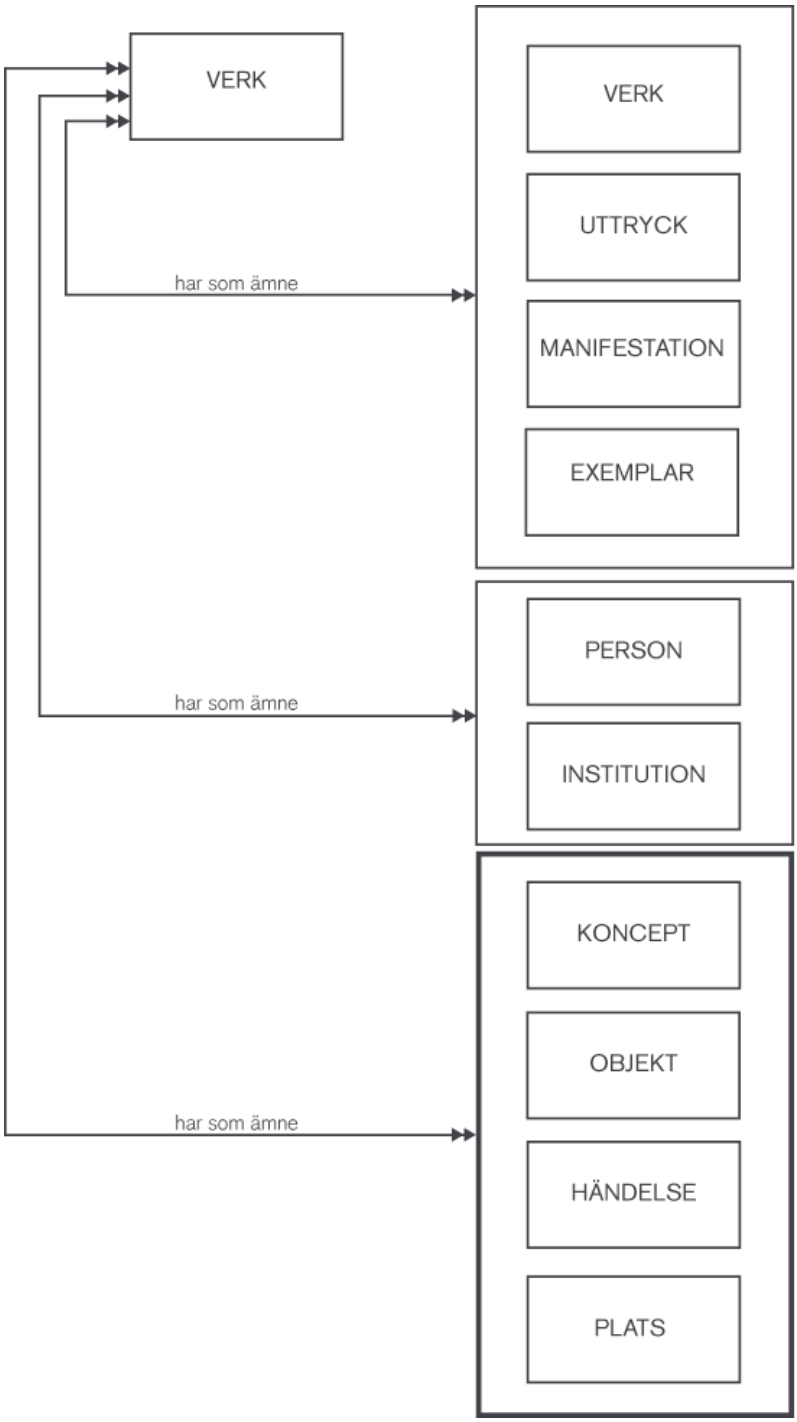

3.1.3 Grupp 3: koncept, objekt, händelse, plats

Entiteterna i den tredje gruppen (inom fetad ram i figur 3.3) är en kompletterande uppsättning som liksom entiteterna från de första två grupperna kan tjäna som ämne för ett *verk*. Gruppen innehåller *koncept* (en abstrakt föreställning eller idé), *objekt* (en materiell artefakt, ett föremål), *händelse* (en handling eller tilldragelse) och *plats*.

Figuren visar ämnesrelationerna mellan entiteter i den tredje gruppen och entiteten *verk* från den första gruppen. Figuren visar att ett *verk* kan ha ett eller fler än ett *koncept*, *objekt*, *händelse* och/eller *plats* som ämne. Omvänt kan ett *koncept*, *objekt*, *händelse* och/eller *plats* vara ämne för ett eller fler än ett *verk*.

Figuren visar även ämnesrelationerna mellan entiteten *verk* och entiteterna i den första och andra gruppen. Figuren visar att ett *verk* kan behandla ett eller fler än ett *verk*, *uttryck*, *manifestation*, *exemplar*, *person* och/eller *institution*.

3.2 Entiteterna

3.2.1 Verk

Den första entitet som definieras i modellen är *verk (work)*: en avgränsad intellektuell eller konstnärlig skapelse.

Verket är en abstrakt entitet; det finns inget enskilt materiellt objekt som kan sägas vara *verket*. Vi möter alltid *verket* förverkligat i olika individuella *uttryck*, men *verket* självt existerar endast i likheten mellan innehållet i dessa olika *uttryck*. Då vi talar om *verket* Iliaden av Homeros, menar vi ingen särskild recitation eller textversion av *verket*, utan den intellektuella skapelse som ligger bakom alla de olika *uttrycken* för *verket*.

Eftersom *verket* är en abstrakt företeelse är det svårt att avgränsa entiteten exakt. Uppfattningen om vad som utgör ett *verk* och var gränsen går mellan ett *verk* och ett annat kan vara olika från en kultur till en annan. Därmed kan även de bibliografiska konventioner som etablerats av olika kulturer och nationella grupper använda sig av olika kriterier för att avgränsa ett *verk* från ett annat.

I föreliggande sammanhang kommer revisioner och uppdateringar av en befintlig text att betraktas som nya *uttryck* för samma *verk* (varianttexterna betraktas alltså inte som nya *verk*). På samma sätt betraktas förkortningar och utvidgningar av en existerande text, tillägg av stämmor eller ett ackompanjemang till en musikalisk komposition som olika *uttryck* för samma *verk*. Översättningar från ett språk till ett annat, musikaliska transkriptioner och arrangemang, olika dubbningar eller textade versioner av en film betraktas också som olika *uttryck* för ett och samma ursprungliga *verk*.

Exempel

- ^{v1} Henry Gray, *Anatomy of the human body*
  - ^{u1} text och illustrationer till den första upplagan
  - ^{u2} text och illustrationer till den andra upplagan
  - ^{u3} text och illustrationer till den tredje upplagan
  - …

- ^{v1} J. S. Bach, *Die Kunst der Fuge*

- ▫ ^{u1} kompositörens notering för orgel
- ▫ ^{u2} ett arrangemang för kammarorkester av Anthony Lewis
- ▫ …

- ▫ ^{v1} *Jules et Jim* (spelfilm)
  - ▫ ^{u1} den franskspråkiga originalversionen
  - ▫ ^{u2} en version med engelsk textning
  - ▫ …

Då däremot bearbetningen av ett *verk* innebär en betydande grad av självständigt intellektuellt eller konstnärligt arbete ses resultatet i föreliggande sammanhang som ett nytt *verk*. I enlighet med detta betraktas parafraser, omredigeringar, omarbetningar för barn, parodier, musikaliska variationer på ett tema och fria transkriptioner av musikaliska kompositioner som nya *verk*. På samma sätt betraktas överflyttningar av *verk* från en litterär eller konstnärlig form till en annan (som dramatiseringar, omarbetningar från ett grafiskt medium till ett annat etc.) som nya *verk*. Abstracts, sammandrag och sammanfattningar betraktas också som nya *verk*.

Exempel

- ▫ ^{v1} John Bunyan, *The pilgrim´s progress*
- ▫ ^{v2} en anonym omarbetning för barn och unga av *The pilgrim´s progress*
- ▫ …

- ▫ ^{v1} William Shakespeare, *Romeo and Juliet*
- ▫ ^{v2} Franco Zeffirellis film *Romeo and Juliet*
- ▫ ^{v3} Baz Luhrmanns film *William Shakespeare´s Romeo & Juliet*
- ▫ ...

Att definiera entiteten *verk* tjänar en mängd praktiska syften i modellen. Begreppet ger oss möjlighet att beteckna och fastställa relationer till den abstrakta intellektuella eller konstnärliga skapelse som omfattar alla individuella *uttryck* av ett *verk*. Då vi beskriver ett litteraturvetenskapligt *verk* som behandlar Homeros *Iliaden* kan vi alltså koppla detta till det *verk* det behandlar. Genom att namnge Homeros *verk* och fastställa relationen mellan detta och det litteraturvetenskapliga *verket* kan vi ange att ämnet för det vetenskapliga *verket* är den abstraktion vi känner som *Iliaden*, och inte något särskilt *uttryck* för detta *verk*.

Genom att definiera entiteten *verk* får vi möjlighet att fastställa relationerna mellan individuella *uttryck*. Till exempel kan det finnas många olika översättningar av ett *verk* (exempelvis *Anne på Grönkulla*), och det är inte alltid möjligt eller nödvändigt att specificera vilken text som använts som utgångspunkt för en viss översättning. I detta fall fastställer vi inte direkta relationer mellan individuella *uttryck* för *verket* (det vill säga mellan översättningarna och de texter på vilka de grundar sig), utan relaterar dessa och andra texter och översättningar av *verket* implicit genom att koppla dem alla till den entitet vi kallar *verket*.

Att relatera *uttryck* för samma *verk* indirekt genom att koppla varje *uttryck* till det *verk* det förverkligar är ofta det mest effektiva sättet att samla relaterade *uttryck*. Det namn vi ger *verket* tjänar då som namn på hela den uppsättning eller grupp av *uttryck* som förverkligar samma intellektuella eller konstnärliga skapelse (till exempel *Lancelot du Lac*). Det är entiteten *verk* som gör denna typ av gruppering möjlig.

3.2.2 Uttryck

Den andra entitet som definieras i modellen är *uttryck (expression)*: det intellektuella eller konstnärliga förverkligandet av ett *verk* i form av alfanumerisk, musikalisk eller koreografisk notation, som ljud, bild, föremål, rörelse etc. eller som valfri kombination av dessa former.

Ett *uttryck* är den specifika intellektuella eller konstnärliga form ett *verk* får varje gång det förverkligas. *Uttrycket* omfattar till exempel de specifika ord, meningar, stycken etc. som är resultatet av förverkligandet av ett *verk* i form av text, eller de specifika noter, fraseringar etc. som är resultatet av förverkligandet av ett *verk* i musikalisk form. Definitionen av *uttryck* utesluter dock alla fysiska formaspekter (exempelvis typsnitt och sidlayout) som inte är av väsentlig betydelse för det intellektuella eller konstnärliga förverkligandet av *verket* som sådant.

Då formen utgör en väsentlig del av vad som kännetecknar *uttrycket* resulterar varje förändring av formen (till exempel från alfanumerisk notation till tal) i ett nytt *uttryck*. På ett liknande sätt resulterar förändringar i de intellektuella formerna eller uttrycksmedlen som används för att förverkliga *verket* (till exempel översättning från ett språk till ett annat) i nya *uttryck*. Strängt taget innebär varje förändring i det intellektuella eller konstnärliga innehållet ett förändrat *uttryck*. Därmed innebär varje revidering eller bearbetning av en text, hur obetydlig den än är, att ett nytt *uttryck* skapats.

Exempel

- v1 *Ellwangers Tennis - bis zum Turnierspieler*
  - u1 originaltexten på tyska
  - u2 den engelska översättningen av Wendy Gill
  - …
- v1 Franz Schubert, *Forellkvintetten*
  - u1 kompositörens partitur
  - u2 ett uppförande av Amadeuskvartetten med Hephzibah Menuhin på piano
  - u3 ett uppförande av Clevelandkvartetten och Yo-Yo Ma på cello
  - …

I vilken grad man gör bibliografisk skillnad mellan olika *uttryck* för ett *verk* kommer i praktiken att bero dels på vilket slags *verk* det rör sig om och dels på vilka behov användarna kan antas ha. Skillnader i *uttryckens* form (det vill säga skillnader mellan ett *uttryck* för ett *verk* i musikalisk notation och samma *verk* förverkligat i inspelat ljud) kommer normalt att framgå av den bibliografiska posten, oberoende av vilket slags *verk* det rör sig om. Olika *uttryck* som har samma form (till exempel olika reviderade versioner av en text) kommer för det mesta att indirekt identifieras som olika *uttryck* eftersom skillnaden framgår av de attribut som används för att identifiera den *manifestation* i vilken *uttrycket* är gestaltat (till exempel upplagebeteckning). Skillnader som framgår först vid djupare analys och jämförelse mellan olika *uttryck* (till exempel skillnaden mellan olika tidiga textutgåvor av Shakespeares *Hamlet*) kommer normalt att framgå av den bibliografiska informationen endast om *verkets* natur eller betydelse befogar en sådan analys, och endast om distinktionen anses vara viktig för användaren.

Genom att definiera entiteten *uttryck* i modellen får vi ett sätt att avspegla de skillnader i intellektuellt eller konstnärligt innehåll som kan finnas mellan två olika förverkliganden av

samma *verk*. Med hjälp av entiteten *uttryck* kan vi ange de intellektuella eller konstnärliga attribut ett särskilt *uttryck* för ett *verk* har, och uppfatta förändringar i dessa attribut som tecken på att det intellektuella eller konstnärliga innehållet har förändrats.

Att definiera entiteten *uttryck* gör det även möjligt att fastställa relationen mellan olika *uttryck* för samma *verk*. Vi kan exempelvis använda entiteten *uttryck* för att identifiera den specifika text på vilken en översättning är baserad, eller det specifika partitur som använts för uppförandet av en musikalisk komposition.

Vi kan även använda entiteten *uttryck* för att visa att det intellektuella eller konstnärliga innehåll som gestaltas i en *manifestation* är det samma som gestaltas i en annan *manifestation*. Om två *manifestationer* gestaltar samma intellektuella eller konstnärliga innehåll, trots att deras fysiska form skiljer sig åt och *manifestationernas* respektive attribut gör det svårt att se att innehållet är detsamma i bägge kan de länkas samman genom entiteten *uttryck*.

3.2.3 Manifestation

Den tredje entitet som definieras i modellen är *manifestation (manifestation)*: den fysiska gestaltningen av ett *uttryck* för ett *verk*.

Begreppet *manifestation* omfattar ett brett urval material inklusive handskrifter, böcker, periodika, kartor, affischer, ljudupptagningar, filmer, videoupptagningar, CD-ROM, olika former av multimedia etc. Entiteten *manifestation* representerar alla de fysiska objekt som har samma egenskaper både vad avser intellektuellt innehåll och fysisk form.

Då ett *verk* förverkligas i ett *uttryck* kan detta vara fysiskt gestaltat i medium som papper, ljudband, videoband, kanvas, gips etc. Denna fysiska gestaltning utgör en *manifestation* av *verket*. I vissa fall finns det kanske bara ett enda *exemplar* av *manifestationen* av ett *verk* (till exempel en författares handskrift, ett ljudband som spelats in för ett arkiv för muntlig historia eller en oljemålning). I andra fall finns det många *exemplar* som framställts för allmän spridning och distribution. I detta senare fall handlar det ofta om en regelrätt produktionsprocess där en utgivare, producent eller distributör har ansvar för processen. I ytterligare andra fall kan ett original användas för att framställa ett begränsat antal kopior för till exempel privata studier (som kopiering av originalinspelningen av ett musikstycke), eller arkivering (till exempel en fotokopia på arkivbeständigt papper av en författares maskinskrivna originalmanus). Oavsett om produktionsramen är vid (som vid förlagsutgivning) eller begränsad (som då enstaka kopior framställs för privat bruk) utgör hela den uppsättning *exemplar* som framställs en *manifestation*. Alla framställda *exemplar* som utgör en del av samma uppsättning betraktas som representationer av samma *manifestation*.

Gränsen mellan en *manifestation* och en annan dras på grundval både av intellektuellt innehåll och fysisk form. Då produktionsprocessen ändras med avseende på den fysiska formen betraktas den färdiga produkten som en ny *manifestation*. Förändringar i fysisk form inkluderar förändringar vad gäller utseende (till exempel användandet av ett annat typsnitt, typsnittsstorlek eller sidlayout), fysiskt medium (till exempel från papper till mikroform som fysisk bärare) samt förändringar vad gäller förpackning. Då produktionsprocessen inkluderar en utgivare, tillverkare, distributör etc. och förhållanden rörande utgivning, marknadsföring eller annat förändras (till exempel en ny utgivare eller ett nytt omslag) kan detta sägas resultera i en ny *manifestation*. Då förändringen innebär bearbetning, tillägg, strykningar etc. som påverkar det intellektuella innehållet blir resultatet en ny *manifestation* som även gestaltar ett nytt *uttryck* för *verket*.

Exempel

- v1 Harry Lindgren, *Geometric dissections*
  - u1 originaltexten med titeln *Geometric dissections*
    - m1 Van Nostrands utgåva från 1964
  - u2 en reviderad version med titeln *Recreational problems in geometric dissections…*
    - m1 Dovers utgåva från 1972

- v1 J.S. Bach, *Cellosviter*
  - u1 uppföranden av Janos Starker inspelade 1963 och 1965
    - m1 inspelningen utgiven på 33" vinylskiva 1963 av Mercury
    - m2 inspelningen återutgiven på CD 1991 av Mercury
  - u2 ett uppförande av Yo-Yo Ma inspelat 1983
    - m1 inspelningen utgiven på 33" vinylskiva 1983 av CBS Records
    - m2 inspelningen återutgiven på CD 1992 av CBS Records

- v1 Jean Jolivets, *Vraie description des Gaules…*
  - u1 kartografens ursprungliga framställning
    - m1 kartan sådan den gavs ut 1570
    - m2 en faksimilutgåva publicerad 1974 av Hier et demain

- v1 *The Wall Street Journal*
  - u1 *Eastern Edition*
    - m1 den tryckta versionen av *Eastern Edition*
    - m2 mikrofilmsversionen av *Eastern Edition*
  - u2 *Western Edition*
    - m1 den tryckta versionen av *Western Edition*
    - m2 mikrofilmsversionen av *Western Edition*

Strängt taget resulterar alla de förändringar i produktionsprocessen som påverkar kopiorna i nya *manifestationer*, oavsett om förändringen är avsiktlig eller oavsiktlig. *Manifestationer* som är resultatet av sådana förändringar kan identifieras som särskilda stater[2] eller emissioner[3] av publikationen.

Förändringar som inträffar efter det att produktionsprocessen är avslutad och berör ett individuellt *exemplar* (till exempel utrivna sidor eller ombindning) resulterar inte i nya *manifestationer*. Detta ex*emplar* betraktas endast som en representation av *manifestationen* som förändrats sedan det ursprungligen framställdes.

---

[2] Stater är de olika versioner som är resultatet av ändringar under tryckningens gång samt ändringar (även kompletteringar) efter publiceringen, vilka i första hand tillkommit för att rätta misstag. Exemplar med sådana ändringar utgör normalt en del av den kontinuerliga försäljningen och blandas med tidigare stater, utan att de senare dras in eller behöver ha tagit slut. Olika stater får normalt inte egna poster i bibliotekskatalogen, utan redovisas (om alls) i anmärkning. Ö.a.

[3] En emission är alla exemplar tillhörande del av upplaga som kan identifieras som en medvetet planerad enhet, som inte tillkommit för att rätta misstag i tidigare stater. En emission har antingen ett från basformen avvikande titelblad eller tilltryck eller övertryck på basformens titelblad, ej tillkommet bara för att rätta en felaktighet. Olika emissioner har vanligtvis egna poster i bibliotekens kataloger. Ö.a.

Genom att definiera entiteten *manifestation* får vi möjlighet att beteckna och beskriva hela den uppsättning *exemplar* som är resultatet av en och samma fysiska framställningsprocess eller tillverkning. Entiteten *manifestation* kan användas för att beskriva såväl gemensamma egenskaper för olika *exemplar* i samma utgivning, upplaga, utgåva etc. som unika produktioner som handskrifter eller originalmålningar.

Med begreppet *manifestation* kan vi beskriva de fysiska egenskaperna hos en uppsättning *exemplar* och utmärkande egenskaper för produktionen och distributionen av denna uppsättning *exemplar*. Detta kan vara viktiga faktorer då användaren skall välja en *manifestation* som passar hans/hennes fysiska behov och begränsningar, och även då han/hon skall identifiera och få tag i ett *exemplar* av denna *manifestation*.

Att definiera entiteten *manifestation* gör det även möjligt att fastställa relationen mellan olika *manifestationer* av ett *verk*. Dessa relationer mellan *manifestationerna* kan exempelvis användas för att fastställa vilken specifik utgåva som använts för att framställa en mikroreproduktion.

3.2.4 Exemplar

Den fjärde entitet som definieras i modellen är *exemplar (item)*: en enskild representation av en *manifestation*.

Begreppet *exemplar* betecknar en konkret entitet. Det är för det mesta ett enstaka fysiskt objekt (till exempel en monografi eller en ljudkassett). Det finns emellertid andra fall då entiteten *exemplar* består av fler än ett fysiskt objekt (till exempel en monografi utgiven i två separata band, en inspelning som givits ut på tre separata CD-skivor etc.).

Vad avser intellektuellt innehåll och fysisk form är det *exemplar* som representerar *manifestationen* vanligtvis likadant som *manifestationen* själv. Det kan dock finnas skillnader från ett *exemplar* till ett annat, även då de representerar samma *manifestation*. Skillnaderna beror då på händelser som ligger utanför *manifestations*producentens kontroll (till exempel skador som inträffat efter det att *exemplaret* färdigställts, sådan bindning som utförs ute på biblioteken, med mera).

Exempel

- ^{v1} Ronald Hayman, *Playback*
  - ^{u1} författarens text redigerad för publikation
    - ^{m1} Davis-Poynters tryckta bokutgåva från 1973
      - ^{e1} ett *exemplar* signerat av författaren

- ^{v1} Allan Wakeman, *Jabberwocky*
  - ^{u1} upphovsmannens speldesign och instruktionstext
    - ^{m1} spelet i Longmans utgåva från 1974, med bifogad lärarhandledning
      - ^{e1} ett *exemplar* som saknar lärarhandledningen

Genom att definiera entiteten *exemplar* får vi möjlighet att skilja individuella representationer av en *manifestation* från varandra, samt att beskriva de egenskaper som är unika för *exemplaret* och berör transaktioner som cirkulation och annat.

Att definiera entiteten *exemplar* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan individuella representationer av *manifestationen*.

3.2.5 Person

Den femte entitet som definieras i modellen är *person (person)*: en individ.

Begreppet *person* omfattar såväl levande som döda individer.

Exempel

- ^{p1} Margaret Atwood
- ^{p2} Hans Christian Andersen
- ^{p3} Drottning Victoria
- ^{p4} Anatole France
- …

I föreliggande sammanhang används begreppet *person* endast om individer som är delaktiga i skapandet eller förverkligandet av ett *verk* (till exempel som författare, kompositörer, konstnärer, redaktörer, översättare, regissörer, artister etc.), eller utgör ämnet för ett *verk* (till exempel är ämnet för en biografi eller självbiografi, för en historieskrivning eller annat).

Genom att definiera entiteten *person* får vi möjlighet att beteckna och identifiera individen på ett konsekvent sätt, oavsett hur individens namn förekommer i eller på ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk*.

Att definiera begreppet *person* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan en särskild *person* och det *verk* eller det *uttryck* för ett *verk* för vilket denna *person* har upphovsansvar, eller mellan ett *verk* och den *person* som utgör *verkets* ämne.

3.2.6 Institution

Den sjätte entitet som definieras i modellen är *institution (corporate body)*: en organisation eller grupp av individer och/eller organisationer som uppträder som en enhet.

Begreppet *institution* omfattar organisationer och grupper av individer och/eller organisationer som identifieras med ett eget namn, inklusive tillfälliga grupper och grupper som konstitueras på möten, konferenser, kongresser, expeditioner, utställningar, festivaler, marknader etc. Begreppet omfattar också organisationer som utövar myndighet eller har jurisdiktion över ett visst område, som federationer, stater, distrikt, kommuner. Begreppet omfattar både aktiva organisationer/grupper och sådana som inte längre är verksamma.

Exempel

- ^{i1} Museum of American Folk Art
- ^{i2} BBC Symphony Orchestra
- ^{i3} Nordisk konferens om postpolio
- ^{i4} Simrishamns kommun

I föreliggande sammanhang används begreppet *institution* endast om organisationer/grupper som är delaktiga i skapandet eller förverkligandet av ett *verk* (som till exempel sponsrar eller har godkänt ett *verk* etc.), eller utgör ämnet för ett *verk* (till exempel en företagshistorik).

Genom att definiera entiteten *institution* får vi möjlighet att beteckna och identifiera organisationen eller gruppen på ett konsekvent sätt, oavsett hur organisationen eller gruppens namn förekommer på eller i ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk*.

Att definiera begreppet *institution* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan en särskild *institution* och det *verk* eller det *uttryck* för ett *verk* för vilket denna *institution* har upphovsansvar, eller mellan ett *verk* och den *institution* som utgör *verkets* ämne.

3.2.7 Koncept

Den sjunde entitet som definieras i modellen är *koncept (concept)*: en abstrakt föreställning eller idé.

Begreppet *koncept* omfattar ett brett urval abstraktioner som kan utgöra ämnet för ett *verk*: kunskapsområden, fackområden, tankeriktningar (filosofiska, religiösa, ideologiska etc.), teorier, processer, tekniker, praktiker. Ett *koncept* kan vara brett till sin natur eller mer snävt och specifikt definierat.

Exempel

- ^{k1} Ekonomi
- ^{k2} Romantik
- ^{k3} Hydrokultur
- ^{k4} Utbudsekonomi
- …

I föreliggande sammanhang används begreppet *koncept* endast om de *koncept* som utgör ämnet för ett *verk* (till exempel ämnet för en filosofisk avhandling eller en kritik mot en meningsriktning).

Genom att definiera entiteten *koncept* får vi möjlighet att beteckna och identifiera olika *koncept* på ett konsekvent sätt, oberoende av huruvida *konceptets* namn förekommer i ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk* eller ej och vilken form detta namn i så fall har.

Att definiera entiteten *koncept* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan ett *verk* och det *koncept* som är ämnet för detta *verk*.

3.2.8 Objekt

Den åttonde entitet som definieras i modellen är *objekt (object)*, ett materiellt ting, ett föremål.

Begreppet *objekt* omfattar ett brett urval materiella ting som kan vara ämnet för ett *verk*: levande och livlösa föremål som förekommer i naturen, fasta, flyttbara och rörliga föremål som skapats av människan, föremål som inte längre existerar.

Exempel

- ^{o1} Buckingham Palace
- ^{o2} Lusitania
- ^{o3} Apollo 11
- ^{o4} Eiffeltornet
- …

I föreliggande sammanhang används begreppet *objekt* endast om de *objekt* som utgör ämnet för ett *verk* (till exempel som ämnet för en vetenskaplig studie).

Genom att definiera entiteten *objekt* får vi möjlighet att beteckna och identifiera *objekt* på ett konsekvent sätt, oberoende av huruvida *objektets* namn förekommer i ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk* eller ej och vilken form detta namn i så fall har.

Att definiera entiteten *objekt* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan ett *verk* och det *objekt* som är ämnet för detta *verk*.

3.2.9 Händelse

Den nionde entitet som definieras i modellen är *händelse (event)*: en handling eller tilldragelse.

Begreppet *händelse* omfattar ett brett urval handlingar och tilldragelser som kan vara ämnet för ett *verk*: historiska händelser, epoker, tidsperioder etc.

Exempel

- ^{h1} De svenska häxprocesserna
- ^{h2} Slaget vid Hastings
- ^{h3} Upplysningstiden
- ^{h4} 1800-talet
- …

I föreliggande sammanhang används begreppet *händelse* endast om de *händelser* som utgör ämnet för ett *verk* (till exempel som ämne för en historisk avhandling eller en tavla).

Att definiera entiteten *händelse* gör det möjligt att beteckna och identifiera *händelser* på ett konsekvent sätt, oberoende av huruvida *händelsens* namn förekommer i ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk* eller ej och vilken form detta namn i så fall har.

Att definiera entiteten *händelse* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan ett *verk* och den *händelse* som utgör ämnet för detta *verk*.

3.2.10 Plats

Den tionde entitet som definieras i modellen är *plats (place)*.

Begreppet *plats* omfattar ett brett urval *platser*: jordiska och utomjordiska; historiska och samtida; naturtyper och geopolitiska jurisdiktioner.

Exempel

- P1 Howard beach
- P2 Alacranrevet
- P3 Kolmården
- P4 Bristol
- …

I föreliggande sammmanhang används begreppet *plats* endast om de *platser* som utgör ämnet för ett *verk* (till exempel i en karta eller atlas, eller som ämne för en reseguide).

Att definiera entiteten *plats* gör det möjligt att beteckna och identifiera en *plats* på ett konsekvent sätt, oberoende av huruvida *platsens* namn förekommer i ett enskilt *uttryck* eller en *manifestation* av ett *verk* eller ej och vilken form detta namn i så fall har.

Att definiera entiteten *plats* gör det också möjligt att fastställa relationen mellan ett *verk* och den *plats* som utgör ämnet för detta *verk*.

3.3 Sammansatta entiteter och delar

Exemplen som använts för att illustrera entiteterna *verk, uttryck, manifestation* och *exemplar* i avsnitt 3.2.1 till 3.2.4 visar entiteterna i första hand som oberoende enheter (till exempel Shakespeares *Romeo and Juliet* som ett *verk*, ett framförande av Schuberts *Forellkvintetten* som ett *uttryck* etc.). Modellens struktur tillåter oss emellertid att framställa sammansatta entitetstyper och delar på samma sätt som vi framställer de oberoende enheterna. Logiskt sett kan alltså exempelvis entiteten *verk* representera en samling individuella *verk* som satts samman av en redaktör, en antologi, en uppsättning monografier som satts samman till en serie av en utgivare, eller en samling privata papper vilka arkiverats ordnade som en samling. Entiteten *verk* kan också motsvara en intellektuellt eller konstnärligt fristående del av ett större *verk*, som ett kapitel i en rapport, ett segment av en karta, en artikel i en tidning och så vidare. I föreliggande sammanhang betraktas entiteter på sammansatt nivå och på delnivå på samma sätt som de oberoende enheterna; de definieras med samma termer, de har samma egenskaper, och de relateras till varandra på samma sätt som de oberoende enheterna. Avsnitten 5.3.1.1, 5.3.2.1, 5.3.4.1 och 5.3.6.1 innehåller ytterligare information om sammansatta entitetstyper och delar med utgångspunkt från helhet/delrelationer.

Exempel

- v1 Robertson Davies, *The Deptford trilogy*
  - v1.1 Robertson Davies, *Fifth business*
  - v1.2 Robertson Davies, *The manticore*
  - v1.3 Robertson Davies, *World of wonders*

- v1 *Visible speech*, redaktör Howard Bibb
  - v1.1 *Volym 1: Segmentals*, med en inledning av Alex Hanes-White
  - v1.2 Volym 2: *Suprasegmentals*, av Mary Loftus
    - u1 författarens text redigerad för publicering
      - m1 den elektroniska resursen, släppt på tre skivor 1994 av Partners in Speech
        - m1.1 Volym 1 (en elektronisk skiva)
        - m1.2 Volym 2 (två elektroniska skivor samt en manual på 104 sidor)

- v1 *The Ordnance Survey*, 1:50 000 Landranger series
  - v1.1 *Mansfield and the Dukeries*
    - u1 reviderad karta med större förändringar och höjdkurvor i meter
      - m1 kartan i tryckning från 1985
  - v1.2 *Luton and Hertford*
    - u1 reviderad karta med större förändringar
      - m1 kartan i tryckning från 1984
  - …

4 Attribut

4.1 Entiteternas attribut

De entiteter som definierats i modellen hänger samman med varsin uppsättning egenskaper eller attribut. Det är entitetens attribut som gör det möjligt för användaren att formulera frågor och tolka svar då de söker information om en särskild entitet.

Modellens attribut faller vanligtvis inom två större kategorier. Å ena sidan sådana som är en del av entiteten, å andra sidan attribut den tilldelats. Den första kategorin består inte endast av fysiska egenskaper (till exempel det fysiska mediet och måtten för ett objekt) utan också av egenskaper som skulle kunna beskrivas som etikettinformation (till exempel uppgifter på titelblad, pärm eller omslag). Den andra kategorin består av identifikatorer entiteten tilldelats (till exempel ett tematiskt katalognummer för en musikkomposition), och kontextuell information (till exempel det politiska sammanhang i vilket ett *verk* kom till). Attribut som är en del av entiteten kan vanligtvis bestämmas genom att undersöka själva entiteten; de som är tilldelade kräver för det mesta att man använder en yttre källa.

En särskild entitetsinstans kommer vanligtvis att ha endast ett värde för varje attribut (till exempel kan värdet för attributet ”fysiskt medium” för ett särskilt objekt vara ”plast”). I vissa fall kan emellertid en entitetsinstans ha flera olika värden för ett och samma attribut (till exempel kan en bok innehålla mer än en uppgift om ”*manifestations*titel”). Det kan också finnas fall där värdet för ett attribut för en entitetsinstans kan förändras över tid (till exempel kan omfånget för en seriell publikation förändras i takt med att nya volymer kommer ut). Vilket värde en entitets attribut har (särskilt ett tilldelat attribut) kan ibland bero på vilken referenskälla som använts.

De attribut som definierats för modellens entiteter kommer inte nödvändigtvis att förekomma hos alla instanser av denna särskilda entitetstyp. I varje entitets attributförteckning listas först de som vanligen förekommer för entitetstypen i allmänhet. De som är aktuella endast för en undergrupp av entiteten listas efter de allmänt förekommande och har en anmärkning om vilken undertyp de tillämpas för (till exempel ”musikaliskt *verk*” som en undergrupp till *verk*). Varken alla entitetsinstanser eller alla instanser av entitetsundergrupperna kommer dock att förevisa alla de listade attributen.

Vid första anblicken kan vissa av de attribut som definieras i modellen se ut att dubblera nyckelbegrepp som definierats som egna entiteter och länkats till entiteten ifråga genom relationer. Till exempel kan *manifestations*attributet ”upphovsuppgift” se ut att dubblera entiteterna *person* och *institution* och ansvarsrelationen som kopplar dessa till det *verk* och/eller *uttryck* som gestaltas i *manifestationen*. Attributet som definieras ”upphovsuppgift” avser emellertid exakt den etikettinformation som finns på *manifestationen* själv, till skillnad från relationen mellan det *verk* som innefattas i *manifestationen* och den *person* och/eller *institution* som ansvarar för skapandet eller förverkligandet av detta *verk*. I många fall kommer informationen i ”upphovsuppgifterna” att vara huvudsakligen identisk med den som anges i relationen mellan *verket* och/eller *uttrycket* och den ansvarige *personen* och/eller *institutionen*. Men inte alltid. Då man fastställer relationer till entiteterna *person* och *institution* kan man rätta falsk eller missledande information som presenteras i en ”upphovsuppgift” eller utöka denna information. Genom att använda ansvarsrelationen till entiteterna *person* och *institution* får vi också ett sätt att identifiera *personen* eller

institutionen på ett konsekvent sätt oavsett på vilket sätt *personen* eller *institutionen* betecknas i ”upphovsuppgiften” på den specifika *manifestationen*.

Modellen låter dock inte entitetsrelationer motsvaras av attribut i alla de fall då detta kunnat ske. Till exempel definieras ”utgivningsort” som det attribut till *manifestationen* som skall återge *manifestationens* egen uppgift om utgivningsort. Eftersom modellen definierar *plats* som en entitet hade det varit möjligt att definiera en relation som kopplade entiteten *plats* antingen direkt till *manifestationen* eller indirekt via entiteterna *person* och *institution* (vilka i sin tur är kopplade till *manifestationen* genom ”framställs av”-relationen). Om man ville skapa en fullt utvecklad datamodell skulle det vara lämpligt med sådan vidare definition. I detta sammanhang ansågs det dock onödigt att låta begreppsmodellen återspegla alla sådana möjligheter. För fall som exemplet ”utgivningsort” ansågs det tillräckligt att helt enkelt definiera ett attribut där etikettinformation som sådan kunde återges utan fördjupad analys av den motsvarande entitetsrelationen. En sådan analys har gjorts endast där behovet av kontrollerad eller normaliserad tillgång till attributinformationen gjort att det verkat berättigat.

De attribut som definierats för studien härrör sig från en logisk analys av de data som vanligtvis förekommer i bibliografiska poster. De huvudsakliga källorna för denna analys inkluderar de olika *International Standard Bibliographic Descriptions* (ISBD:erna), *Guidelines for Authority and Reference Entries* (GARE), *Guidelines for Subject Authority and Reference Entries* (GSARE), och manualen för UNIMARC. Ytterligare data plockades ur andra källor som *AITF Categories for the Description of Works of Art*, från experter som konsulterats allteftersom rapportutkasten utarbetades, från en omfattande granskning av publicerade användarundersökningar, samt från kommentarer som framkom i den internationella granskningen av rapportutkastet. Det urval attribut som ingår i modellen är avsett att vara omfattande men inte uttömmande.

I föreliggande sammanhang har attributen definierats på logisk nivå. Det innebär att de beskrivits som entitetsegenskaper sedda ur ett användarperspektiv, snarare än som specifika dataelement som definierats av dem som sammanställer bibliografisk information. I vissa fall motsvarar det logiska attributet ett individuellt dataelement (till exempel har det logiska attributet ”*manifestations*identifikator” definierats på ett sätt som motsvarar definitionen av ”standardnummer (eller motsvarande)” i ISBD(G)). Men i de flesta fall representerar det logiska attributet summan av flera olika dataelement (till exempel inbegriper det logiska attribut som definierats som ”*manifestations*titel” åtskilliga dataelement från ISBD:erna: huvudtitel (inklusive deltitel/delnummer), parallelltitel, anmärkningar om varianttitlar och transkriberade titlar, samt nyckeltitel). Detta kapitels beskrivningar av de logiska attributen innehåller en anvisning om varje logiskt attributs område. Appendix A innehåller en detaljerad mappning av modellens logiska attribut mot dataelement i ISBD:erna, *Guidelines for Authority and Reference Entries* (GARE), *Guidelines for Subject Authority and Reference Entries* (GSARE), och UNIMARC.[4]

I detta sammanhang kommer de logiska attribut som hör till entiteterna *person*, *institution*, *koncept*, *objekt*, *händelse* och *plats* endast att redovisas om de brukar ingå i den bibliografiska posten. De ytterligare logiska attribut som skulle kunna förekomma i en auktoritetspost redovisas inte.

---

[4] Appendix A ingår inte i översättningen, då det vid den tid den svenska översättningen gjordes kunde betraktas som överspelat. Intresserade läsare hänvisas till http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr.pdf eller http://www.ifla.org/VII/s13/frbr/frbr3.htm#8. Ö.a.

4.2 Verkattribut

Till entiteten *verk* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Verk*titel
*Verk*form
Datum för *verket*
Andra särskiljande egenskaper
Fastställd avslutning
Målgrupp
Kontext för *verket*
Besättning (musikaliska *verk*)
Numerisk beteckning (musikaliska *verk*)
Tonart (musikaliska *verk*)
Koordinater (kartografiska *verk*)
Ekvinoktium (kartografiska *verk*)

4.2.1 Verktitel

*Verk*titel är det ord, den fras, eller grupp av tecken som betecknar *verket*. Ett *verk* kan ha en eller flera titlar. Om *verket* förekommit under olika titlar (som skiljer sig åt genom form, språk etc.) väljer bibliografiska instanser ofta en av dessa som grundval för en uniform titel som kan användas för att beteckna och referera till *verket*. De andra titlar under vilka *verket* förekommit behandlas då som varianttitlar, eller i vissa fall som parallella uniforma titlar. Titeln på ett *verk* som är del av ett annat större *verk* kan bestå av bara ett nummer eller någon annan allmän benämning som hänger samman med det större *verkets* titel.

4.2.2 Verkform

*Verk*form är den innehållsliga form *verket* har (till exempel roman, novell, pjäs, poesi, essä, biografi, symfoni, konsert, sonat, karta, teckning, målning, fotografi etc.).

4.2.3 Datum för verket

Datum för *verket* är den tidpunkt (vanligtvis det år) då *verket* ursprungligen skapades. Det kan finnas ett eller flera datum. Saknas ett fastslaget tillkomstdatum för *verket*, kan första publikations- eller utgivningsdatum användas.

4.2.4 Andra särskiljande egenskaper

En särskiljande egenskap är varje egenskap som skiljer *verket* från ett annat *verk* med samma titel (till exempel tillkomstplatsen som skiljer det medeltida mirakelspelet *The adoration of the shepherds* från Coventry från pjäsen med samma namn från Chester).

4.2.5 Fastställd avslutning

Attributet fastställd avslutning anger huruvida *verket* är tänkt att ha ett slut eller kommer att fortsätta under obestämd tid.

4.2.6 Målgrupp

Ett *verks* målgrupp är den användargrupp för vilket *verket* är avsett, definierat som åldersgrupp (till exempel barn, unga vuxna, vuxna etc.), utbildningsnivå (till exempel för lågstadiet, mellanstadiet etc.) eller annan gruppering.

4.2.7 Kontext för verket

Kontext är det historiska, sociala, intellektuella, konstnärliga eller övriga sammanhang i vilken *verket* ursprungligen skapades (till exempel 1600-talets restauration av det engelska kungahuset, det sena 1800-talets estetiska rörelse etc.).

4.2.8 Besättning (musikaliska verk)

Besättning är den instrumentala, vokala och/eller andra besättning för vilken ett musikaliskt *verk* ursprungligen avsetts (till exempel piano, fiol, orkester, manskör etc.).

4.2.9 Numerisk beteckning (musikaliska verk)

En numerisk beteckning är det serienummer, opusnummer eller tematiskt katalognummer som tilldelats det musikaliska *verket* av kompositören, utgivaren eller en musikforskare (till exempel Ludwig Köchels numrering av Mozarts *verk*).

4.2.10 Tonart (musikaliska verk)

I tonal musik är tonart den uppsättning förhållanden mellan tonhöjder som etablerar en enstaka tonklass som tonalt centrum (till exempel D dur). Tonarten för ett musikaliskt *verk* är den tonart i vilken *verket* ursprungligen komponerades.

4.2.11 Koordinater (kartografiska verk)

Koordinater är de longituder och latituder i grader, minuter och sekunder eller de deklinations- eller rektascensionsvinklar som utgör gränserna för det område en kartografisk bild eller ett objekt framställer.

4.2.12 Ekvinoktium (kartografiska verk)

Ekvinoktium är referensåret för en stjärnkarta eller modell.

4.3 Uttrycksattribut

Till entiteten *uttryck* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Uttrycks*titel
*Uttrycks*form
Datum för *uttrycket*
*Uttrycks*språk
Andra särskiljande egenskaper
Möjlighet att utvidga *uttrycket*
Möjlighet att revidera *uttrycket*
Uttryckets omfång
Innehållsbeskrivning
Kontext för *uttrycket*
Kritikermottagande av *uttrycket*
Användningsrestriktioner för *uttrycket*
Numreringsmönster (seriella publikationer)
Förväntat utgivningsmönster (seriella publikationer)
Förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)
Musikalietyp (musikalisk notation)
Besättning för *uttrycket* (musikalisk notation eller inspelat ljud)
Skala (kartografiskt material)
Projektion (kartografiskt material)
Presentationsteknik (kartografiska bilder/objekt)

Reliefframställning (kartografiska bilder/objekt)
Geodetiska, rutnäts- och vertikala mått (kartografiska bilder/objekt)
Bildfångstteknik (fjärranalysbild)
Särskilda egenskaper (fjärranalysbild)
Framställningsteknik (grafiska eller projicerade bilder)

4.3.1 Uttryckstitel

*Uttrycks*titel är det ord, den fras, eller grupp av tecken som betecknar *uttrycket*. Ett *uttryck* kan ha en eller flera titlar. Titeln på *uttryck* som utgör delar av andra större *uttryck* kan bestå av bara ett nummer eller någon annan allmän benämning som hänger samman med det större *uttryckets* titel.

4.3.2 Uttrycksform

*Uttrycks*form är det sätt på vilket *verket* förverkligats (till exempel genom alfanumerisk notation, musikalisk notation, tal, musik, kartografisk bild, fotografisk bild, skulptur, dans, mim etc.).

4.3.3 Datum för uttrycket

Datum för *uttrycket* är den tidpunkt vid vilken *uttrycket* förverkligades (till exempel då en viss textversion av ett *verk* skrevs eller reviderades, då en sång uppfördes etc.). Det kan finnas ett eller flera datum. Saknas ett fastslaget tillkomstdatum för *uttrycket*, kan datum för första publikation eller utgivning användas.

4.3.4 Uttrycksspråk

*Uttrycks*språket kan vara ett eller flera, till exempel kan varje individuell del av *uttrycket* vara på ett eget språk.

4.3.5 Andra särskiljande egenskaper

En särskiljande egenskap är sådant som skiljer *uttrycket* från andra *uttryck* för samma *verk* (till exempel de namn som används för att skilja mellan olika engelska textversioner av Bibeln, eller en utgåve- eller versionsbeteckning som hänvisar till *uttryckets* intellektuella innehåll som ”Andra reviderade utgåvan”).

4.3.6 Möjlighet att utvidga uttrycket

Möjlighet att utvidga *uttrycket* handlar om huruvida *uttrycket* förväntas få sig tillagt ytterligare intellektuellt och/eller artistiskt innehåll (till exempel ett *uttryck* som kompletteras med en del i taget, segment för segment, häfte för häfte etc.).

4.3.7 Möjlighet att revidera uttrycket

Möjlighet att revidera *uttrycket* handlar om huruvida *uttryckets* intellektuella eller artistiska innehåll förväntas komma att revideras (till exempel i fallet med ett utkast eller interrimrapport eller en katalog som är tänkt att uppdateras med jämna mellanrum).

4.3.8 Uttryckets omfång

Uttryckets omfång är ett sätt att ange *uttryckets* intellektuella innehåll kvantitativt (till exempel antal ord i en text, programsatser i ett dataprogram, rutor i en seriestripp etc.). För *verk* som uttryckts som ljud och/eller rörelse kan omfånget vara ett mått på varaktighet (till exempel speltid).

4.3.9 Innehållsbeskrivning

Innehållsbeskrivning för ett *uttryck* är ett abstract, en sammanfattning, en synopsis etc. eller en lista över kapitelrubriker, sånger, delar etc. som finns i *uttrycket*.

4.3.10 Kontext för uttrycket

Kontext för ett *uttryck* är det historiska, sociala, intellektuella, konstnärliga eller andra sammanhang inom vilket ett *uttryck* ursprungligen förverkligades (till exempel art deco-perioden etc.).

4.3.11 Kritikermottagande av uttrycket

Kritikermottagande av ett *uttryck* är det mottagande det fått av recensenter, kritiker etc. som det beskrivits i en anmärkning (till exempel ”hyllad för sin användning av…”).

4.3.12 Användningsrestriktioner för uttrycket

Användningsrestriktioner är begränsningar för åtkomst och användning av ett *uttryck*. Användningsrestriktioner kan styras av upphovsrätt, eller sträcka sig längre än det legala skydd rättighetsinnehavaren har.

4.3.13 Numreringsmönster (seriella publikationer)

Numreringsmönster för *uttryck* med seriell utgivning är det beteckningssystem som används för volymer/häften etc. och/eller kronologisk beteckning av de individuella delarna av den seriella publikationen (till exempel ”Volym…”, ”Nummer…”).

4.3.14 Förväntat utgivningsmönster (seriella publikationer)

Förväntat utgivningsmönster för *uttryck* med seriell utgivning är huruvida utgivningen av enskilda utgåvor förväntas vara regelbunden eller inte.

4.3.15 Förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)

Förväntad utgivningsfrekvens för ett *uttryck* med seriell utgivning är hur ofta individuella delar förväntas släppas (till exempel veckovis, månatligt, kvartalsvis, årligen etc.).

4.3.16 Musikalietyp (musikalisk notation)

Musikalietyp är det format som noter (tryckta eller handskrivna) uppträder i (partitur, studiepartitur, klaverutdrag, stämmor etc.).

4.3.17 Besättning för uttrycket (musikalisk notation eller inspelat ljud)

Besättning för *uttrycket* är den instrumentalala, vokala och/eller andra besättning som representeras i *uttrycket* för ett musikaliskt *verk* (till exempel två pianon, sopran och alt etc.). De instrument och/eller röster som representeras i ett särskilt *uttryck* av ett *verk* (till exempel i en transkription, ett arrangemang eller ett framförande) kan skilja sig från den besättning för vilket *verket* ursprungligen var avsett. Jämför 4.2.8 Besättning (musikaliska *verk*).

4.3.18 Skala (kartografiskt material)

Skalan är förhållandet mellan avstånden i ett kartografiskt *uttryck* och de ”verkliga” avstånd som de representerar. Skalan kan syfta på horisontella, vertikala, vinkel- och/eller andra avstånd som representeras i *uttrycket*.

4.3.19 Projektion (kartografiskt material)

Projektion är den metod eller det system som används för att återge jordens eller en himlasfärs yta på ett plan (till exempel transversal Mercatorproj., avståndsriktig asimutalproj. etc.).

4.3.20 Presentationsteknik (kartografiska bilder/objekt)

Presentationsteknik är den metod som används för att återge geografiska eller andra detaljer i en kartografisk bild (till exempel anaglyfisk, diagrammatisk, avbildande etc.).

4.3.21 Relieffframställning (kartografiska bilder/objekt)

Relieffframställning är den teknik som används för att på en kartografisk bild återge höjder eller ojämnheter på landytan eller på botten av ett vattenområde (till exempel höjd- och djupkurvor, skuggning, backstreck, höjdpunkter, djupskiktsfärger etc.)

4.3.22 Geodetiska, rutnäts- och vertikala mått (kartografiska bilder/objekt)

Geodetiska, rutnäts- och vertikala mått innefattar information om den sfäroid som använts för att konstruera den kartografiska bilden, det rutnät eller referenssystem som används i bilden, horisontalt datum, vertikalt datum, matematiska data om höjd- och djupkurvors ekvidistans etc.

4.3.23 Bildfångstteknik (fjärranalysbilder)

Bildfångstteknik är den teknik som använts för att skapa en bild genom fjärranalys (till exempel multi-spektral fotografering, SLAR (Side Looking Airborne Radar) etc.).

4.3.24 Särskilda egenskaper (fjärranalysbilder)

Särskilda egenskaper hos en fjärranalysbild eller en bild som skapats med hjälp av flyg eller satellitfoto är sensorns höjd och position, plattformens läge, satellitens typ och namn, antal använda spektralband, bildkvalitet, molnens täckningsgrad etc.

4.3.25 Framställningsteknik (grafiska eller projicerade bilder)

Framställningsteknik är den metod som använts för att skapa en grafisk bild (till exempel gravyr etc.) eller för att skapa rörelse i en projicerad bild (till exempel animation, spelfilm, dataanimation, 3D-teknik etc.).

4.4 Manifestationsattribut

Till entiteten *manifestation* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Manifestations*titel
Upphovsuppgift
Upplagebeteckning
Utgivningsort
Förläggare/distributör
Utgivningstid/distributionstid
Tillverkare/producent
Serieuppgift
Informationsbärartyp
Bäraromfång
Fysiskt medium
Inspelningsteknik
Bärardimensioner

*Manifestations*identifikator
Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering
Anskaffningsvillkor
Användningsrestriktioner för *manifestationen*
Typsnitt (tryckta böcker)
Typgrad (tryckta böcker)
Foliering (handtryckta böcker)
Kollation (handtryckta böcker)
Publikationsstatus (seriella publikationer)
Numrering (seriella publikationer)
Uppspelningshastighet (ljudupptagningar)
Spårkarakteristika (ljudupptagningar)
Spårskärning (ljudupptagningar)
Antal spår (ljudupptagningar)
Antal ljudkanaler (ljudupptagningar)
Särskilda inspelnings- och avspelningskarakteristika (ljudupptagningar)
Färg (bildmaterial)
Förminskningsgrad (mikroformer)
Polaritet (mikroformer eller projicerade bilder)
Kopiegeneration (mikroformer eller projicerade bilder)
Visningsformat (projicerade bilder)
Systemkrav (elektroniska resurser)
Filkarakteristika (elektroniska resurser)
Åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst)
Adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst)

4.4.1 Manifestationstitel

*Manifestations*titel är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som betecknar *manifestationen*. En *manifestation* kan ha en eller flera titlar. Titlar som hör till *manifestationen* inkluderar alla de som uppträder på *manifestationen* själv (till exempel på titelblad, titelruta etc., omslagstitel, förtitelblad, rubriktitel, löpande kolumntitel, ryggtitel etc., titeln som den uppträder i kolofon, i explicit, etc., titeln som den uppträder på omslag, som mikroficherubrik etc.), liksom de som tilldelats *manifestationen* för att underlätta bibliografisk kontroll (till exempel nyckeltitel, fileringstitel, översatt titel, konstruerad titel etc.)

4.4.2 Upphovsuppgift

Upphovsuppgift är en uppgift som förekommer på *manifestationen* (vanligtvis i samband med titeln) och anger en eller flera individer eller grupper som ansvariga för skapandet eller förverkligandet av det intellektuella eller konstnärliga innehållet i *manifestationen*. Individen eller gruppen kan vara direkt ansvarig för det *verk* som gestaltas i *manifestationen* (till exempel som författare, kompositör etc.) eller indirekt ansvarig (till exempel som författare till en roman på vilken ett filmmanus är baserat). Andra individer eller grupper som anges bland upphovsuppgifterna kan vara sådana som är ansvariga för det *uttryck* av *verket manifestationen* gestaltar (till exempel översättare, artister etc.), eller de som ansvarar för sammanställningen av de *verk manifestationen* rymmer (till exempel redaktören, sammanställaren etc.). Upphovsuppgiften kan ange en organisation som sponsrar eller ger ut det *verk* som gestaltas av *manifestationen*. Uppgiften kan också förklara vilka roller de olika upphovsansvariga personerna, grupperna och organisationerna har. De namn som anges i *manifestationens* upphovsuppgift kan antingen vara de *personer* och *institutioner* som faktiskt är ansvariga för skapandet och förverkligandet av det intellektuella eller konstnärliga innehåll

manifestationen har, eller också inte. På samma sätt kan de angivna funktionsuppgifterna spegla det verkliga förhållandet mellan de nämnda individer och grupperna och det intellektuella eller konstnärliga innehållet, eller också inte.

4.4.3 Upplagebeteckning

Manifestationens upplagebeteckning är det ord eller den fras i *manifestationen* som vanligtvis anger skillnaden antingen i innehåll eller form mellan *manifestationen* och en relaterad *manifestation* som utgivits tidigare av samma utgivare/distributör (till exempel "Andra utgåvan", "Version 2.0" etc.), eller utgivits samtidigt antingen av samma utgivare/distributör eller av någon annan utgivare/distributör (till exempel storstilstutgåva, engelsk utgåva etc.). Upplagebeteckningen hänvisar till alla representationer av *manifestationen* som framställts från i huvudsak samma förlaga och är utgivna av samma utgivare/distributör eller samma grupp utgivare/distributörer.

4.4.4 Utgivningsort

Manifestationens utgivningsort är den stad eller annan plats som i *manifestationen* förknippas med utgivaren/distributören. Utgivningsorten kan vara namnet på staten, provinsen, territoriet och/eller landet lika gärna som lokalt ortnamn. En *manifestation* kan ha en eller flera utgivningsorter.

4.4.5 Förläggare/distributör

Manifestationens utgivare/distributör är den individ, grupp eller organisation som i *manifestationen* anges som ansvarig för publicering, distribution, utgivning eller release av *manifestationen*. En *manifestation* kan ha en eller flera utgivare eller distributörer.

4.4.6 Utgivningstid/distributionstid

Manifestationens utgivningstid/distributionstid är den tidpunkt (vanligtvis det år) då *manifestationen* gavs ut. Det kan finnas ett eller flera datum (till exempel då det rör sig om en seriell publikation). Finns ingen utgivningstid angiven kan ett copyrightdatum eller datum för tryck eller tillverkning användas istället.

4.4.7 Tillverkare/producent

Manifestationens tillverkare/producent är den individ, grupp eller organisation som i *manifestationen* anges som ansvarig för tillverkningen eller produktionen av *manifestationen*. En *manifestation* kan ha en eller flera tillverkare/producenter.

4.4.8 Serieuppgift

Serieuppgiften är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som i *manifestationen* används för att ange vilken serie *manifestationen* tillhör. Den kan även innehålla ett nummer som betecknar var i seriens sekvensordning *manifestationen* förekommer. En eller flera serier och/eller underserier kan vara angivna i *manifestationen*.

4.4.9 Informationsbärartyp

Informationsbärartypen är den typ till vilken den fysiska bäraren hör (till exempel ljudkassett, videoskiva, mikrofilm, diabild etc.).

4.4.10 Bäraromfång

Bäraromfånget är en mängdangivelse av det antal fysiska enheter som ingår i bäraren (till exempel antal ark, skivor, spolar etc.).

4.4.11 Fysiskt medium

Fysiskt medium är den materialtyp av vilken bäraren är framställd (till exempel papper, trä, plast, metall etc.). Det fysiska mediet kan förutom grundmaterialet vara vilket material som helst som tillförts detta (till exempel oljefärg som applicerats på kanvas, en kemisk lösning som applicerats på film etc.). Då en *manifestation* består av flera fysiska komponenter kan varje komponent vara framställd av en ny typ av material.

4.4.12 Inspelningsteknik

Inspelningsteknik är det sätt på vilket skrift, ljud eller bilder registrerats då *manifestationen* framställdes (till exempel analogt, akustiskt, elektriskt, digitalt, optiskt etc.).

4.4.13 Bärardimensioner

Bärardimensioner är måttangivelser för en *manifestations* fysiska delar och/eller omslag. Dessa kan vara angivelser av höjd (till exempel 18 cm), bredd (till exempel 8 mm-film), höjd x bredd (till exempel 5 x 5 cm-dia), höjd x bredd x djup (till exempel en modell med måtten 9 x 30 x 20 cm), eller diameter (till exempel 30 cm-skiva).

4.4.14 Manifestationsidentifikator

*Manifestations*identifikatorn är ett unikt nummer eller en kod som tillhör *manifestationen* och skiljer denna från varje annan *manifestation*. En *manifestation* kan ha en eller flera identifikatorer. Identifikatorn kan vara tilldelad i enlighet med ett internationellt numrerings- eller beteckningssystem (till exempel ISBN etc.), i enlighet med ett nationellt system (till exempel pliktexemplarnummer), eller oberoende av *manifestationens* utgivare eller distributör (till exempel statligt publikationsnummer, musikförläggares nummerbeteckning etc.). En *manifestations*identifikator kan också tilldelas av en bibliograf, musikforskare etc. *Manifestations*identifikatorn kan bestå både av en numerisk del och och en text- eller kodad del som som visar vilket system beteckningen tillhör och/eller vilken instans eller individ som tilldelat *manifestationen* identifikatorn, detta för att göra identifikatorn unik för *manifestationen.*

4.4.15 Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering

Manifestationens anskaffningskälla/åtkomstauktorisering är namnet på den utgivare, distributör etc. som på *manifestationen* anges som den källa från vilken *manifestationen* kan anskaffas eller genom vilken åtkomst kan auktoriseras. Attributet anskaffningskälla/åtkomstauktorisering innehåller vanligtvis också utgivaren/distributörens adress. En *manifestation* kan ha en eller flera sådana källor/auktorisatörer.

4.4.16 Anskaffningsvillkor

Anskaffningsvillkoren är de villkor *manifestationen* anger för hur leverantören (det vill säga anskaffningskällan/åtkomstauktorisatören) tillgängliggör den (till exempel gratis till medlemmar av vissa organisationer) eller det pris till vilket *manifestationen* säljs.

4.4.17 Användningsrestriktioner för manifestationen

Manifestationens användningsrestriktioner är begränsningar för tillgång till och användning av *manifestationen*. Användningsrestriktionerna kan styras av upphovsrätten, eller sträcka sig längre än det legala skydd upphovsrättsinnehavaren har.

4.4.18 Typsnitt (tryckta böcker)

Typsnitt är den typsnittssort som använts i en tryckt bok (till exempel Baskerville, Times New Roman etc.).

4.4.19 Typgrad (tryckta böcker)

Typgrad är teckenstorleken i en tryckt bok (till exempel 10 punkter).

4.4.20 Foliering (handtryckta böcker)

Foliering i en handtryckt bok avspeglar det antal falsningar som gjorts i ett tryckt ark för att bilda ett lägg (till exempel ett ark som falsats två gånger för att bilda en kvarto, tre gånger för att bilda en oktavo etc.)[5]

4.4.21 Kollation (handtryckta böcker)

Kollation redovisar läggens ordningsföljd i en bok, såsom den anges av signaturerna på respektive lägg (till exempel fyra lägg signerade A-D).

4.4.22 Publikationsstatus (seriella publikationer)

Publikationsstatus för en *manifestation* med seriell utgivning är huruvida serien ännu är under utgivning eller om det rör sig om en avslutad publikation.

4.4.23 Numrering (seriella publikationer)

Numreringen av en *manifestation* med seriell utgivning är den volym-/årgångsbeteckning etc. och/eller det datum som finns på *manifestationen*. Numreringen kan vara numerisk, alfabetisk och/eller en datumbeteckning (till exempel "Volym 1, nummer 1 (januari 1971)").

4.4.24 Uppspelningshastighet (ljudupptagningar)

En ljudupptagnings uppspelningshastighet är den hastighet med vilken bäraren måste spelas för att frambringa det avsedda ljudet (till exempel 33 1/3 rpm, 19 cm/s etc.).

4.4.25 Spårkarakteristika (ljudupptagningar)

Spårkarakteristika anger antal spår per tum (till exempel mikrograverad, det vill säga 200 spår per tum).

4.4.26 Spårskärning (ljudupptagningar)

Spårskärning är den riktning i vilken spåren går på en skiva eller cylinder (till exempel kombinerat, vertikalt etc.).

4.4.27 Antal spår (ljudupptagningar)

Antal spår anger antalet spår på en ljudkassett eller ljudspole (till exempel åttaspårs, tolvspårs).

---

[5] Översättningen av avsnitt 4.4.20 avspeglar rapportens text. På grund av ett redigeringsfel är originaltexten emellertid felaktig. Komplett med saknat textstycke och rubriker lyder avsnittet istället: "**Foliering (handtryckta böcker)** När bladen i en bok är numrerade kallas det för foliering (i motsats till sidnumrering, paginering). **Format (handtryckta böcker)** Typsidornas fördelning och antal i tryckformen. Formatet avgörs ofta av hur många gånger tryckarken vikts för att bilda en boks lägg. I en kvarto har det normalt vikts två gånger, i en oktav tre gånger, etc. Format redovisas bara för böcker från handtrycksperioden."

4.4.28 Antal ljudkanaler (ljudupptagningar)

Antal ljudkanaler anger hur många ljudkanaler som använts vid inspelningen (mono, stereo, quad etc.)

4.4.29 Särskilda inspelnings- och avspelningskarakteristika (ljudupptagningar)

Särskilda inspelnings- och avspelningskarakteristika är den typ av equalizer, störningsreduktion etc. som använts vid inspelningen (till exempel NAB, DBX, Dolby etc.).

4.4.30 Färg (bildmaterial)

Färg är den eller de färg(er), nyans(er) etc. (inklusive svart och vitt) som använts för att framställa en bild.

4.4.31 Förminskningsgrad (mikroformer)

Förminskningsgrad är den grad med vilken en text eller bild förminskats vid mikrofilmning (till exempel 42x etc.). Förminskningsgrad kan även ange en spännvidd (till exempel anger "mycket hög förminskningsgrad" en förminskning med 61-90x).

4.4.32 Polaritet (mikroformer eller projicerade bilder)

Polaritet är förhållandet mellan färger och nyanser i en bild eller film och det avbildade objektets färger och nyanser. Då avbildningens färger och nyanser är de samma som det avbildade objektets är polariteten positiv. Då de är de motsatta är polariteten negativ. I en *manifestation* som består av mer än en bild kan bildernas polaritet variera.

4.4.33 Kopiegeneration (mikroformer eller projicerade bilder)

Kopiegeneration är hur många gånger en avbildning har överförts från en bärare till en annan (till exempel en förstagenerationens masterkopia, en andragenerationens tryckkopia, en tredjegenerationens användarkopia etc.).

4.4.34 Visningsformat (projicerade bilder)

Visningsformat är det format som används för att framställa den projicerade bilden (till exempel wide screen, Beta, VHS etc.).

4.4.35 Systemkrav (elektroniska resurser)

Systemkrav för elektroniska resurser är krav som rör hårdvara (till exempel maskinens märke och modell, RAM-kapacitet etc.), mjukvara (till exempel operativsystem, programspråk, hjälpprogram etc.) och kringutrustning (monitor, skrivare, mus etc.).

4.4.36 Filkarakteristika (elektroniska resurser)

Filkarakteristika för elektroniska resurser är standarder och scheman som använts för att koda filen (till exempel ASCII, SGML etc.), filens fysiska egenskaper (till exempel packningstäthet, paritet, filtrering etc.) och andra egenskaper som har betydelse för hur resursen kan användas.

4.4.37 Åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst)

Åtkomstsätt är det sätt på vilket man når en elektronisk resurs med fjärråtkomst (till exempel Internet, www etc.).

4.4.38 Adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst)

Adress är den alfanumeriska kod (till exempel URL - *universal resource locator*) som möjliggör fjärråtkomst till en elektronisk resurs.

4.5 Exemplarattribut

Till entiteten *exemplar* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Exemplar*identifikator
Fingerprint
Exemplarets proveniens
Märken/inskriptioner
Utställningshistorik
Exemplarets skick
Behandlingshistorik
Planerad behandling
Användningsrestriktioner för *exemplaret*

NB: De attribut som definerats i detta sammanhang inkluderar inte sådana som hör samman med tillfälliga transaktioner som utlån och hantering av *exemplar*.

4.5.1 Exemplaridentifikator

*Exemplar*identifikatorn är ett nummer eller en kod som hör samman med det unika *exemplaret* och används för att skilja detta från alla andra *exemplar* i samma samling och/eller samma bibliotek (till exempel hyllsignatur, löpnummer, streckkod etc.). Det är vanligtvis den institution som äger *exemplaret* som också tilldelar det numret. *Exemplar*identifikatorn kan också innehålla ett namn eller en kod som anger den institution eller magasin där *exemplaret* är placerat, och ett namn eller en kod som anger en särskild samling eller underavdelning inom institutionen (till exempel en samling sällsynta böcker, ett filialbibliotek etc.).

4.5.2 Fingerprint

Ett fingerprint är en identifikator som skapats genom att grupper av tecken från specificerade sidor av en bok kombineras. Tekniken används främst för att visa på skillnader mellan olika *exemplar* av äldre tryckta böcker. Det finns många olika metoder för att skapa fingerprint (till exempel den som beskrivs i *Fingerprints=Empreintes=Impronte*, utgiven av Institut de Recherche et d´Histoire des Textes i Paris).

4.5.3 Exemplarets proveniens

Exemplarets proveniens är en redogörelse för *exemplarets* tidigare ägare eller förvaltare.

4.5.4 Märken/inskriptioner

Märken/inskriptioner på ett *exemplar* inbegriper alla signaturer, nummerbeteckningar, anmärkningar etc. som gjorts i det enskilda *exemplaret* av konstnären, tillverkaren, ägaren etc.

4.5.5 Utställningshistorik

Utställningshistoriken är en redogörelse för de gånger *exemplaret* ställts ut, med datum, plats etc.

4.5.6 Exemplarets skick

Exemplarets skick är vilket fysiskt skick *exemplaret* är i, i synnerhet alla avvikelser mellan *exemplarets* fysiska beskaffenhet och den *manifestation* det representerar (till exempel

saknade sidor, plåtar etc.). Skicket kan även återspegla andra aspekter av *exemplarets* fysiska kondition (till exempel skörhet, bleknade bilder etc.).

4.5.7 Behandlingshistorik

Exemplarets behandlingshistorik är en redogörelse för de behandlingar *exemplaret* genomgått (till exempel avsyrning, lagning etc.). Behandlingshistoriken kan även innehålla uppgifter om själva behandlingsprocessen (till exempel vilka kemiska lösningar och tekniker som använts etc.) och när behandlingen utförts etc.

4.5.8 Planerad behandling

Exemplarets planerade behandling är den framtida behandling av *exemplaret* som planeras (till exempel kemisk tvätt). Planerad behandling kan även innehålla detaljerade uppgifter om den planerade behandlingsprocessen och när den skall utföras.

4.5.9 Användningsrestriktioner för exemplaret

Exemplarets användningsrestriktioner är alla begränsningar av den fysiska åtkomsten till *exemplaret* (till exempel då ett *exemplar* endast får användas på plats, under övervakning etc.).

4.6 Personattribut

Till entiteten *person* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Person*namn
Datum för *personen*
Personens titel
Övriga *person*beteckningar

4.6.1 Personnamn

*Person*namn är det ord, det tecken eller grupp av ord och/eller tecken under vilket *personen* är känd (till exempel Donald Horne, A.A. Milne, Ellery Queen etc.). Ett namn kan bestå av ett eller flera förnamn, metronymikon, patronymikon, släktnamn (eller efternamn), antaget namn, namn på dynasti etc. En *person* kan vara känd under mer än ett namn, eller under mer än en form av samma namn. Bibliografiska instanser väljer ofta ett av dessa namn som auktoriserad namnform för att kunna beteckna och hänvisa till *personen* på ett konsekvent sätt. De andra namnen eller namnformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade formen. I vissa fall (till exempel då en *person* skriver under flera olika pseudonymer eller en *person* skriver både som ämbetsman och som privatperson) kan den bibliografiska instansen auktorisera mer än en namnform för *personen*.

4.6.2 Datum för personen

Datum för *personen* kan inkludera exakta eller ungefärliga födelse- och/eller dödsdatum, eller datum som anger den period under vilken *personen* var aktiv inom ett särskilt verksamhetsområde.

4.6.3 Personens titel

Personens titel är det ord eller den fras som anger *personens* grad, yrke, adelskap, etc. (till exempel major, statsminister, hertig etc.). Det kan också vara en hederstitel eller annan titel för tilltal (herr, fru etc.) som hör till *personen*.

4.6.4 Övriga personbeteckningar

En *person*beteckning är en nummerangivelse, ett ord eller en förkortning som anger ordningsföljd inom en familj eller dynasti (till exempel III, junior etc.) eller ett epitet eller annan fras som hör till *personen* (till exempel Den modige, Ingenjör etc.).

4.7 Institutionsattribut

Till entiteten *institution* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Institutions*namn
Institutionens nummer
Institutionens plats
Datum för *institutionen*
Övriga *institutions*beteckningar

4.7.1 Institutionsnamn

*Institutions*namn är det ord, den fras, det tecken eller grupp av ord och/eller tecken under vilket *institutionen* är känd (till exempel Royal Aeronautical Society, IBM, Séminaire européen sur la recherche en éducation, Friedrich Witte etc.). En *institution* kan vara känd under mer än ett namn, eller under mer än en form av samma namn. Bibliografiska instanser väljer ofta ett av dessa namn som auktoriserad namnform för att kunna beteckna och hänvisa till *institutionen* på ett konsekvent sätt. De andra namnen eller namnformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade namnformen. I vissa fall (till exempel då en *institution* haft olika namn under olika perioder av sin historia) kan den bibliografiska instansen auktorisera mer än en namnform för *institutionen*.

4.7.2 Institutionens nummer

Institutionens nummer är de numeriska beteckningar som anger ordningsföljden för återkommande möten, konferenser, utställningar, mässor etc. som ingår i en serie eller andra numeriska beteckningar som hör samman med *institutionen*.

4.7.3 Institutionens plats

Institutionens plats är den stad eller annan angiven plats på vilken ett möte, en konferens, en utställning, en mässa etc. hållits, eller den plats med vilken *institutionen* förknippas (till exempel Los Angeles, Bretton Woods, universitetet i Oxford etc.). Platsen kan anges med namnet på delstaten, provinsen, territoriet och/eller landet lika gärna som det lokala ortnamnet.

4.7.4 Datum för institutionen

Datum för *institutionen* är den tidpunkt då eller det tidsintervall inom vilket ett möte, en konferens, en utställning, en mässa etc. hölls, eller det datum med vilket en *institution* annars förknippas (till exempel då den bildades).

4.7.5 Övriga institutionsbeteckningar

En *institutions*beteckning är det ord, den fras eller förkortning som visar *institutionens* legala status eller andra ägarförhållanden (till exempel AB, Inc., Ltd. etc.), eller andra beteckningar som skiljer *institutionen* från andra *institutioner*, *personer* etc. (till exempel företag, musikgrupp etc.).

4.8 Konceptattribut

Till entiteten *koncept* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Koncept*beteckning

4.8.1 Konceptbeteckning

*Koncept*beteckningen är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som namnger eller betecknar *konceptet* (till exempel ekonomi, existentialism, radioaktivitet etc.). Ett *koncept* kan ha mer än en beteckning, eller mer än en form av beteckningen. Bibliografiska instanser väljer ofta en av dessa beteckningar som auktoriserad form för att kunna beteckna och hänvisa till *konceptet* på ett konsekvent sätt. De andra beteckningarna eller beteckningsformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade formen.

4.9 Objektattribut

Till entiteten *objekt* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Objekt*beteckning

4.9.1 Objektbeteckning

*Objekt*beteckningen är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som namnger eller betecknar *objektet* (till exempel en byggnad, ett skepp etc.). Ett *objekt* kan ha mer än en beteckning, eller mer än en form av beteckningen. Bibliografiska instanser väljer ofta en av dessa beteckningar som auktoriserad form för att kunna beteckna och hänvisa till *objektet* på ett konsekvent sätt. De andra beteckningarna eller beteckningsformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade formen.

4.10 Händelseattribut

Till entiteten *händelse* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Händelse*beteckning

4.10.1 Händelsebeteckning

*Händelse*beteckningen är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som namnger eller betecknar *händelsen* (till exempel striden vid Hastings, Tour de France cetera). En *händelse* kan ha mer än en beteckning, eller mer än en form av beteckningen. Bibliografiska instanser väljer ofta en av dessa beteckningar som auktoriserad form för att kunna beteckna och hänvisa till *händelsen* på ett konsekvent sätt. De andra beteckningarna eller beteckningsformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade formen.

4.11 Platsattribut

Till entiteten *plats* har för denna studie följande logiska attribut definierats:

*Plats*beteckning

4.11.1 Platsbeteckning

*Plats*beteckningen är det ord, den fras, eller den grupp av tecken som namnger eller betecknar *platsen* (till exempel London, St. Lawrence-floden etc.). En *plats* kan ha mer än en beteckning, eller mer än en form av beteckningen. Bibliografiska instanser väljer ofta en av dessa beteckningar som auktoriserad form för att kunna beteckna och hänvisa till *platsen* på ett konsekvent sätt. De andra beteckningarna eller beteckningsformerna behandlas då som varianter av den auktoriserade formen.

5 Relationer

5.1 Bibliografiska relationer i modellen

Förläggare och upphovsmän till intellektuella och konstnärliga entiteter använder varierande termer för att ange relationerna mellan dessa. Begrepp som "utgåva" och "version" är vanliga på tryckalster och annat material liksom formuleringar som "baserad på…" eller "översatt från…". I många fall signalerar sådana termer eller formuleringar till katalogisatören att relationen skall redovisas i den bibliografiska posten. Problemet med att använda dessa allmänt vedertagna termer som utgångspunkt för analys av bibliografiska relationer är att de varken är klart definierade eller konsekvent tillämpade. I denna studie undersöks relationerna med utgångspunkt från de entiteter som definierats för studien, det vill säga att de analyseras just som relationer mellan ett *verk* och ett annat, mellan ett *uttryck* och ett annat, mellan en *manifestation* och ett *exemplar* etc.

I modellen är det relationerna som utgör länken mellan entiteterna, och därmed användarens medel att att navigera i det universum som representeras i bibliografin, katalogen eller den bibliografiska databasen. Användarens sökfråga kommer vanligen att innehålla ett eller flera attribut till den entitet han/hon söker, och det är via attributet entiteten återfinns. Relationer som finns angivna i den bibliografiska posten tillför ytterligare information som hjälper användaren att koppla den funna entiteten till andra entiteter med anknytning till denna.

Relationer kan anges på många olika sätt i de bibliografiska posterna. Vissa relationer, särskilt de som avbildas i ER-diagrammen i kapitel 3 (figur 3.1 till 3.3) markeras ofta helt enkelt av att attribut från entiteten slås samman med attribut från den relaterade entiteten i en och samma post. Till exempel kommer den bibliografiska posten vanligtvis att samla de attribut som hör till en *manifestation*, de som hör till det *uttryck* som gestaltas i *manifestationen* och de som hör till det *verk* som förverkligas i *uttrycket*. Relationer återspeglas också ofta implicit genom att posten förses med uppslag som hänvisar till en relaterad entitet. Relationen mellan till exempel ett *verk* och en *person* eller *institution* anges ofta indirekt genom att posten förses med ett uppslag som identifierar *personen* eller *institutionen*. Relationer anges ibland genom att en entitets attribut "varvas" med attribut som hör till relaterade entiteter (till exempel i flernivåposter som beskriver både en sammansatt entitet och dess individuella delentiteter). Relationer uttrycks också ofta genom anmärkningar eller motsvarande som inte bara visar att det finns en relation mellan den entitet som beskrivs i posten och en annan, utan även beskriver vilket slags relation det rör sig om (till exempel "Översatt från den engelska utgåvan från 1891").

Det är viktigt att komma ihåg att i föreliggande sammanhang betraktas relationerna som giltiga endast om båda de relaterade entiteterna är tydligt identifierade. Till exempel uttrycker "baserad på en pjäs av Henrik Ibsen" inget giltigt *verk*-till-*verk*-förhållande medan "baserad på *Gengångare* av Henrik Ibsen" gör det.

Det är också viktigt att notera att inom entitet-relationsmodellen kan relationer anges antingen på den nivå de är verksamma eller, då den exakta relationen inte kan bestämmas, på en mer generell nivå. Ta till exempel en konkordans över Joyces *Finnegans Wake* som baserats på en särskild gestaltning (det vill säga *manifestation*) av en särskild text (det vill säga *uttryck*). Är den exakta utgåvan av grundtexten inte angiven är det kanske omöjligt att fastställa relationen mellan konkordansen och det specifika *uttryck* och/eller *manifestation* på vilken den är baserad. I detta fall kan man endast konstatera sambandet mellan konkordansen och

Finnegans Wake (*verket*). Modellen ger därför möjlighet att ange vissa relationstyper på endera av de två nivåerna.

Avsnitten som följer beskriver de relationer som används i modellen och hur de fungerar.

Avsnitt 5.2 till 5.2.3 beskriver de logiska relationerna mellan entiteter som avbildas i kapitel 3:s generella diagram (figurerna 3.1 till 3.3). I ER-diagrammen anges relationerna helt enkelt för att visa hur entiteterna är kopplade till varandra på generell nivå (det vill säga hur *verk* är kopplade till *uttryck*, *personer* och *institutioner*, *koncept*, *objekt*, *händelser* och *platser* etc.; hur *uttryck* är kopplade till *manifestationer*, *personer* och *institutioner* etc.). På mer specifik nivå används samma relationer för att koppla ett särskilt *uttryck* till det *verk* det förverkligar, en särskild *manifestation* till det *uttryck* den gestaltar etc.

Avsnitt 5.3 till 5.3.6.1 beskriver en annan uppsättning relationer som associeras med de fyra primärentiteterna (*verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar*) och som förekommer mer specifikt mellan särskilda instanser av de olika entiteterna (till exempel mellan ett *verk* och ett annat, mellan två *uttryck* för samma *verk*, mellan ett *uttryck* för ett *verk* och ett *uttryck* för ett annat *verk* etc.).

5.2 Relationer i ER-diagrammen: generell nivå

ER-diagrammen i kapitel 3 (figur 3.1 till 3.3) visar logiska relationer mellan entiteter på modellens mest generella nivå. De relationer som avbildas i diagrammen visar helt enkelt hur modellens olika entitetstyper är kopplade till varandra på logisk nivå (det vill säga hur *verk* är kopplade till *uttryck*, *personer* och *institutioner*, *koncept*, *objekt*, *händelser* och *platser* etc.; hur *uttryck* är kopplade till *manifestationer*, *personer* och *institutioner* etc.). Den linje betecknad ”förverkligas i” som förbinder *verk* med *uttryck* anger till exempel att ett *verk* förverkligas genom ett *uttryck*.

Som framgått i kapitel 3 (avsnitt 3.1.1 till 3.1.3) är modellens entiteter indelade i tre grupper. Den första gruppen omfattar produkter av intellektuellt eller konstnärligt skapande: *verk, uttryck, manifestation* och *exemplar*. Den andra gruppen består av de entiteter som ansvarar för det intellektuella eller konstnärliga innehållet, den fysiska produktionen och distributionen, eller som äger sådana produkter: *person* eller *institution*. Den tredje gruppen består av en kompletterande uppsättning entiteter som tillsammans med entiteterna i den första och andra gruppen kan utgöra ämnet för intellektuellt eller konstnärligt skapande: *koncept, objekt, händelse* och *plats*.

5.2.1 Relationer mellan verk, uttryck, manifestation och exemplar

Relationerna som avbildas i figur 3.1 och kopplar *verk* till *uttryck*, *uttryck* till *manifestation* och *manifestation* till *exemplar* är centrala för ER-modellens struktur. Var och en av de tre primärrelationerna (det vill säga "förverkligas i"-relationen mellan *verk* och *uttryck*, "gestaltas i"-relationen mellan *uttryck* och *manifestation* och "representeras av"-relationen mellan *manifestation* och *exemplar*) är unik och förekommer endast mellan ett par av modellens entiteter. Det är faktiskt så att i alla tre fallen är den koppling som åskådliggörs i relationen nödvändig för definitionen av de inblandade entiteterna.

Den första av dessa relationer visar att ett *verk* "förverkligas i" ett *uttryck*. Ser man det från motsatt håll visar relationen att *uttrycket* är ett "förverkligande av" *verket*, vilket också utgör definitionen av entiteten *uttryck* ("det intellektuella eller konstnärliga förverkligandet av ett *verk*…"). Den logiska kopplingen mellan *verk* och *uttryck*, som i modellen anges genom

relationen, utgör grunden både för att identifiera det *verk* som förverkligas i ett enskilt *uttryck* och för att garantera att alla *uttryck* för ett *verk* är kopplade till detta *verk*. Indirekt tjänar relationen mellan ett *verk* och de olika *uttrycken* för detta *verk* också till att markera ett implicit syskonförhållande mellan de olika *uttrycken* för *verket*.

Exempel

- v1 Charles Dickens, *A Christmas carol*
  - u1 författarens originaltext på engelska
  - u2 en översättning till tamil av V A Venkatachari
  - …

Relationen mellan *uttryck* och *manifestation* visar att *uttrycket* "gestaltas i" *manifestationen*, eller omvänt att *manifestationen* är "en gestaltning av" *uttrycket*. Liksom relationen *verk-uttryck* återspeglar denna relation definitionen av en *manifestation* ("den fysiska gestaltningen av ett *uttryck*…"). I detta fall utgör den logiska kopplingen grunden både för att identifiera det *uttryck* av ett *verk* som gestaltats i en enskild *manifestation* och för att garantera att alla *manifestationer* av samma *uttryck* är kopplade till detta *uttryck*. Indirekt tjänar relationen mellan ett *uttryck* och de olika *manifestationerna* av detta *uttryck* också till att markera ett implicit syskonförhållande mellan de olika *manifestationerna* av *uttrycket*.

Exempel

- v1 J S Bach, *Goldbergvariationer*
  - u1 uppföranden av Glen Gould inspelade 1981
    - m1 en inspelning släppt på 33 1/3 rpm grammofonskiva 1982 av CBS
    - m2 samma inspelning återutgiven på CD 1993 av Sony

Det samma gäller för "representeras av"-relationen som kopplar *manifestation* till *exemplar*. Återigen handlar det om en unik relation som är nödvändig för definitionen av *exemplar* ("en enskild representation av en *manifestation*"). Den logiska kopplingen utgör grunden både för att identifiera den *manifestation* som representeras av ett individuellt *exemplar* och för att garantera att alla representationer (det vill säga *exemplar*) av samma *manifestation* är kopplade till denna *manifestation*. Indirekt tjänar relationen mellan en *manifestation* och de olika *exemplar* som representerar denna också till att markera ett implicit syskonförhållande mellan de olika representationerna (det vill säga *exemplaren*) av en *manifestation*.

Exempel

- v1 *Lost treasures of the world*
  - u1 den interaktiva elektroniska resursen
    - m1 den elektroniska optiska skiva som publicerades 1994 av Follgard CD-visions
      - e1 Lund stadsbiblioteks första *exemplar* av skivan
      - e2 Lund stadsbiblioteks andra *exemplar* av skivan

Det bör noteras att fastän relationerna mellan *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar* avbildats stegvis i ER-diagrammet fungerar de logiskt som en obruten kedja. Detta innebär att relationen mellan *verk* och *uttryck* slår igenom i relationen mellan *uttryck* och *manifestation*, och dessa två relationer slår därefter genom i relationen mellan *manifestation* och *exemplar*.

Då en relation konstateras mellan ett *uttryck* och den *manifestation* som gestaltar detta *uttryck*, kopplas alltså *manifestationen* samtidigt logiskt till det *verk* som förverkligas genom *uttrycket* (detta förutsatt att *uttrycket* länkats till det *verk* det förverkligar).

5.2.2 Relationer till personer och institutioner

Entiteterna i den andra gruppen (*person* och *institution*) kopplas till den första gruppen med fyra olika relationstyper: "skapas av"-relationen som kopplar både *person* och *institution* till *verk*, "förverkligas av"-relationen som kopplar de två entiteterna till *uttryck*; "framställs av"-relationen som kopplar dem till *manifestation* och "ägs av"-relationen som kopplar dem till *exemplar*.

"Skapas av"-relationen kan koppla ett *verk* till den *person* som är ansvarig för det intellektuella eller konstnärliga innehållet i *verket*, den kan också koppla *verket* till den *institution* som är ansvarig för *verket*. Den logiska kopplingen mellan ett *verk* och en relaterad *person* eller *institution* utgör grunden både för att identifiera den *person* eller *institution* som är ansvarig för ett särskilt *verk* och för att garantera att alla *verk* av en särskild *person* eller *institution* är kopplade till denna *person* eller *institution*.

Exempel

- p1 Edmund Spenser
  - v1 *The shepheardes calender*
  - v2 *The faerie queen*
  - v3 *Astrophel*
  - …

"Förverkligas av"-relationen kan koppla ett *uttryck* till den *person* eller *institution* som ansvarar för förverkligandet av ett *verk*. Relationen fungerar på samma sätt som "skapas av"-relationen, men det finns en skillnad i relationens natur som motsvarar skillnaden mellan entiteterna *verk* och *uttryck*. En *person* eller *institution* som är ansvarig för det intellektuella eller konstnärliga innehållet i ett *verk* ansvarar för *verket* som abstrakt entitet; en *person* eller *institution* som ansvarar för ett *uttryck* av ett *verk* ansvarar för de närmare detaljerna av det intellektuella eller konstnärliga förverkligandet eller utförandet av *uttrycket*. Den logiska kopplingen mellan ett *uttryck* och en relaterad *person* eller *institution* utgör grunden både för att identifiera vilken *person* eller *institution* som ansvarar för ett enskilt *uttryck* och för att garantera att alla *uttryck* som förverkligats av en *person* eller *institution* är kopplade till denna *person* eller *institution*.

Exempel

- i1 The Tallis Scholars
  - u1 ett uppförande från 1980 av Allegris *Miserere*
  - u2 ett uppförande från 1986 av Josquins *Missa Pange lingua*
  - u3 ett uppförande från 1989 av Lassus *Missa osculetur me*
  - …

"Framställs av"-relationen kan koppla en *manifestation* till den *person* eller *institution* som är ansvarig för att publicera, distribuera, sätta samman eller tillverka *manifestationen*. Den logiska kopplingen mellan en *manifestation* och en relaterad *person* eller *institution* utgör grunden både för att identifiera vilken *person* eller *institution* som ansvarar för produktionen

eller spridningen av en *manifestation* och för att garantera att alla *manifestationer* som producerats eller spridits av en *person* eller *institution* är kopplade till denna *person* eller *institution*.

Exempel

- i1 Coach House Press
  - m1 Wayne Cliffords *Man in a window*, utgiven 1965 av Coach House Press
  - m2 Joe Rosenblatts *The LSD Leacock*, utgiven 1966 av Coach House Press
  - m3 Henry Beissels *New wings for Icarus*, utgiven 1966 av Coach House Press
  - …

"Ägs av"-relationen kan koppla ett *exemplar* till den *person* eller *institution* som äger eller förvaltar *exemplaret*. Den logiska kopplingen mellan ett *exemplar* och en relaterad *person* eller *institution* utgör grunden både för att identifiera vilken *person* eller *institution* som äger eller förvaltar ett *exemplar* och för att garantera att alla *exemplar* som ägs eller förvaltas av en *person* eller *institution* är kopplade till denna *person* eller *institution*.

Exempel

- i1 Princeton University Library
  - e1 ett *exemplar* av Penkill-korrekturet till D G Rossettis *Poems* tryckt i augusti 1869 med författarens handskrivna anmärkningar
  - e2 ett *exemplar* av förstakorrekturet till D G Rossettis *Poems* tryckt i september 1869 med författarens handskrivna anmärkningar
  - …

5.2.3 Ämnesrelationer

Ämnesrelationen kopplar entiteterna från alla de tre grupperna till entiteten *verk*.

"Har som ämne"-relationen visar att alla entiteter i modellen, inklusive *verket* själv, kan utgöra ämnet för ett *verk*. Med andra ord visar relationen att ett *verk* kan handla om ett *koncept*, ett *objekt*, en *händelse*, en *plats*; det kan handla om en *person* eller en *institution*, det kan handla om ett *uttryck*, en *manifestation* eller ett *exemplar*; det kan handla om ett annat *verk*. Den logiska kopplingen mellan ett *verk* och en relaterad ämnesentitet utgör grunden både för att identifiera ämnet för ett enskilt *verk* och för att garantera att alla *verk* som behandlar ett ämne är kopplade till detta ämne.

Exempel

- k1 Romantiken
  - v1 Morse Peckhams *Beyond the Tragic Visions*
  - v2 *Romanticism reconsidered*, redaktör Northrop Frye
  - …

5.3 Andra relationer mellan entiteter i grupp 1

Tabellerna 5.1 till och med 5.11 ger en överblick över de ytterligare relationer mellan entiteter från grupp 1 som inte framgår av det generella ER-diagrammet i figur 3.1. De identifierar de huvudsakliga relationstyper som förekommer mellan olika instanser av samma entitetstyp

eller instanser av olika entitetstyper, och de innehåller typexempel på de särskilda sorters entiteter som brukar vara inblandade i varje relationstyp. Tabellerna är dock inte avsedda att vara fullständiga. För att underlätta beskrivningen av relationerna har de delats in i olika logiska grupper, och varje grupp har fått ett sammanfattande relationstypnamn. Det primära målet för denna studie är dock inte att tillhandahålla generella relationsgrupperingar, utan snarare att beskriva de bibliografiska relationernas natur genom "dekonstruktion" av konventionella termer och kategorier, och att visa hur relationerna fungerar mellan modellens fyra primärentiteter (det vill säga *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar*).

I tabellerna (som nedan) visar den vänstra kolumnen de olika typer av relationer som förekommer mellan entitetstyperna i tabellens rubrik (i detta fall *manifestation*-till-*manifestation*). För varje relationstyp finns ett par relationsutsagor formulerade som de skulle vara i en ER-modell. Den första utsagan beskriver relationen från den första till den andra entitetens perspektiv; den andra beskriver relationen som den ser ut från den andra entiteten till den första. Den högra kolumnen listar typiska exempel på entiteter som kan utgöra den andra entiteten i relationen.

Manifestation-till-manifestationsrelationer

Relationstyp	***Manifestation***
Reproduktion	Reproduktion
har reproduktionen ->	Mikroreproduktion
<- är en reproduktion av	Makroreproduktion
	Nytryck
	Offsettryck
	Faksimil

I tabellen ovan, under relationstypnamnet ”reproduktion” visar den första utsagan (har reproduktionen ->) hur relationen ser ut med utgångspunkt från relationens första *manifestation* till den andra. I typfallen för denna relation skulle den andra *manifestationen* kunna vara någon av de entitetstyper som listas i den högra kolumnen (en mikroreproduktion, ett nytryck, en faksimil etc.). Den motsvarande relationsutsagan (<- är en reproduktion av) visar relationen med utgångspunkt från den andra *manifestationen* (det vill säga från mikroreproduktionen, nytrycket, faksimilen etc.) till den första *manifestationen* (det vill säga till den *manifestation* som reproducerats). Med utgångspunkt från de beteckningar som använts i exemplen för att återge de implicita relationerna mellan ett *verk*, ett *uttryck*, en *manifestation* och ett *exemplar* skulle relationerna i tabellen ovan kunna utläsas:

- ^{m1} [första manifestationen]
  har reproduktionen ->
  <- är en reproduktion av
- ^{m2} [andra manifestationen]

I vissa tabeller finns bara en kolumn med exempel; i andra har entiteterna delats in i två kategorier (till exempel beroende och fristående) vilket ger två kolumner med exempel. Skälen till att i vissa fall underindela exemplen i olika kategorier och skillnaden mellan dessa, förklaras i de följande avsnitten.

5.3.1 Verk-till-verk-relationer

Tabell 5.1 visar olika sorters *verk*-till-*verk*-relationer.

Tabell 5.1 verk-till-verk-relationer

Relationstyp	**Hänsyftande *verk***	**Självständiga *verk***
Uppföljare har uppföljaren ->\ <- är en uppföljare till	Fortsättning	Fortsättning Efterföljande *verk*
Supplement har supplementet ->\ <- är ett supplement till	Register Konkordans Lärarhandledning Kommentar Supplement Appendix	Supplement Appendix
Komplement har komplementet ->\ <- är ett komplement till	Kadens Libretto Koreografi Slut för oavslutat *verk*	Bakgrundsmusik Tonsättning av en text Pendang
Sammanfattning har sammanfattningen ->\ <- är en sammanfattning av		Sammandrag Abstract
Omarbetning har omarbetningen->\ <- är en omarbetning av		Omarbetning Parafras Fri översättning Variation (musik) Harmonisering (musik) Fantasi (musik)
Överflyttning till annan litterär form har överflyttningen ->\ <- är en överflyttning av		Dramatisering Överflyttning till romanform Överflyttning till versform Överflyttning till filmmanus
Imitation har imitationen ->\ <- är en imitation av		Parodi Imitation Travesti

En grundläggande premiss för *verk*-till-*verk*-relationerna är att existensen av två olika *verk* har konstaterats; det vill säga att det intellektuella eller konstnärliga innehållet i ett *verk* har

bedömts som tillräckligt annorlunda jämfört med innehållet i ett annat för att anses vara i ett separat *verk*.

Bland *verk*-till-*verk*-relationerna i tabell 5.1 finns två kategorier: de som rör *verk* som är hänsyftande till sin natur och de som rör självständiga *verk*. Ett hänsyftande *verk* är ett som är så nära knutet till ett annat *verk* att det har föga värde utom i samband med det andra *verket*. Ett självständigt *verk* är ett som inte behöver hänvisa till det andra *verket* i relationen för att vara användbart eller begripligt.

Mittenkolumnen i tabell 5.1 med rubriken "Hänsyftande *verk*" visar de olika sorters *verk* som är föga användbara eller meningsfulla utan hänvisning till det andra *verket* i relationen. Inom denna kategori faller fortsättnings*verk* som inte kan förstås utan den föregående delen, register och konkordanser över ett *verk*, kadenser etc.

Exempel

- v1 Homeros, *Iliaden*
  har kondordansen ->
  <- är en konkordans över
- v2 G L Prendergast *A complete concordance to the Iliad of Homer*

Den högra kolumnen i tabell 5.1 med titeln "Självständiga *verk*" visar olika slags *verk* som visserligen är relaterade till andra *verk*, men som kan användas och förstås även utan hänvisning till detta andra *verk*. Inom denna kategori faller fristående uppföljare och supplement, liksom abstracts, omarbetningar, dramatiseringar, parodier etc.

Exempel

- v1 W A Mozart, *Don Giovanni*
  har omarbetningen ->
  <- är en omarbetning av
- v2 Joseph Loseys film *Don Giovanni*

- v1 *Statens Lantmäteriverks generalstabskarta över Blekinge*
  har omarbetningen ->
  <- är en omarbetning av
- v2 *Karta över förvaltningsområden i Blekinge*

Tre relationstyper kan falla både inom den hänsyftande och den självständiga kategorin: uppföljare, supplement och komplement. Relationstypen uppföljare omfattar *verk* som ligger i ett slags linjär innehållslig följd. I vissa fall är innehållet i det efterföljande *verket* mycket nära kopplat till innehållet i det föregående *verket*, vilket resulterar i ett hänsyftande *verk*. I andra fall, som till exempel löst sammanhängande delar i en trilogi, kommer uppföljarna att vara självständiga. Seriella publikationer som kommit till då deras föregångare gått samman eller splittrats och står för sig själva utan att behöva referera till föregångarna är också exempel på självständiga *verk* som faller inom ramen för relationstypen uppföljare.

Exempel

- v1 *The British journal of social and clinical psychology*
  fortsättes delvis av ->
  <- fortsätter delar av
- v2 *The British journal of social psychology*

Relationstypen supplement omfattar *verk* som är avsedda att användas tillsammans med ett annat *verk*. Vissa av dessa, som register, konkordanser, lärarhandledningar, kommentarer och handledningar för elektroniska resurser är så nära knutna till innehållet i det relaterade *verket* att de är oanvändbara utan detta andra *verk*. Sådana *verk* är per definition hänsyftande. Supplement och appendix faller också ofta inom den hänsyftande kategorin, men om de kan användas utan hänvisning till det relaterade *verket* faller de inom den självständiga kategorin.

Exempel

- v1 *Annual report of the Librarian of Congress*
  har supplementet ->
  <- är ett supplement till
- v2 Library of Congress *Quarterly journal of current acquisitions*

Den tredje relationstypen, komplement, omfattar *verk* som är avsedda att kombineras med eller infogas i det relaterade *verket*. Med andra ord var de inte en ursprunglig del av det tidigare *verket*, men är avsedda att på något vis integreras med det. Liksom med uppföljare och supplement kan vissa komplement användas och förstås på egen hand, utan hänvisning till ett annat *verk* (de är alltså självständiga), andra kräver kännedom om ett annat *verk* (de är alltså hänsyftande).

Exempel

- v1 William Plomer, *Curlew River*
  har tonsättningen ->
  <- är en tonsättning av
- v2 Benjamin Brittens tonsättning av *Curlew River*

I den självständiga katagorin faller även ytterligare fyra relationstyper: sammanfattning, omarbetning, överflyttning till annan litterär form och imitation. De typer av *verk* som representeras i dessa grupper innebär alla en bearbetning av original*verket* som är så pass avgörande att de kan betraktas som nya *verk* snarare än nya *uttryck* för samma *verk*. Varje *verk* som faller inom någon av dessa fyra grupper betraktas per definition som självständigt.

Exempel

- [v1] Karl Rosenkrantz, *Paedagogik als System*
  har parafrasen ->
  <- är en parafras på
- [v2] Anna C Brackett, *The science of education*

- [v1] Charles Dickens, *Pickwick papers*
  har dramatiseringen ->
  <- är en dramatisering av
- [v2] W T Moncrieff, *Sam Weller*

Poängen med uppdelningen i hänsyftande och självständiga *verk* framgår då vi bedömer den relativa vikten av att låta relationerna återspeglas i en bibliografisk post. Då man jämför de olika *verk*-till-*verk*-relationerna framstår det som mycket viktigt att lämna information om relationen mellan en hänsyftande uppföljare, supplement eller komplement och *verket* till vilket det är relaterat, eftersom meningsfull användning av uppföljaren, supplementet eller komplementet är i högsta grad beroende av innehållet i det andra *verket*. Då det gäller självständiga *verk* är å andra sidan förståelse av föregångaren kanske användbar men inte absolut nödvändig för att förstå eller använda uppföljaren, supplementet eller komplementet. Detsamma gäller sammanfattningar, omarbetningar, överflyttningar till annan litterär form och imitationer. Följaktligen är det inte lika viktigt att ange relationen i den bibliografiska posten för självständiga *verk*.

Exemplen torde visa att de termer som används av utgivare ofta inte räcker för att fastställa om ett *verk* skall betraktas som hänsyftande eller självständigt. *Verk* som beskrivs som fortsättningar, supplement och appendix kan falla inom bägge kategorierna. Katalogisatören måste avgöra huruvida *verket* kan användas endast med hänvisning till det relaterade *verket* eller om det kan användas och förstås för sig själv.

5.3.1.1 Hel/delrelationer på verknivå

Tabell 5.2 visar hel/delrelationer på *verk*nivå.

Tabell 5.2 Helhet/delar: verk-till-verk-relationer

Relationstyp	Beroende del	Fristående del
Helhet/delar har delen ->\ <- är del av	Kapitel, avsnitt, del etc. Volym/häfte av en seriell publikation Innehållslig del av ett flerbandsverk Illustration till en text Ljudspår till en film	Monografi i serie Tidskriftsartikel Innehållslig del av ett flerbandsverk

Det finns två kategorier av hel/del-relationer: de som rör beroende delar, och de som rör fristående delar. Beroende delar är delar av ett *verk* som är avsedda att användas i sammanhang med det större *verket* och som sådana beroende av det större *verkets* sammanhang för att få sin fulla mening. Beroende delar är ofta svåra att identifiera utan hänvisning till det större *verket* eftersom de ofta inte har pregnanta namn eller titlar. Fristående delar är sådana som inte i någon påfallande grad är beroende av sambandet med

det större *verket* för att te sig meningsfulla. Den typiska fristående delen har en pregnant titel. I bägge fallen antas det *verk* som representerar helheten vara ett självständigt *verk*.

Den beroende kategorin kan i sig delas upp i två underavdelningar: avsnitt och genomgående delar av *verkets* innehåll. Avsnitt är komponenter av ett *verk* vars innehåll förekommer i identifierbara, åtskilda delar inom helheten. Förord, kapitel, underavdelningar, delar och så vidare räknas som sådana åtskilda komponenter av *verket*.

Exempel

- v1 *Precis in a multilingual context*
  - v1.1 Del 1 *Precis - an overview* av Derek Austin
  - v1.2 Del 2 *A linguistic and logical explanation of the syntax* av Jutta Sorensen och Derek Austin
  - v1.3 Del 3 *Multilingual experiments, proposed codes, and procedures for the Germanic languages* av Jutta Sorensen och Derek Austin

En genomgående del av *verket* kan å andra sidan inte betraktas som en avgränsad del av *verkets* innehåll. En genomgående del är snarare en inneboende aspekt som sträcker sig över och är integrerad med resten av *verkets* innehåll. Illustrationer till en text eller fotot i en film är exempel på sådana inneboende aspekter; de kan identifieras och diskuteras som intellektuella eller konstnärliga delar av helheten, men de representerar inte på varandra följande segment av innehållet som avsnitt gör.

Det finns oftast ingen orsak att urskilja och beskriva en beroende del i en egen bibliografisk post. I vissa fall som exempelvis då ett förord eller introduktion skrivits av en välkänd författare som inte skrivit huvudtexten kan det dock vara användbart att identifiera och beskriva komponenten för sig. Då beroende delar per definition måste betraktas i det större *verkets* sammanhang kommer relationen i typfallet att (om den är formellt uttryckt) anges med ett biuppslag i posten som beskriver det större *verket*; eller också kan relationen anges mindre formellt i en innehållsanmärkning.

Det är mer troligt att fristående delar av ett *verk* blir identifierade och beskrivna för sig. Kategorin inkluderar monografier i serie (där serien representerar helheten); artiklar i en tidning eller nummer av en tidskrift (där tidskriften representerar helheten); eller fristående innehållsliga delar av ett flerbandsverk eller "paket", där komponenten kan ha ett värde utanför det sammanhang de övriga komponenterna i "paketet" utgör. Den fristående kategorin inkluderar också allmänt erkända delar av större *verk* som böcker i Bibeln etc.

Exempel

- v1 D Bruce Sealeys multimedia *Tawow*
  - v1.1 Emma La Rogue, *Defeathering the Indian*
  - …

5.3.2 Uttryck-till-uttryck-relationer

Tabellerna 5.3 och 5.4 visar olika sorters *uttryck*-till-*uttryck*-relationer.

Uttryck-till-*uttryck*-relationer sönderfaller i två större grupper: en inom vilken de relaterade *uttrycken* är *uttryck* för samma *verk* och en inom vilken de relaterade *uttrycken* är *uttryck* för olika *verk*.

Tabell 5.3 Uttryck-till-uttryck-relationer

Mellan *uttryck* för samma *verk*		
Relationstyper	**Hänsyftande *uttryck***	**Självständiga *uttryck***
Förkortning har en förkortad utgåva -> <- är en förkortad utgåva av		Förkortad utgåva Redigerad utgåva Censurerad utgåva
Revision har revisionen -> <- är en revision av		Reviderad utgåva Utökad utgåva Stat
Översättning har översättningen -> <- är en översättning av		Ordagrann översättning Musikalisk transkription
Arrangemang (musik) har arrangemanget -> <- är ett arrangemang av		Arrangemang (musik)

Relationer mellan *uttryck* för <u>samma</u> *verk* (tabell 5.3) uppträder då ett *uttryck* har härletts ur ett annat. I dessa relationstyper betraktas det ena *uttrycket* som en bearbetad version av det andra. Bearbetningen kan vara en ordagrann översättning, i vilken avsikten är att återge det första *uttryckets* intellektuella innehåll så exakt som möjligt (observera att modellen behandlar fria översättningar som nya *verk*); en revision i vilken avsikten är att förändra eller uppdatera innehållet i det föregående *uttrycket*, men utan att förändra innehållet så mycket att det blir ett nytt *verk*; en förkortning i vilket en del av innehållet i det föregående *uttrycket* har tagits bort men resultatet inte förändrar innehållet i så hög grad att det blir ett nytt *verk*; eller ett arrangemang av en musikalisk komposition. *Uttrycken* som är resultatet av sådana bearbetningar är vanligtvis självständiga till sin natur (det vill säga att de normalt inte behöver hänvisa till det föregående *uttrycket* för att kunna användas eller förstås).

Tabell 5.4 Uttryck-till-uttryck-relationer, fortsättning

Mellan *uttryck* för olika *verk*		
Relationstyper	**Hänsyftande *uttryck***	**Självständiga *uttryck***
Uppföljare har uppföljaren ->\<- är en uppföljare till	Fortsättning	Fortsättning Efterföljande *verk*
Supplement har supplementet ->\<- är ett supplement till	Register Konkordans Lärarhandledning Kommentar Supplement Appendix	Supplement Appendix
Komplement har komplementet ->\<- är ett komplement till	Kadens Libretto Koreografi Slut för oavslutat *verk*	Bakgrundsmusik Tonsättning av en text Pendang
Sammanfattning har sammanfattningen ->\<- är en sammanfattning av		Sammandrag Abstract
Omarbetning har omarbetningen ->\<- är en omarbetning av		Omarbetning Parafras Fri översättning Variation (musik)
Överflyttning till annan litterär form har överflyttningen ->\<- är en överflyttning av		Dramatisering Överflyttning till romanform Överflyttning till filmmanus
Imitation har imitationen ->\<- är en imitation av		Parodi Imitation

Exempel

- ^{v1} Charles Dickens, *A Christmas carol*
  - ^{u1} författarens originaltext på engelska
    har översättningen ->
    <- är en översättning av
  - ^{u2} en översättning till tamil av V A Venkatachari

- ^{v1} Bela Bartok, *Four small dances*

- u1 kompositörens originalpartitur för orkester
  har arrangemanget ->
  <- är ett arrangemang av
- u2 ett arrangemang för stråkorkester av G Darvas

Uttryck-till-*uttryck*-relationer innehåller, då de behandlar *uttryck* för olika *verk* (tabell 5.4), samma relationstyper som återfinns på *verk*-till-*verk*-nivån. Av de olika typerna är det uppföljare, supplement- och komplementrelationen som vanligtvis kommer att noteras på *uttryck*snivån. Till exempel kommer kanske den bibliografiska posten för ett supplement att innehålla en anmärkning om den specifika utgåva (det vill säga *uttryck*) av ett föregående *verk* det var ämnat att att supplera. Det är viktigt att minnas att *verken* som förverkligas i *uttrycken* kan vara antingen hänsyftande eller självständiga: bedömningar av tillämpligheten av *uttryck*-till-*uttryck*-relationen kommer att baseras på huruvida det *verk* som förverkligas är hänsyftande eller självständigt.

För sammanfattningar, omarbetningar, överflyttningar till annan litterär form och imitationer är det kanske mindre vanligt att man fastställer relationen till ett särskilt *uttryck* av ett föregående *verk*. Inte desto mindre kan det då informationen är lättillgänglig vara användbart att ange relationen på denna nivå, till exempel "Omarbetad av John Barton, baserad på William Caxtons utgåva från 1485 av texten".

5.3.2.1 Hel/delrelationer på uttrycksnivå

Hel/delrelationer på *uttrycks*nivån (tabell 5.5) är av samma generella typer som de på *verk*nivån. De specifika komponenter som betraktas som delar av *uttrycket* kommer dock att skilja sig lite från dem som betraktas som tillhörande *verket*. Till exempel kommer innehållsförteckningar, källförteckningar eller index oftast betraktas som delar av *uttrycket* eftersom de hänvisar till detaljerade omständigheter i *uttrycket*.

Tabell 5.5 Helhet/delar: uttryck-till-uttryck-relationer

Relationstyp	Beroende del	Fristående del
Hel/del har delen ->\ <- är del av	Innehållsförteckning, etc. Volym, utgåva av en seriell publikation Illustration till en text Ljudspår till en film Rättande tillägg	Monografi i serie Tidskriftsartikel Innehållslig del av ett flerbandsverk

5.3.3 Uttryck-till-verk-relationer

Tabell 5.6 visar de olika relationstyper som kan förekomma mellan ett *uttryck* för ett *verk* och ett annat *verk*.

Relationerna är av samma generella typer som relationerna på *verk*-till-*verk*-nivån; uppföljare, supplement och komplementrelationer kommer att finnas, liksom sammanfattning, omarbetning, överflyttning till annan litterär form och imitation. I vart och ett av fallen kommer det dock att vara så att den mer specifika *uttrycks*nivån är relaterad till den mer generella *verk*nivån. Det är ganska vanligt att relationen fastställs från *uttrycks*nivån till *verk*nivån, oftast eftersom en specifik *uttryck*-till-*uttryck*-relation inte kan fastställas. Till exempel kan det vara svårt att fastställa vilken specifik text (det vill säga *uttryck*) som har använts som utgångspunkt för en dramatisering eller ett filmmanus. I sådana fall uttrycks relationen oftast endast med en anmärkning eller ett biuppslag som refererar till det relaterade *verket* snarare än ett särskilt *uttryck* för detta *verk*.

Liksom med *verk*-till-*verk*-relationer kommer det att vara naturen hos det *verk* som *uttrycket* förverkligar som avgör hur viktigt det är att ange *uttryck*-till-*verk*-relationen i den bibliografiska posten. Om *verket* som förverkligas i *uttrycket* är hänsyftande kommer det att vara viktigare att fastställa dess relation till det andra *verket*; om *verket* är självständigt kommer det att vara mindre viktigt.

Tabell 5.6 Uttryck-till-verk-relationer

Relationstyp	**Hänsyftande *verk***	**Självständiga *verk***
Uppföljare har uppföljaren ->\ <- är en uppföljare till	Fortsättning	Fortsättning Efterföljande *verk*
Supplement har supplementet ->\ <- är ett supplement till	Register Konkordans Lärarhandledning Kommentar Supplement Appendix	Supplement Appendix
Komplement har komplementet ->\ <- är ett komplement till	Kadens Libretto Koreografi Slut för oavslutat *verk*	Bakgrundsmusik Tonsättning av en text Pendang
Sammanfattning har sammanfattningen ->\ <- är en sammanfattning av		Sammandrag Abstract
Omarbetning har omarbetningen ->\ <- är en omarbetning av		Omarbetning Parafras Fri översättning Variation (musik)
Överflyttning till annan litterär form har överflyttningen ->\ <- är en överflyttning av		Dramatisering Överflyttning till romanform Överflyttning till filmmanus
Imitation har imitiationen ->\ <- är en imitation av		Parodi Imitation

5.3.4 Manifestation-till-manifestation-relationer

Tabell 5.7 visar *manifestation*-till-*manifestation*-relationer.

5.7 Manifestation-till-manifestation-relationer

Relationstyp	***Manifestation***
Reproduktion har reproduktionen -> <- är en reproduktion av	Reproduktion Mikroreproduktion Makroreproduktion Nytryck Offsettryck Faksimil Spegling
Alternativ har ett alternativ -> <- är ett alternativ till	Alternativt format Samtidig utgåva

Manifestation-till-*manifestation*-relationer förekommer vanligtvis mellan *manifestationer* för samma *uttryck*.

Relationstypen reproduktion kan innebära varierande grad av trohet mot den föregående *manifestationen*. I denna kategori finns olika typer av reproduktioner. Även om en mikroform vanligtvis görs av en särskild representation av original*manifestationen* (det vill säga ett *exemplar*) är det brukligt att betrakta relationen som varande mellan den mikrofilmade *manifestationen* och den tryckta *manifestation* som representeras av det *exemplar* som använts som underlag för mikroformen. Vid denna typ av reproduktion är det viktiga att samma intellektuella eller konstnärliga innehåll representeras i den senare *manifestationen*; avsikten är inte att återge utseendemässiga aspekter från den föregående *manifestationen*. Nytryck representerar en annan situation där den primära avsikten är att återge det intellektuella eller konstnärliga innehållet; med nytryck kan det antas att nytrycksprocessen kommer att resultera i en *manifestation* som har i huvudsak samma fysiska karakteristika som originalet har, trots att detta ofta inte är huvudsyftet. Med faksimiler är den specifika avsikten inte bara att återge innehållet oförändrat, utan också att bevara de utseendemässiga aspekterna av den tidigare *manifestationen*.

Exempel

- ▫ ^{v1} Clement Rayner, *A treatise of indulgences*
  - ▫ ^{u1} författarens ursprungliga text
    - ▫ ^{m1} boken utgiven av John Heigham 1623
      har en reproduktion ->
      <- är en reproduktion av
    - ▫ ^{m2} en utgåva i faksimil av Scolar Press 1973

Relationstypen ”alternativ” berör *manifestationer* som effektivt tjänar som ersättare för varandra. Relationstypen är tillämplig till exempel då en publikation, ljudupptagning, video etc. utges i mer än ett format eller då den utges samtidigt av olika utgivare i olika länder.

Exempel

- ^{v1} Lyle Lowett, *The road to Ensenada*
  - ^{u1} kompositörens framträdande inspelat för albumet
    - ^{m1} inspelningen släppt 1996 av MCA på kassettband
      har alternativet ->
      <- är ett alternativ till
    - ^{m2} inspelningen släppt 1996 av MCA på CD

5.3.4.1 Hel/delrelationer på manifestationsnivå

Tabell 5.8 visar hel/del-relationer på *manifestations*nivå.

Tabell 5.8 Helhet/delar: manifestation-till-manifestation-relationer

Relationstyp	*Manifestation*
Hel/del	Volym i flerbands*manifestation*
har delen ->	Filmmusik i separat medium
<- är del av	Filmmusik som den förekommer inbäddad i filmen

Fysiskt innehåll som det gestaltar sig i *manifestationen* kan delas upp på ungefär samma sätt som då det gäller *verk* eller *uttryck*. En komponent på *manifestations*nivån kan vara en avskild fysisk komponent av *manifestationen*. Volym 2 av en utgåva av Krig och Fred i tre band skulle vara en *manifestations*komponent. På samma sätt skulle en instruktionsmanual som följde med en CD-ROM vara en *manifestations*komponent. En komponent av en *manifestation* kan också vara en inneboende del av *manifestation* som inte går att fysiskt skilja från helheten, till exempel ljudspåret till en film som det förekommer inbäddat i filmen.

Exempel

- ^{v1} *Minnesota politics and government*
  - ^{u1} läromedlet som multimediaresurs
    - ^{m1} paketet utgivet 1976 av Minnesotas historiska förening
  - $^{v1.1}$ Judy A Posely, *People serving people*
    - $^{u1.1}$ författarens text till texthäftet
      - $^{m1.1}$ texthäftet på 30 sidor som ingår i paketet
  - $^{v1.2}$ *Voices of Minnesota politicians*
    - $^{u1.2}$ utdrag ur inspelade politikertal
      - $^{m1.2}$ CD:n som ingår i paketet

Det är viktigt att minnas att *manifestationen*, då den representerar intellektuellt innehåll som det gestaltats i fysisk form, fortfarande är en abstrakt entitet. Därför kommer de delar och relationer som uttrycks på denna nivå att vara generaliseringar som skulle vara sanna för alla instanser av *manifestationen* som framställts. Det handlar här inte om delar av till exempel en särskild representation som ägs av någon institution; dessa utgör istället komponenter på *exemplar*nivån.

5.3.5 Manifestation-till-exemplar-relationer[6]

Tabell 5.9 visar *manifestation*-till-*exemplar*-relationer.

Ett *manifestation*-till-*exemplar*-relation visar att en *manifestation* är resultatet av att ett särskilt *exemplar* reproducerats. Reproduktionsrelationen kommer att fastställas på denna nivå då det är användbart att kunna visa vilket specifikt *exemplar* som använts, i motsats till att fastställa relationen på den mer generella *manifestation*-till-*manifestation*-nivån.

Tabell 5.9 Manifestation-till-exemplar-relationer

Relationstyp	***Manifestation***
Reproduktion har en reproduktion -> <- är en reproduktion av	Reproduktion Mikroreproduktion Makroreproduktion Nytryck Offsettryck Faksimil

Exempel

- ▫ v1 Jean Jolivet, *Vraie description des Gaules…*
  - ▫ u1 kartografens originalåtergivning
    - ▫ m1 kartan utgiven 1570
      - ▫ e1 ett *exemplar* som förvaras på Département des Cartes et plans på Bibliothèque nationale i Paris
        har en reproduktion ->
        <- är en reproduktion av
    - ▫ m2 en faksimilutgåva från 1974 av Hier et demain

5.3.6 Exemplar-till-exemplar-relationer

Tabell 5.10 visar två typer av *exemplar*-till-*exemplar*-relationer.

Tabell 5.10 Exemplar-till-exemplarrelationer

Relationstyp	***Exemplar***
Omkonfigurering har omkonfigureringen -> <- är en omkonfigurering av	Bunden med Delad i Tagen ur
Reproduktion har en reproduktion -> <- är en reproduktion av	Reproduction Mikroreproduktion Makroreproduction Faksimil

Relationstypen reproduktion visar att ett speciellt *exemplar* på något sätt härstammar från ett annat *exemplar*. Liksom med *manifestation* kan det finnas olika grader av trohet mot det ursprungliga *exemplaret*. Till skillnad från återgivandet av *manifestationen*, vilket i vissa fall innebär förändring av fysisk bärare, innebär framställandet av ett *exemplar* ur ett annat alltid ett *exemplar* med samma fysiska karakteristika som originalet.

[6] I hela detta stycke verkar entitetsnamnen vara omkastade: korrekta rubriker för avsnitt och tabell torde vara ”Exemplar-till-manifestation-relationer” i analogi med att relationen betecknas efter ”entitet 1”-till-”entitet 2”-relation. Översättningen dock ordagrann efter originalet. Ö.a.

Relationstypen omkonfigurering innebär att ett eller flera *exemplar* förändras på ett sådant sätt att resultatet blir ett eller flera nya *exemplar*. Oftast handlar det om ett *exemplar* av en *manifestation* som bundits samman med ett *exemplar* av en annan *manifestation* och utgör en ny enhet. För monografier är detta den typiska ”bunden med”-situationen. För periodika inträffar omkonfigurering då flera oinbundna *exemplar* av olika häften binds samman för att skapa ett nytt *exemplar*. Mer ovanligt är det att ett enstaka fysiskt *exemplar* delas och binds om som två separata *exemplar*.

Exempel

- e1 ett *exemplar* av Adam Lillies *Canada - physical, economic and social* publicerad 1855 av MacLear & Company
  är bunden med ->
  <- är bunden med
- e2 ett *exemplar* av Alexander Morris *Canada and her resources* publicerat 1855 av John Lovell

5.3.6.1 Hel/delrelationer på exemplarnivå

Tabell 5.11 visar hel/del-relationer på *exemplar*nivå.

Tabell 5.11 Helhet/delar: exemplar-till-exemplarrelationer

Relationstyp	***Exemplar***
Hel/del	Fysisk del av *exemplar*
har delen -> <- är del av	Inbindning

Delar av *exemplar* kan vara fristående delar eller inneboende delar. En fristående del är en avskiljbar fysisk del som som utgör en del av hela *exemplaret*. Till exempel kan ett *exemplar* av en särskild *manifestation* bestå av två separata volymer; var och en av dessa kan ingå i hel/del-relationer till *exemplaret* som helhet.

En inneboende del av ett *exemplar* är en sådan som vanligtvis anses fysiskt oskiljbart från *exemplaret*. En boks inbindning skulle till exempel kunna betraktas som en inneboende del. På samma sätt är det med ett skivkonvolut eller ett omslag till en CD-ROM som vanligtvis inte uppfattas som något separat och eget, även om det egentligen rör sig om en avskild fysisk del.

6 Användarkrav

6.1 Att koppla attribut och relationer till användarkraven

Den entitet-relationsmodell som utvecklats i kapitel 3, 4 och 5 ger en struktur inom vilken datakrav kan analyseras på ett systematiskt vis. Strukturen tjänar som ramverk för att undersöka hur bibliografiska poster används med särskilt avseende på vilken entitet som är intressant för användaren, och vilka attribut och relationer som är relevanta för det aktuella användarkravet. Varje attribut och relation kan kopplas direkt till det användarkrav det stödjer.

I detta sammanhang har, som vi sett i kapitel 2, fyra allmänna användarkrav definierats. Kraven har definierats utifrån användarnas grundläggande sätt att nyttja den bibliografiska informationen.

- att hitta material som motsvarar de sökkriterier användaren angivit (det vill säga att genom en sökning som använder ett attribut eller en relation som hänger samman med entiteten lokalisera en eller flera entiteter i en katalog eller databas);

- att identifiera en entitet (till exempel att försäkra sig om att ett beskrivet dokument verkligen är det sökta, eller att skilja mellan två eller flera entiteter med liknande karakteristika);

- att välja en entitet som är anpassad till användarens behov (till exempel att välja en entitet som motsvarar användarens behov vad beträffar innehåll, fysiskt format etc., eller att välja bort en entitet som inte gör det);

- att anskaffa eller få tillgång till den entitet som beskrivs (det vill säga att få tag i en entitet genom inköp, lån, etc. eller få tillgång till en entitet elektroniskt via nätuppkoppling till en fjärrdator).

6.2 Att bedöma värde i förhållande till användarkraven

Tabellerna 6.1 till och med 6.4 listar de attribut och relationer som hänger samman med var och en av ER-modellens fyra primärentiteter (det vill säga *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar*). Mot varje attribut och relation ställs de fyra användarkraven (det vill säga hitta, identifiera, välja och få tag i), och varje krav är i sin tur nedbrutet i fyra delkrav som definierats utifrån vilken entitet mot vilken kravet är riktat (det vill säga hitta ett *verk*, hitta ett *uttryck*, hitta en *manifestation*, hitta ett *exemplar*, identifiera ett *verk*, identifiera ett *uttryck* etc.). Symbolerna som används i tabellerna (■□❍) visar vilken betydelse varje attribut eller relation har för att stödja ett specifikt användarkrav, riktat mot en specifik entitet. Symbolen ■ visar att ett attribut eller en relation har stor betydelse för att kunna uppfylla det särskilda kravet; symbolen □ visar att attributet/relationen har ganska stor betydelse; och symbolen ❍ visar att attributet/relationen har jämförelsevis liten betydelse. Finns ingen symbol innebär detta att attributet eller relationen inte har någon egentlig betydelse för det specifika kravet eller delkravet.

Tabellerna för varje entitet innehåller två delar: den första är en lista över entitetens attribut; den andra är en lista över relationer mellan entiteten och andra entiteter. Både entitetsattribut och relationer mellan entiteten och andra entiteter kan vara viktiga för att stödja ett visst användarkrav. Om en användare vill identifiera ett visst *verk* är till exempel både *verkets*

attribut och relationen mellan *verket* och andra entiteter (till exempel relationen till den *person* eller *institution* som är ansvarig för *verket*) viktiga. Attributdelen och relationsdelen av varje tabell kompletterar varandra och måste läsas i anslutning till varandra för att man skall få en fullständig överblick av vilken information som är viktig för att kunna uppfylla ett visst användarkrav.

Tabellernas relationsdel är också ett sätt att visa hur viktiga relationerna är för att användaren ska kunna navigera mellan de entiteter som beskrivs i den bibliografiska katalogen eller databasen. Att ”relatera” skulle kunna ses som ett femte användarkrav. På det sätt tabellerna är uppställda kommer symbolerna i det schema relationsdelen utgör att visa betydelsen av en särskild relation inte bara för att uppfylla vart och ett av de fyra användarkraven (då symbolerna läses vertikalt i varje kolumn), utan också för att hjälpa användaren koppla en entitet till en annan, eller ”navigera” en databas (då symbolerna läses horisontellt längs med varje rad).

Den bedömning av vilket värde attributen och relationerna har för ett visst användarkrav som visas i tabellerna grundar sig i huvudsak på studiegruppmedlemmarnas och konsulternas kunskap och erfarenheter, kompletterad av empiriska resultat från biblioteksvetenskaplig litteratur, samt av bedömningar från åtskilliga experter utanför studiegruppen.

De kriterier studiegruppen använt för att bedöma det relativa värdet för varje attribut och relation varierade lite beroende på användarkravets beskaffenhet. De huvudsakliga kriterier som använts för varje krav beskrivs nedan.

6.2.1 Hitta en entitet

För användarkraven hitta ett *verk*, hitta ett *uttryck*, hitta en *manifestation* och hitta ett *exemplar* har det högsta värdet givits attribut och relationer som uppfyller ett eller fler av följande kriterier:

1. attributet tjänar per definition till att identifiera entiteten (som till exempel *manifestations*identifikator, *exemplar*identifikator);

2. attributet eller relationen används ofta som första sökbegrepp för att lokalisera entiteten (till exempel *manifestations*titeln, relationen mellan ett *verk* och den *person* eller *institution* som är ansvarig för detta).

Medelhögt värde gavs de attribut och relationer som faller inom en eller flera av de följande kategorierna:

1. attributet eller relationen utgör ett användbart sätt att underindela sökresultat som utifrån användarens första sökfråga förväntas bli stort (till exempel besättning för musik*verk* utan pregnant titel);

2. attributet eller relationen används ofta som sekundärt sökbegrepp för att kvalificera en första fråga som resulterar i stort sökresultat (till exempel *uttryckets* språk);

3. attributet eller relationen kan användas för att leda användaren från en funnen entitet till en annan entitet som är nära besläktad (till exempel relationen mellan ett supplement och det *verk* det supplerar).

Lågt värde gavs de attribut och relationer som endast under vissa omständigheter kan användas för att underindela ett sökresultat eller kvalificera en sökfråga.

6.2.2 Identifiera en entitet

För användarkraven identifiera ett *verk*, identifiera ett *uttryck*, identifiera en *manifestation* och identifiera ett *exemplar* har det högsta värdet givits attribut och relationer som uppfyller ett eller fler av följande kriterier:

1. attributet tjänar per definition till att identifiera entiteten (som till exempel *manifestations*identifikator, *exemplar*identifikator);

2. attributet eller relationen utgör en del av den minimiuppsättning attribut och relationer som i de flesta fall kommer att användas för att skilja mellan entiteter med liknande egenskaper då identifikator saknas (till exempel består den minimiuppsättning attribut som i de flesta fall räcker för att skilja en *manifestation* från en annan av titel, upphovsuppgift, utgåva/häftesbeteckning, utgivare/distributör, utgivningstid/distributionstid, serieuppgift, och informationsbärartyp).

Medelhögt värde gavs de attribut och relationer som faller inom någon av de följande kategorierna:

1. attributet eller relationen kan under vissa bestämda omständigheter användas för att särskilja entiteter för vilka minimiuppsättningen attribut och relationer som används för att identifiera entiteten inte räcker till (till exempel kan informationsbärarens omfång eller fysiska medium ibland användas för att skilja mellan två *manifestationer* med samma titel, upphovsuppgift, utgåve/häftesbeteckning etc.).

2. attributet hänger samman med en specifik deltyp till en entitet (till exempel handtryckta böcker, ljudinspelningar etc.) och för denna deltyp används attributet ofta för att skilja mellan i övrigt identiska entiteter (till exempel polaritet för mikroformer, presentationsformat för projicerade bilder etc.).

Lågt värde gavs de attribut och relationer som endast i vissa fall kan tänkas användas för att skilja mellan entiteter med i övrigt identiska egenskaper.

6.2.3 Välja en entitet

För användarkraven välja ett *verk*, välja ett *uttryck*, välja en *manifestation* och välja ett *exemplar* har det högsta värdet givits attribut och relationer som uppfyller något av följande kriterier:

1. attributet eller relationen är i de flesta fall en viktig indikator på intellektuellt eller konstnärligt innehåll (till exempel ämnet för ett *verk*, språket för ett *uttryck* etc.);

2. attributet är ett sådant som ofta anger speciella tekniska krav för visning, uppspelning, manövrering (till exempel systemkrav för elektroniska resurser etc.) eller andra förhållanden som begränsar åtkomst eller användning.

Medelhögt värde gavs de attribut och relationer som faller någon av de följande kategorierna:

1. attributet eller relationen är endast i vissa fall en viktig indikator på intellektuellt eller konstnärligt innehåll (till exempel målgrupp för ett *verk*);

2. attributet eller relationen är sådant som under vissa bestämda omständigheter kan meddela speciella tekniska krav för visning, uppspelning, manövrering (till exempel informationsbärarens omfång).

Lågt värde gavs de attribut och relationer som endast i marginella fall kan tänkas indikera intellektuellt eller konstnärligt innehåll eller ange särskilda tekniska krav.

6.2.4 Få tillgång till entitet

För användarkraven <u>få tillgång till</u> en *manifestation* och <u>få tillgång till</u> ett *exemplar* har det högsta värdet givits attribut och relationer som uppfyller ett eller fler av följande kriterier:

1. attributet tjänar per definition till att identifiera entiteten (som till exempel *manifestations*identifikator, *exemplar*identifikator);

2. attributet eller relationen utgör en del av den minimiuppsättning attribut och relationer som i de flesta fall kommer att användas för att skilja mellan entiteter med liknande egenskaper då identifikator saknas (till exempel består den minimiuppsättning attribut som i de flesta fall räcker för att skilja en *manifestation* från en annan av titel, upphovsuppgift, utgåva/häftesbeteckning, utgivare/distributör, utgivningstid/distributionstid, serieuppgift, och informationsbärartyp);

3. attributet eller relationen är i de allra flesta fall viktig för att lokalisera den källa från vilken man kan få tillgång till entiteten (till exempel utgivningsort, adress för elektroniska resurser med fjärråtkomst etc.);

4. attributet eller relationen är en viktig indikator på användningsrestriktioner för entiteten (till exempel *manifestationens* användningsrestriktioner, *exemplarets* användningsrestriktioner).

Medelhögt värde gavs de attribut och relationer som faller inom någon av de följande kategorierna:

1. attributet eller relationen kan under vissa bestämda omständigheter användas för att särskilja entiteter för vilka minimiuppsättningen attribut och relationer som används för att identifiera entiteten inte räcker till (till exempel kan informationsbärarens omfång eller fysiska medium ibland användas för att skilja mellan två *manifestationer* som har samma titel, upphovsuppgift, utgåve/häftesbeteckning etc.);

2. attributet hänger samman med en specifik deltyp till en entitet (till exempel handtryckta böcker, ljudinspelningar etc.) och för denna deltyp används attributet ofta för att skilja mellan i övrigt identiska entiteter (till exempel polaritet för mikroformer, presentationsformat för projicerade bilder etc.).

Lågt värde gavs de attribut och relationer som endast i vissa fall kan tänkas användas för att skilja mellan entiteter med i övrigt identiska egenskaper. Lågt värde gavs även de attribut och relationer som skulle kunna användas för att lokalisera den källa från vilken man kan få

tillgång till entiteten, men bara i de fall data hålls aktuella (till exempel anskaffningskälla/åtkomstauktorisering).

Observera att kravet <u>få tillgång till</u> inte är applicerbart på *verk* och *uttryck*.

Observera även att den strukturella relation som kopplar *verk* till *uttryck* (”förverkligas i”), *uttryck* till *manifestation* (”gestaltas i”) och *manifestation* till *exemplar* (”representeras av”) antas alltid återspeglas i den bibliografiska posten och inte tas upp i tabellerna.

Tabell 6.1 Verkattribut och –relationer

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Verk*attribut**																
*Verk*titel	■				■				■							
*Verk*form	□				□				■							
Datum för *verket*	❍				❍				❍							
Andra särskiljande egenskaper	❍				❍				❍							
Fastställd avslutning	□				■				□							
Målgrupp	❍				❍				□							
Kontext för *verket*									❍							
Besättning (musikaliska *verk*) (not 1)	□				□				□							
Numerisk beteckning (musikaliska *verk*) (not 1)	❍				□											
Tonart (musikaliska *verk*) (not 1)	❍				□											
Koordinater (kartografiska *verk*)	□				■				■							
Ekvinoktium (kartografiska *verk*)	□				□				□							

Not 1 Besättning, Numerisk beteckning och Tonart har högre värde för att identifiera musikaliska *verk* där titeln inte är pregnant utan endast anger form/genre (till exempel ”Symfoni”, ”Konsert” etc.).

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.1 Verkattribut och -relationer (fortsatt)

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
Relationer mellan ett *verk*																
Och andra *verk*:																
Hänsyftande uppföljare	□				□				■							
Hänsyftande supplement	□				□				■							
Hänsyftande komplement	□				□				■							
Självständig uppföljare	□				□				□							
Självständigt supplement	□				□				□							
Självständigt komplement	□				□				□							
Sammanfattning					❍				❍							
Omarbetning					❍				❍							
Överflyttning till annan litterär form					❍				❍							
Imitation					❍				❍							
Beroende del	■				■				□							
Fristående del	■				□				□							
Inneboende innehållslig aspekt									□							
Och *personer/institutioner* som är ansvariga för *verket*	■				■				■							
Och entiteter som utgör ämnet för *verket*	■								■							

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.2 Uttrycksattribut och -relationer

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Uttrycks*attribut**																
*Uttrycks*titel		□				□				□						
*Uttrycks*form						■				■						
Datum för *uttrycket*						□				□						
*Uttrycks*språk (not 1)		□				■				■						
Andra särskiljande egenskaper		□				■				■						
Möjlighet att utvidga *uttrycket*						❍										
Möjlighet att revidera *uttrycket*						❍				□						
Uttryckets omfång (not 2)						❍				❍						
Innehållsbeskrivning						❍				□						
Kontext för *uttrycket*										❍						
Kritikermottagande av *uttrycket*										❍						
Användningsrestriktioner för *uttrycket*										■						

Not 1 *Uttrycks*språk är viktigt endast om *uttryckets* lingvistiska innehåll är av betydelse.
Not 2 *Uttryckets* omfång kan ha stort värde för AV-material (till exempel då det anger speltid).

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.2 Uttrycksattribut och -relationer (fortsatt)

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Uttrycks*attribut (fortsatt)**																
Numreringsmönster (seriella publikationer)															❍	
Förväntat utgivningsmönster (seriella publikationer)															□	
Förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)						■				■					■	
Musikalietyp (musikalisk notation)						■				■						
Besättning för *uttrycket* (musikalisk notation eller inspelat ljud)						■				■						
Skala (kartografiskt material)						□				■						
Projektion (kartografiskt material)						□				❍						
Presentationsteknik (kartografiska bilder/objekt)						❍				❍						
Reliefframställning (kartografiska bilder/objekt)						❍				❍						
Geodetiska, rutnäts- och vertikala mått (kartografiska bilder/objekt)						❍				❍						
Bildfångstteknik (fjärranalysbild)						❍				❍						
Särskilda egenskaper (fjärranalysbild)						❍				❍						
Framställningsteknik (grafiska eller projicerade bilder)						❍				❍						

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.2 Uttrycksattribut och -relationer (fortsatt)

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
Relationer mellan ett *uttryck*:																
Och andra *uttryck*/*verk*:																
Förkortning						❍				□						
Revision		□				❍				■						
Arrangemang (musik)		□				❍				■						
Översättning		□				❍				■						
Hänsyftande uppföljare		□				□				■						
Hänsyftande supplement		□				□				■						
Hänsyftande komplement		□				□				■						
Självständig uppföljare		□				□				□						
Självständigt supplement		□				□				□						
Självständigt komplement		□				□				□						
Sammanfattning						❍				❍						
Omarbetning						❍				❍						
Överflyttning till annan litterär form						❍				❍						
Imitation						❍				❍						
Beroende del		■				■				□						
Fristående del		■				□				□						
Inneboende innehållslig aspekt										□						
Och *personer*/*institutioner* som är ansvariga för innehåll		■				■				■						

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.3 Manifestationsattribut och -relationer

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Manifestations*attribut**																
*Manifestations*titel	■	■	■		■	■	■		□	□	□				■	
Upphovsuppgift	□	□	□		□	■	■		□	■	■				■	
Upplagebeteckning						■	■			■	■				■	
Utgivningsort							❍		❍	❍	❍				■	
Utgivare/distributör			❍			□	■			❍	□				■	
Utgivningstid/distributionstid	□	□	❍		□	□	■		□	□	■				■	
Tillverkare/producent (not 1)			❍				❍				❍					
Serieuppgift			□				■				□				■	
Informationsbärartyp			□				■				■				■	
Bäraromfång (not 2)							□			□	□					
Fysiskt medium (not 3)							□				❍					
Inspelningsteknik							❍				□					
Bärardimensioner (not 4)							❍				□				□	
*Manifestations*identifikator			■			□	■								■	
Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering (not 5)											❍				❍	
Anskaffningsvillkor											❍				❍	
Användningsrestriktioner för *manifestationen*											□				■	

Not 1 Tillverkare/producent kan ha ett högre värde för tidiga tryckta böcker, grafiska tryck i begränsad upplaga, gjutgods etc.
Not 2 Bäraromfång kan ha ett högre värde i de fall då omfånget kan vara det som utgör skillnaden mellan en *manifestation* och en annan.
Not 3 Fysiskt medium kan ha ett högre värde i de fall då mediet är av potentiellt intresse för användaren (till exempel nitratbaserad film).
Not 4 Bärardimensioner kan ha ett högre värde i de fall då måtten har betydelse för uppspelningsutrustning etc.
Not 5 Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering kan ha ett högre värde om det är troligt att *manifestationen* är svår att få tag i via vanliga inköpskanaler.

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.3 Manifestationsattribut och -relationer (fortsatt)

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Manifestations*attribut (fortsatt)**																
Typsnitt (tryckta böcker) (not 1)							❍				❍					
Typgrad (tryckta böcker) (not 1)							❍				❍					
Foliering (handtryckta böcker)							■								■	
Kollation (handtryckta böcker)							■								■	
Publikationsstatus (seriella publikationer)																
Numrering (seriella publikationer)	□	□	□		■	■	■								■	
Uppspelningshastighet (ljudupptagningar) (not 2)											❍					
Spårkarakteristika (ljudupptagningar)											❍					
Spårskärning (ljudupptagningar)											❍					
Antal spår (ljudupptagningar)											❍					
Antal ljudkanaler (ljudupptagningar)											❍					
Särskilda inspelnings- och avspelningskarakteristika (ljudupptagningar)											❍					
Färg (bildmaterial)							□				□					
Förminskningsgrad (mikroformer)							□				■				□	
Polaritet (mikroformer eller projicerade bilder)							□				□				□	
Kopiegeneration (mikroformer eller projicerade bilder)							□				□				□	
Visningsformat (projicerade bilder)							□				■				□	
Systemkrav (elektroniska resurser)							□				■				□	
Filkarakteristika (elektroniska resurser)							□				❍				□	
Åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst)											□				■	
Adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst)															■	

Not 1 Typsnitt och typgrad kan ha ett högre värde för att skilja mellan utgåvor av äldre böcker och även för att hjälpa användaren välja material som passar personer med synskada.
Not 2 Uppspelningshastighet kan ha högre värde för äldre ljudinspelningar som kan kräva särskild uppspelningsutrustning.

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.3 Manifestationsattribut och -relationer (fortsatt)

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
Relationer mellan en *manifestation*:																
Och andra *manifestationer*																
Reproduktion			☐				☐				☐				☐	
Alternativ			❍				❍				❍				❍	
Del							❍				❍					
Inneboende del											❍					
Och *exemplar*																
Reproduktion			☐				☐				❍					
Och *personer/institutioner* som är ansvariga för produktionen/distributionen			☐													

■ = högt värde ☐ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

Tabell 6.4 Exemplarattribut och -relationer

	Hitta				Identifiera				Välja				Få tillgång till			
	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar	Verk	Uttryck	Manifestation	Exemplar
***Exemplar*attribut**																
*Exemplar*identifikator				■				■								■
Fingerprint							□	□								
Exemplarets proveniens								□				❍				
Märken/inskriptioner								□				❍				
Utställningshistorik								❍								
Exemplarets skick												□				
Behandlingshistorik												□				
Planerad behandling												□				
Användningsrestriktioner för *exemplaret*												□				■
Relationer mellan ett *exemplar*																
Och andra *exemplar*																
Omkonfigurering								□				□				□
Reproduktion								□				□				□
Fysisk del av *exemplar*																
Inneboende del																
Och *personer*/*institutioner* som äger/förvaltar *exemplaret*				❍												

■ = högt värde □ = medelhögt värde ❍ = lågt värde

7 Grundläggande krav för nationalbibliografiska poster

7.1 Grundläggande funktionell nivå

Kopplingen av attribut och relationer till användarkrav i kapitel 6 utgör ramen för studiegruppens rekommendationer av vilka grundläggande data som skall ingå i de poster som skapas av nationalbibliografiska instanser.

Av de olika krav och delkrav som identifieras i tabell 6.1 till och med 6.4 rekommenderar studiegruppen att en nationalbibliografisk post på grundläggande nivå ska tillåta användaren åtminstone följande:

- Hitta alla *manifestationer* som gestaltar:
  - de *verk* för vilka en viss *person* eller *institution* är ansvarig
  - de olika *uttrycken* för ett visst *verk*
  - *verk* som behandlar ett visst ämne
  - *verk* i en viss serie
- Hitta en särskild *manifestation*
  - då man känner till namnet på den *person*/de *personer* eller den *institution*/de *institutioner* som är ansvariga för det *verk* som gestaltas i *manifestationen*
  - då man känner till titeln på *manifestationen*
  - då man känner till *manifestations*identifikatorn
- Identifiera ett *verk*
- Identifiera ett *uttryck* för ett *verk*
- Identifiera en *manifestation*
- Välja ett *verk*
- Välja ett *uttryck*
- Välja en *manifestation*
- Få tillgång till en *manifestation*

Rekommendationerna i detta kapitel gäller poster som skapas för att ingå i nationalbibliografier. Sådana poster innehåller oftast inte uppgifter som hänger samman med *exemplaret*. Därför tas användarkrav som hänger samman med *exemplaret* inte upp här.

7.2 Grundläggande datakrav

Tabellerna 7.1 till och med 7.9 specificerar datakraven för en grundläggande nationalbibliografisk post. I varje tabells vänsterkolumn listas de grundläggande användarkrav posten skall stödja (som de sammanfattats i avsnitt 7.1 ovan). Mittenkolumnen listar bredvid varje grundläggande användarkrav de logiska attribut och relationer som (enligt tabellerna 6.1 till och med 6.4) har stor betydelse för att kunna uppfylla detta krav. Högerkolumnen listar de individuella dataelement studiegruppen rekommenderar som minimikrav på data. De termer som används för att identifiera individuella dataelement motsvarar de som används i *International standard bibliographic descriptions* (ISBD:erna) och *Guidelines for authority and reference entries* (GARE).[7] I de fall där datakravet är snävare definierat än de element som beskrivs i ISBD:er och GARE har dataelementets namn fått ett tillägg som mer specifikt anger vilken typ av data det skall innehålla.

De dataelement som anges vid varje logiskt attribut är de där information om attributet vanligtvis skulle förekomma i en bibliografisk post. I vissa fall kan samma information komma att placeras på mer än ett ställe i posten (till exempel *uttryckets* språk som kan anges både som anmärkning och som ett tillägg till en uniform titel). I dessa fall har bägge dataelementen listats bredvid attributet, men det grundläggande kravet kan betraktas som tillfredsställt även om endast ett av dem ingår i posten.

Ett dataelement som inte listats i högerkolumnen är ”annan titelinformation”. I ISBD:erna definieras detta dataelement först och främst med utgångspunkt från dess samband med *manifestations*titeln, och det kan tänkas innebära ett brett urval av olika typer av information. Dataelementet kan därmed associeras med ett antal olika logiska attribut (till exempel *verk*form, målgrupp, besättning för *uttrycket*, *uttryckets* språk etc.). Det har därför inte förts in i tabellerna som sådant. Inte desto mindre bör man vara införstådd med att information som hör samman med ett logiskt attribut som identifierats som ett som skall ingå i den grundläggande bibliografiska posten kan föras in som ”annan titelinformation” om detta verkar lämpligt. Detta gäller även om dataelementet som hänger samman med det logiska attributet identifierats annorlunda i den högra tabellkolumnen (till exempel som anmärkning).

Man bör observera att i tabellerna nedan antas den strukturella relation som kopplar *verk* till *uttryck* och *uttryck* till *manifestation* alltid återspeglas i posten (det vill säga att data som gäller ett *uttryck* antas alltid vara kopplade till data som hänger samman med det *verk* som förverkligas i *uttrycket*, och data som gäller en *manifestation* antas alltid vara kopplade till data som hör samman med det *uttryck* som gestaltas i *manifestationen*). Då relationen mellan ett *verk* eller *uttryck* och den *person* eller *institution* som är ansvarig för innehållet i denna entitet identifieras som ett krav, antas därför att relationen slår genom i *manifestationen* som gestaltar *uttrycket* på grund av förhållandet mellan *verk* och *uttryck*, och mellan *uttryck* och *manifestation*. På samma sätt är det då relationen mellan ett *verk* och dess ämne identifieras som ett krav: det antas att relationen slår genom i *uttrycket* och *manifestationen* på grund av förhållandet mellan *verk* och *uttryck* och *uttryck* och *manifestation*. De strukturella förhållandena mellan *verk*, *uttryck* och *manifestation* tas därför inte upp som uttryckliga datakrav.

Slutligen bör det noteras att de dataelement som identifieras i tabell 7.1 och 7.2 som understödjande användarkravet att <u>hitta</u> en entitet är begränsade till de som vanligtvis skulle

[7] Den svenska översättningen kan dock inte hävda detta, då varken ISBD:erna eller GARE föreligger på svenska. Ö.a.

användas som fileringsord och/eller kataloguppslag i en icke-automatiserad miljö. Det utesluter emellertid inte att andra dataelement som identifierats som nödvändiga för att tillfredsställa användarkraven identifiera, välja och få tillgång till även kan stödja kravet att hitta i en automatiserad miljö. Förutsatt att det indexerats kan praktiskt taget vilket dataelement som helst i posten hjälpa användaren hitta en entitet om posten är tillgänglig i en automatiserad miljö som stöder nyckelordssökning.

Tabell 7.1 Hitta manifestationer

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.1 Hitta alla *manifestationer* som gestaltar:		
7.1.1 de *verk* för vilka en viss *person* eller *institution* är ansvarig	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* eller *institution(er)* som har upphovsansvaret och det/de *verk* som gestaltas i *manifestationen*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* som har det huvudsakliga upphovsansvaret för *verket(verken)*
7.1.2 de olika *uttrycken* för ett visst *verk*	■ relation(er) mellan *verket* och det/de *uttryck* som gestaltas i *manifestationen*	■ titelelement för *verket(verken)*
7.1.3 *verk* som behandlar ett visst ämne	■ relation(er) mellan det/de *koncept* etc. som utgör ämnet och det/de *verk* som gestaltas i *manifestationen*	■ ämneselement och/eller klassifikationsnummer för *verkets* huvudsakliga ämne(n)
7.1.4 *verk* i en viss serie	■ relationen mellan serien och *verket*	■ sökelement för serie ■ numrering inom serie

Tabell 7.2 Hitta en särskild manifestation

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.2 Hitta en särskild *manifestation*:		
7.2.1 då man känner till namnet på den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvaret för det/de *verk* som gestaltas i *manifestationen*	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvaret och det/de *verk* som gestaltas i *manifestationen*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* som har det huvudsakliga upphovsansvaret för *verket(verken)*
7.2.2 då man känner till *manifestations*titeln	■ *manifestations*titel	■ huvudtitel (inklusive nummer/deltitel) ■ parallelltitel(titlar) (not 1)
7.2.3 då man känner till *manifestations*identifikatorn	■ *manifestations*identifikator	■ standardnummer (eller motsvarande)

Not 1 Parallelltitlar ska ingå i grundposten i den utsträckning den nationalbibliografiska instansen anser att de är av betydelse för användaren.

Tabell 7.3 Identifiera ett verk

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.3 Identifiera ett *verk*	■ *verk*titel	■ titelelement för *verket*
	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvaret och *verket*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *verket*
	■ fastställd avslutning	■ uppgift om utgivningsfrekvens, numrering etc.
	■ besättning (musikaliska *verk*) (not 1)	■ tillägg till uniform titel - besättning (musik)
	■ numerisk beteckning (musikaliska *verk*) (not 1)	■ tillägg till uniform titel - numerisk beteckning (musik)
	■ tonart (musikaliska *verk*) (not 1)	■ tillägg till uniform titel - tonart (musik)
	■ koordinater (kartografiska *verk*)	■ matematisk datauppgift - koordinater
	■ relation mellan *verket* och ett överordnat *verk* (not 2)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - överordnat *verk*

Not 1 Besättning, numerisk beteckning och tonart betraktas som grundläggande krav endast för musikaliska *verk* utan pregnant titel och/eller där titeln endast visar form/genre (”Symfoni”, ”Konsert” etc.).
Not 2 Relationen mellan *verket* och det överordnade *verket* betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då *verket* är en beroende del av det större *verket*.

Tabell 7.4 Identifiera ett uttryck

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.4 Identifiera ett *uttryck* för ett *verk*	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvaret och *uttrycket*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *uttrycket*
	■ *uttrycks*form	■ anmärkning om *uttrycks*form (not 1)
	■ *uttrycks*språk (not 2)	■ tillägg till uniform titel - språk ■ språkanmärkning
	■ andra särskiljande egenskaper	■ tillägg till uniform titel - andra särskiljande egenskaper ■ anmärkning om andra särskiljande egenskaper
	■ *uttryckets* omfång (not 3)	■ omfång - speltid/varaktighet
	■ förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)	■ uppgift om utgivningsfrekvens
	■ musikalietyp (musikalisk notation)	■ musikaliskt presentationsuppgift - musikalietyp
	■ besättning för *uttrycket* (musikalisk notation eller inspelat ljud)	■ tillägg till uniform titel - uppgift om arrangemang ■ anmärkning om besättning

Not 1 En anmärkning om *uttrycks*form betraktas som ett grundkrav endast om man inte kan sluta sig till *uttrycks*formen från andra data i posten.
Not 2 *Utttrycks*språk betraktas som ett grundkrav endast om *uttryckets* lingvistiska innehåll är av betydelse.
Not 3 *Uttryckets* omfång betraktas som ett grundkrav endast för AV-material.

Tabell 7.5 Identifiera en manifestation

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.5 Identifiera en *manifestation*	■ *manifestations*titel	■ huvudtitel (inklusive nummer/deltitel)
	■ upphovsuppgift	■ upphovsuppgift(er) som beskriver den/de individ(er) och/eller grupp(er) som har det huvudsakliga ansvaret för innehållet ■ första upphovsuppgift som hänger samman med upplagan ■ första upphovsuppgift som hänger samman med ytterligare upplageuppgifter
	■ upplagebeteckning	■ upplageuppgift ■ ytterligare upplageuppgift
	■ utgivare/distributör	■ namn på utgivare, distributör etc.
	■ utgivningstid/distributionstid	■ utgivningstid, distributionstid etc.
	■ serieuppgift	■ series huvudtitel ■ series parallelltitel(titlar) (not 1) ■ första upphovsuppgift för serier (not 2) ■ numrering inom serie

Not 1 Parallelltitlar för serier skall ingå i grundposten i den utsträckning den nationalbibliografiska instansen anser att de är viktiga för användaren.
Not 2 Upphovsuppgift för serier betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då endast titeln inte räcker för att identifiera serien.

Tabell 7.5 Identifiera en manifestation (fortsatt)

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.5 Identifiera en *manifestation* (fortsatt)	■ informationsbärartyp	■ specifik medieterm
	■ bäraromfång (not 1)	■ omfång
	■ *manifestations*identifikator	■ standardnummer (eller motsvarande)
	■ foliering (handtryckta böcker)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - foliering
	■ kollation (handtryckta böcker)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - kollation
	■ numrering (seriella publikationer)	■ numrering

Not 1 Bäraromfång betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall där det potentiellt kan tjäna att skilja mellan en *manifestation* och en annan (till exempel antal sidor).

Tabell 7.6 Välja ett verk

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.6 Välja ett *verk*	■ *verk*titel	■ titelelement för *verket*
	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvar och *verket*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *verket*
	■ relationer mellan det eller de *koncept* etc. som utgör ämnet och det/de *verk* som gestaltas i *manifestationen*	■ ämneselement och/eller klassifikationsnummer för *verkets* huvudsakliga ämne(n)
	■ *verk*form	■ anmärkning om *verk*form
	■ koordinater (kartografiska *verk*)	■ matematiska datauppgifter - koordinater
	■ relation mellan *verket* och det föregående och/eller påföljande *verket* (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - föregående/påföljande *verk*
	■ relation mellan *verket* och det *verk* det supplerar (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - supplement
	■ relation mellan *verket* och det *verk* det kompletterar (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - komplement

Not 1 Relationen mellan ett *verk* och dess föregångare, efterföljare, supplement eller komplement betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då relationen mellan entiteterna är hänsyftande.

Tabell 7.7 Välja ett uttryck

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.7 Välja ett *uttryck*	■ relation(er) mellan den/de *person(er)* och/eller *institution(er)* som har upphovsansvaret och *uttrycket*	■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *verket*
	■ *uttrycks*form	■ anmärkning om *uttrycks*form (not 1)
	■ *uttrycks*språk	■ språkanmärkning
	■ andra särskiljande egenskaper	■ anmärkning om andra särskiljande egenskaper hos *uttrycket*
	■ användningsrestriktioner för *uttrycket*	■ anmärkning om användningsrestriktioner
	■ förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)	■ uppgift om utgivningsfrekvens
	■ musikalietyp (musikalisk notation)	■ musikalisk presentationsuppgift - musikalietyp
	■ besättning för *uttrycket* (musikalisk notation eller inspelat ljud)	■ anmärkning om *uttryckets* besättning
	■ skala (kartografiskt material)	■ matematisk datauppgift - skala

Not 1 Anmärkning om *uttrycks*form betraktas som ett grundkrav endast om man inte kan sluta sig till *uttrycks*formen från andra data i posten.
Not 2 *Uttrycks*språk betraktas som ett grundkrav endast om *uttryckets* lingvistiska innehåll är av betydelse.

Tabell 7.7 Välja ett uttryck (fortsatt)

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.7 Välja ett *uttryck* (fortsatt)	■ relation mellan *uttrycket* och det föregående och/eller påföljande *uttrycket* (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - föregående/påföljande *uttryck*
	■ relation mellan *uttrycket* och det *uttryck* det supplerar (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - supplement
	■ relation mellan *uttrycket* och det *uttryck* det kompletterar (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - komplement
	■ relation mellan en revision och det *uttryck* på vilket revisionen är baserad (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - revision
	■ relation mellan ett arrangemang och det *uttryck* på vilket arrangemanget är baserat (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - arrangemang
	■ relation mellan en översättning och det *uttryck* på vilket översättningen är baserad (not 1)	■ anmärkning om ... bibliografisk historik - översättning

Not 1 Relationen mellan ett *uttryck* och dess föregångare/uppföljare, supplement, eller komplement betraktas som ett grundkrav endast om relationen är hänsyftande. Om *uttrycket* inte kan relateras till det specifika *uttryck* det föregår, följer, supplerar eller kompletterar, eller till det specifika *uttryck* på vilket en revision, ett arrangemang eller en översättning är baserad, eller om det inte anses viktigt att kunna identifiera detta specifika *uttryck*, kan *uttrycket* helt enkelt relateras till det *verk* det rör sig om.

Tabell 7.8 Välja en manifestation

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.8 Välja en *manifestation*	■ upphovsuppgift	■ upphovsuppgift(er) som beskriver den/de individ(er) och/eller grupp(er) som har det huvudsakliga ansvaret för innehållet
	■ upplagebeteckning	■ upplageuppgift ■ ytterligare upplageuppgift
	■ utgivningstid/distributionstid	■ utgivningstid, distributionstid etc.
	■ informationsbärartyp	■ specifik medieterm
	■ fysiskt medium (not 1)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - medium
	■ bärardimensioner (not 2)	■ mått
	■ förminskningsgrad (mikroformer)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - förminskningsgrad
	■ visningsformat (projicerade bilder)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - visningsformat
	■ systemkrav (elektroniska resurser)	■ anmärkning om systemkrav

Not 1 Fysiskt medium betraktas som ett grundkrav endast i de fall där mediet är av potentiellt intresse för användaren (till exempel nitratbaserad film).
Not 2 Bärardimensioner betraktas som ett grundkrav endast i de fall där måtten kan ha betydelse för vilken uppspelningsutrustning som behövs (till exempel disketter, kassetter etc.).

Tabell 7.9 Få tillgång till en manifestation

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.9 Få tillgång till en *manifestation*	■ *manifestation*titel	■ huvudtitel
	■ upphovsuppgift (not 1)	■ upphovsuppgift(er) som beskriver den/de individ(er) och/eller grupp(er) som har det huvudsakliga ansvaret för innehållet
	■ upplagebeteckning	■ upplageuppgift ■ ytterligare upplageuppgift
	■ utgivningsort	■ utgivningsort, distributionsort etc.
	■ utgivare/distributör	■ namn på utgivare, distributör etc.
	■ utgivningstid/distributionstid	■ utgivningstid, distributionstid etc.
	■ serieuppgift	■ series huvudtitel ■ första upphovsuppgift för serie (not 1) ■ numrering inom serie
	■ informationsbärartyp	■ specifik medieterm
	■ *manifestation*identifikator	■ standardnummer (eller motsvarande)

Not 1 Upphovsuppgift för serier betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då endast titeln inte räcker för att identifiera serien.

Tabell 7.9 Få tillgång till en manifestation (fortsatt)

För att göra det möjligt för användaren att -	**ska en nationalbibliografisk post på grundnivå återspegla dessa logiska attribut och relationer –**	**och innehålla dessa specifika dataelement –**
7.9 Få tillgång till en *manifestation* (fortsatt)	■ anskaffningskälla/åtkomstauktorisering (not 1)	■ anmärkning om ... tillgänglighet
	■ användningsrestriktioner för *manifestationen*	■ anmärkning om användningsrestriktioner
	■ foliering (handtryckt bok)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - foliering
	■ kollation (handtryckt bok)	■ anmärkning om fysisk beskrivning - kollation
	■ förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer)	■ uppgift om utgivningsfrekvens
	■ numrering (seriella publikationer)	■ numrering (seriella publikationer)
	■ åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst)	■ anmärkning om åtkomstsätt - åtkomstsätt
	■ adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst)	■ anmärkning om åtkomstsätt - adress

Not 1 Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering betraktas som ett grundkrav endast i de fall då *manifestationen* antas vara svår att få tillgång till via vanliga inköpskanaler.

7.3 Nationalbibliografisk post på grundnivå

Följande är en sammanställning av de datakrav på miniminivå som identifierats i tabell 7.1 till och med 7.9, arrangerade i två stora grupper: deskriptiva och ordnande element. Tillsammans utgör datakraven i de två grupperna studiegruppens rekommendation för en nationalbibliografisk post på grundnivå.

Dataelement som är tillämpliga endast för en undergrupp av en entitet betecknas med särskilda symboler (till exempel 🗐 som innebär att ett dataelement endast är tillämpligt för seriella publikationer). Undergruppen står angiven i parentes efter dataelementets beteckning.

Deskriptiva element

Titel och upphovsuppgift

- huvudtitel (inklusive nummer/deltitel)
- parallelltitel(titlar) (not 1)
- upphovsuppgifter som anger den/de individ(er) och/eller grupp(er) som har det huvudsakliga ansvaret för innehållet

Upplaga

- upplageuppgift
- ytterligare upplageuppgift

Medie- eller publikationsspecifika uppgifter

🗐 numrering (seriella publikationer)
⮝ matematisk datauppgift - koordinater (kartografiska *verk*)
⮝ matematisk datauppgift - skala (kartografiska bilder/objekt)
& musikalisk presentationsuppgift - musikalietyp (musikalisk notation)

Utgivning, distribution etc.

- utgivningsort, distributionsort etc.
- namn på utgivare, distributör etc.
- utgivningstid, distributionstid etc.

Fysisk beskrivning

- specifik medieterm
- omfång (not 2)
- mått (not 3)

Serie

- series huvudtitel
- series parallelltitel(titlar) (not 4)
- första upphovsuppgift för serie (not 5)

Anmärkningar

■ anmärkning om *uttrycks*form (not 6)
■ språkanmärkning (not 7)
■ anmärkning om särskiljande egenskaper hos *uttrycket*
🗐 anmärkning om utgivningsfrekvens (seriella publikationer)
& anmärkning om besättning för *uttrycket* (musikalisk notation eller inspelat ljud)

■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - uppföljare (not 8)
■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - supplement (not 8)
■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - komplement (not 8)
■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - revision
■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - översättning
■ anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - överordnat *verk* (not 9)
& anmärkning om upplaga och bibliografisk historik - arrangemang (musik)

■ anmärkning om fysisk beskrivning - medium (not 10)
🕮 anmärkning om fysisk beskrivning - foliering (handtryckta böcker)
🕮 anmärkning om fysisk beskrivning - kollation (handtryckta böcker)
anmärkning om fysisk beskrivning - förminskningsgrad (mikroformer)
anmärkning om fysisk beskrivning - visningsformat (projicerade bilder)
anmärkning om systemkrav (elektroniska resurser)

■ anmärkning om ... tillgänglighet (not 11)
■ anmärkning om användningsrestriktioner
anmärkning om åtkomstsätt - åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst)
anmärkning om åtkomstsätt - adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst)

Standardnummer (eller motsvarande) och anskaffningsvillkor

■ standardnummer (eller motsvarande)

Noter:

Not 1 Parallelltitlar ska ingå i grundposten i den utsträckning den nationalbibliografiska instansen anser att de är av betydelse för användaren.
Not 2 Bäraromfång betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall där det potentiellt kan tjäna att skilja mellan en *manifestation* och en annan (till exempel antal sidor). *Uttryckets* omfång (speltid/varaktighet) betraktas som ett grundkrav för AV-material.
Not 3 Bärardimensioner betraktas som ett grundkrav endast i de fall där måtten kan ha betydelse för vilken uppspelningsutrustning som behövs (till exempel disketter, kassetter etc.).
Not 4 Parallelltitlar ska ingå i grundposten i den utsträckning den nationalbibliografiska instansen anser att de är av betydelse för användaren.
Not 5 Upphovsuppgift för serier betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då endast titeln inte räcker för att identifiera serien.
Not 6 En anmärkning om *uttrycks*form betraktas som ett grundkrav endast om man inte kan sluta sig till *uttrycks*formen från andra data i posten.
Not 7 En anmärkning om *uttrycksspråk* betraktas som ett grundkrav endast om *uttryckets* lingvistiska innehåll är av betydelse.
Not 8 Anmärkningar om relationen mellan *verk*/*uttryck* och dess föregångare/uppföljare, supplement, eller komplement betraktas som ett grundkrav endast om relationen är hänsyftande.
Not 9 Relationen mellan *verket* och det överordnade *verket* betraktas som ett grundläggande krav endast i de fall då *verket* är en beroende del av det större *verket*.

Not 10 Fysiskt medium betraktas som ett grundkrav endast i de fall där mediet är av potentiellt intresse för användaren (till exempel nitratbaserad film).
Not 11 Anskaffningskälla/åtkomstauktorisering betraktas som ett grundkrav endast i de fall då manifestationen antas vara svår att få tillgång till via vanliga inköpskanaler.

Ordnande element

Namnelement

■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *verket (verken)*

■ namnelement för *person(er)* och/eller *institution(er)* med huvudsakligt upphovsansvar för *uttrycket (uttrycken)*

Titelelement

■ titelelement för *verket (verken)*

■ tillägg till uniform titel - språk (not 1)

■ tillägg till uniform titel - andra särskiljande egenskaper

& tillägg till uniform titel - besättning (musik) (not 2)

& tillägg till uniform titell - numerisk beteckning (musik) (not 2)

& tillägg till uniform titel - tonart (musik) (not 2)

& tillägg till uniform titel - uppgift om arrangemang (musik)

Serieelement

■ sökelement för serie

Ämneselement/klassifikationsnummer

■ ämneselement och/eller klassifikationsnummer för *verkets (verkens)* huvudsakliga ämne(n)

Noter:

Not 1 Ett språktillägg till den uniforma titeln betraktas som ett grundkrav endast om tillägget är nödvändigt för att kunna skilja mellan olika uttryck av samma verk på olika språk.
Not 2 Besättning, numerisk beteckning och tonart betraktas som grundläggande krav endast för musikaliska *verk* utan pregnant titel och/eller där titeln endast visar form/genre (”Symfoni”, ”Konsert” etc.).

7.3.1 Tillämpning

Tillämpning av de grundläggande kraven som de uttryckts ovan förutsätter följande:

1. Dataelement som specificerats som nödvändiga för poster på grundnivå skall inkluderas endast då de är tillämpliga för den entitet som beskrivs i posten (saknar till exempel den *manifestation* som beskrivs i posten utgivningsuppgift skall ingen sådan uppgift anges i posten).

2. Ett tekniskt dataelement som koordinater för en kartografisk bild eller objekt, eller systemkrav för en elektronisk resurs, kan trots att det angivits som grundläggande krav på en post på grundnivå utelämnas om man inte med lätthet kan komma fram till denna information genom att undersöka entiteten.

3. Ett hel/delförhållande (till exempel förhållandet mellan ett *verk* och den serie till vilken detta *verk* tillhör, eller mellan en beroende del av ett *verk* och dess överordnade *verk*) är ett krav endast i de fall där den nationalbibliografiska instansen väljer att analysera det större *verket*. De grundläggande kraven innebär inte att alla *verk* måste analyseras ner på komponentnivå.

4. Om de grundläggande dataelementen inte räcker för att skilja en viss entitet från en annan med liknande egenskaper, skall ytterligare element som hänger samman med entiteten läggas till efter behov, enligt ”identifiera”-kolumnen i tabellerna 6.1 till och med 6.4.

Det antas också att även om den rekommenderade grundläggande funktionella basnivån och de grundläggande datakraven blir normen för de poster som införlivas i nationalbibliografin kommer de inte nödvändigtvis att utgöra ett absolut krav. Man förstår att nationalbibliografiska instanser kan välja att inkludera vissa typer av material i nationalbibliografin som behandlas endast som ”listat” material, och att man för dessa typer av material kanske skapar en funktionell miniminivå och minimala datakrav som frångår rekommendationerna för poster på grundnivå. På samma sätt är man införstådd med att nationalbibliografiska instanser kan välja att katalogisera vissa typer av material enligt en högre nivå än den som beskrivs i de grundläggande kraven.

Index

Detta index täcker endast termer som definierats särskilt i samband med denna studie. Sidnumret hänvisar till den sida på vilken termen definieras.

adress (elektroniska resurser med fjärråtkomst), 42
alternativrelation
manifestation-till-*manifestation*, 61
anskaffningskälla, 39
anskaffningsvillkor, 39
antal ljudkanaler (ljudupptagningar), 41
antal spår (ljudupptagningar), 40
användningsrestriktioner
för *exemplaret*, 43
för *manifestationen*, 39
för *uttrycket*, 35
arrangemangrelation (musik)
uttryck-till-*uttryck*, 57
attribut, 12
*exemplar*attribut, 42
*händelse*attribut, 45
*institutions*attribut, 44
*koncept*attribut, 45
*manifestations*attribut, 36
*objekt*attribut, 45
*person*attribut, 43
*plats*attribut, 45
*uttrycks*attribut, 33
*verk*attribut, 32
behandlingshistorik, 43
beroende del
av *verk*, 55
besättning
för *uttryck*, 35
för *verk*, 33
beteckning
*händelse*beteckning, 45
*institutions*beteckning, 44
*koncept*beteckning, 45
numerisk. *Se* Numerisk beteckning
*objekt*beteckning, 45
*person*beteckning, 44
*plats*beteckning, 45
bibliografisk post, 11
bildfångstteknik (fjärranalysbilder), 36
bärardimensioner, 39
bäraromfång, 38
datum
för *institution*, 44
för *person*, 43
för *uttryck*, 34
för *verk*, 32
del, 28
beroende. *Se* beroende del
fristående. *Se* fristående del
distributionstid, 38
distributör, 38
ekvinoktium (kartografiska *verk*), 33
entitet, 12
sammansatt, 28
entitet-relationsanalys, 12
ER-analys, 12
exemplar, 24
exemplarets proveniens, 42
exemplarets skick, 42
fastställd avslutning, 32
filkarakteristika (elektroniska resurser), 41
fingerprint, 42
foliering (handtryckta böcker), 40
framställningsteknik (grafiska eller projicerade bilder), 36
fristående del
av *verk*, 55
fysiskt medium, 39
få tillgång till, 65
färg (bildmaterial), 41
förkortningsrelation
uttryck till *uttryck*, 57
förläggare, 38
förminskningsgrad (mikroformer), 41
förväntad utgivningsfrekvens (seriella publikationer), 35
förväntat utgivningsmönster (seriella publikationer), 35
geodetiska mått (kartografiska bilder/objekt), 36
grundläggande datakrav, 80
grundläggande funktionell nivå, 79
grundläggande nivå för nationalbibliografiska poster, 94
hel/delrelation
på *exemplar*nivå, 64
på *manifestations*nivå, 62
på *uttrycks*nivå, 59

på *verk*nivå, 55
hitta, 65
händelse, 27
identifiera, 65
identifikator
*exemplar*identifikator, 42
*manifestations*identifikator, 39
imitationsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
informationsbärartyp, 38
innehållsbeskrivning, 35
inskriptioner, 42
inspelningsteknik, 39
institution, 25
institutionens nummer, 44
institutionens plats, 44
kollation (handtryckta böcker), 40
komplementrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
koncept, 26
kontext
för *uttrycket*, 35
för *verket*, 33
koordinater (kartografiska *verk*), 33
kopiegeneration (mikroformer eller projicerade bilder), 41
kritikermottagande
av *uttrycket*, 35
manifestation, 22
musikalietyp (musikalisk notation), 35
målgrupp, 32
märken, 42
möjlighet att revidera *uttrycket*, 34
möjlighet att utvidga *uttrycket*, 34
namn
*institutions*namn, 44
*person*namn, 43
nationalbibliografisk post på grundnivå, 94
numerisk beteckning (musikaliska *verk*), 33
numrering (seriella publikationer), 40
numreringsmönster (seriella publikationer), 35
objekt, 26
omarbetningsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
omkonfigureringsrelation
exemplar-till-*exemplar*, 64
person, 25
personens titel, 43
planerad behandling, 43
plats, 27
polaritet (mikroformer eller projicerade bilder), 41
presentationsteknik (kartografiska bilder/objekt), 36
primärrelation
manifestation-till-*exemplar*, 48
uttryck-till-*manifestation*, 48
verk-till-*uttryck*, 47
producent, 38
projektion (kartografiskt material), 36
publikationsstatus (seriella publikationer), 40
relation, 12
alternativ-. *Se* alternativrelation
exemplar-till-*exemplar*, 63
hel/del-. *Se* hel/delrelation
komplement-. *Se* komplementrelation
manifestation-till-*exemplar*, 63
manifestation-till-*manifestation*, 60
omarbetning-. *Se* omarbetningsrelation
omkonfigurering-. *Se* omkonfigureringsrelation
primär-. *Se* primärrelation
reproduktion-. *Se* reproduktionsrelation
revision-. *Se* revisionsrelation
sammanfattning-. *Se* sammanfattningsrelation
supplement-. *Se* supplementrelation
till *institutioner*, 49
till *personer*, 49
uppföljare-. *Se* uppföljarrelation
uttryck-till-*uttryck*, 56
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 52
ämnes-. *Se* ämnesrelation
överflyttning-. *Se* överflyttningsrelation
översättning. *Se* översättningsrelation
reliefframställning (kartografiska bilder/objekt), 36
reproduktionsrelation
exemplar-till-*exemplar*, 63
manifestation-till-*exemplar*, 63

manifestation-till-*manifestation*, 61
revisionsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 57
rutnätsmått (kartografiska bilder/objekt), 36
sammanfattningsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
serieuppgift, 38
skala (kartografiskt material), 35
spårkarakteristika (ljudupptagningar), 40
spårskärning (ljudupptagningar), 40
supplementrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
systemkrav (elektroniska resurser), 41
särskilda avspelningskarakteristika (ljudupptagningar), 41
särskilda egenskaper (fjärranalysbilder), 36
särskilda inspelningskarakteristika (ljudupptagningar), 41
särskiljande egenskaper
för *uttrycket*, 34
för *verket*, 32
tillverkare, 38
titel
*manifestations*titel, 37
*uttrycks*titel, 34
*verk*titel, 32
tonart (musikaliska *verk*), 33
typgrad (tryckta böcker), 40
typsnitt (tryckta böcker), 40
uppföljarrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 53
upphovsuppgift, 37
upplagebeteckning, 38
uppspelningshastighet (ljudupptagningar), 40
utgivningsort, 38
utgivningstid, 38
utställningshistorik, 42
uttryck, 21
uttryckets omfång, 34
*uttrycks*form, 34
*uttrycks*språk, 34
verk, 19
hänsyftande, 53
självständiga, 53
*verk*form, 32
vertikala mått (kartografiska bilder/objekt), 36
visningsformat (projicerade bilder), 41
välja, 65
åtkomstauktorisering, 39
åtkomstsätt (elektroniska resurser med fjärråtkomst), 41
ämnesrelation, 50
överflyttningsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 59
uttryck-till-*verk*, 59
verk-till-*verk*, 54
översättningsrelation
uttryck-till-*uttryck*, 57